

నూ త పు రాణ ము.

తృ తీ యా శ్వా స ము.

ల డ 1_0_0.

కృతికర్త :
క వి రా జు,

త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరి.

శతావధాని, బారిష్టరు,
నూ తా శ్ర మ ము, తె నా లి.

1932.

తొలి పలుకులు.

“ఆర్యస్త్రైవర్ణికః” యని పూర్వులు నిరాఘాటంబుగ వాకొని యున్నారు. దీని యర్థమేమి? ద్విజులని నేడు వ్యవహరింపబడుచున్న మూడుకులములవారే యార్యలోకంబునకుఁ జెందినవారని పూర్వుల యభిప్రాయము. అయినచో శూద్రులని కలగూరగంపగా వర్తమానంబున వ్యవహరింపబడుచున్న నాలవజాతినారి యుపపత్తియేమి? ఎవ్వరు వీరు? చిరకాలంబుననుండి సామాన్యస్వత్వదూరులయి నీరు నీచదశంబొరలాడుటకుఁ గారణమేమి? స్మృతులయందుఁ జెప్పబడిన వీరిజన్మ కథనము నిజమయినదేనా? నిజముగ స్మృతులు వీరికొసంగిన స్థానమేనా వ్యావహారికమునందుఁ జెల్లినది, చెల్లుచుండినది? స్మృతివాక్యములకు నాచారమునకు భేదమెట్లు తటస్థించినది? స్మార్తధర్మవిరుద్ధముగ దక్షిణాపథమున వీరికిఁ బ్రజాపాలనము, సేనాపతిత్వము, మంత్రిత్వ మెట్లు లభించినది? ఈయంశముల నన్నింటిని గూలంకషముగను, నిష్పాక్షికముగను, సవితర్కముగను జర్పించుట మావిధియని నమ్మి యిప్పుడదాని కుపక్రమించుచుంటిమి.

ఉపర్యదాహృతమగు లోకోక్తినిబట్టి శూద్రశబ్దనాచ్యులయిన మానవులు “ఆర్యులు” కాక “అనార్యుల”ని మాత్రము స్పష్టముగఁ దేలుచున్నది. అయినచో నీయనార్యు లెవ్వరు? శాఖోపశాఖాసమన్వితమయిన ద్రావిడలోకంబునకుఁ జెందినవారు. వీరార్యజైత్రయాత్రకుఁ బూర్వమునుండి యీదేశంబున నసించుచున్నవారు. విదేశీయులు, విజాతీయులయిన యార్యులు తమదేశంబునకు నలసనచ్చినపుడు, మోహరించి, యొడ్డారంబులొడ్డి యొటగడ్డములంద్రొక్కి, పెక్కుశతాబ్దులు హోరాహోరిం బోరి, పోరి, యార్యుల తెక్కలితో)వలను నర్థికట్ట నడుముకట్టి వసుంధరాభాగమును, గవోష్ణక క్తధారాపరిప్లుతమును జేసిన మహావీరులు. దైవోపహతులయి వెడ్డరులగు నార్యుల కుతంత్రంబులకును, నవిసీతికిం జక్కి పరాభూతులయి వీరు త్తరాపథము

నుండి వెనుకకు మరలవలసినవారైరి. వెనుదిరిగిన ద్రావిడులలోకం నందలి క్షతగాత్రులను, వికలాంగులను, బాదీలుగాబట్టి యార్యుల వారలను బానిసీంద్రులను జేసికొనిరి; లోబడిన ద్రావిడులను గట్టుదిములలో నుంచి, యెన్నఁజెట్టి తిరుగుబాటు జరుగకుండుటకుఁ జూపుతులు రచించి, వీరికి ధర్మోపదేశంబుఁ గావించిరి. సర్వస్వములకు దూరగులాజేసి, కొంచెమించుమించుగా సంఘబహిష్కారముగాఁ జేసిరి. వీరికిఁ ద్రైవర్ణికశుశ్రూషయే విధివిహితమనిరి. ఇన్పును గడించుటకు హక్కులేదనిరి. గడించిన యిస్తువేదయిన నున్న యెడల బ్రాహ్మణుల పరముఁ గావింపమనిరి. వీరికడ ధనమున్నయెడ రాజు బలాత్కారముగానైన లాగికొనుట ధర్మమనిరి. ఇవి యుత్తర పథముననున్న ద్రావిడుల స్థితిగతులు.

ఇది యిటులుండ నార్యులయందలి మూఁడు వర్ణములవారి స్వత్వములయందు నీషద్వ్యత్యాసమైనను గల్గుటకుఁ కారణమేమియో యోజింతము. దీనిని బరిపూర్ణముగా గ్రహించుటకు మూలసూత మొక్కటియున్నది. అది యేదంటిరేని, వివరించెద మాలింపుడు. స్మృతికర్తలు పెద్దలు నీ మూఁడు భాగములయందలి మానవులక శరీరవర్ణము (అనఁగా నొడలిరంగు) మూఁడు రకములుగ నుండునని వాకొనిరి. ఒక్కజాతియందే దేహచ్ఛాయయందు నీభేదము కల్గుటకుఁ గారణమేమి? నిజముగ నాయా భాగములవార లాయా వర్ణముల గలిగియే యున్నారా? దీనికిని జాతివిభాగమునకును, స్వత్వనిర్ణయమునకును, సంబంధమేమయిన నున్నదా? మీమాంసఁజేసి పరిశీలింతము.

మూఁడుభిప్రాయమున నాయా విభాగములకుఁ జెప్పఁబడిన దేహచ్ఛాయకును, స్వత్వనిర్ణయమునకును గావలసినంత సంబంధమున్నది. శీతోష్ణపరిస్థితులసల్ల దేహచ్ఛాయ మాటుననుట యెల్లరెఱింగినదియే. అతిశీతల దేశవాసులు తెల్లగను, నత్యుష్ణదేశవాసులు నల్లగ నుండురు. ఈకారణముచే శీతలదేశవాసులగు నార్యులు తెల్లగను నుష్ణదేశవాసులగు ద్రావిడులు నల్లగనుండిరి. ఇందు సృష్టివైచిత్ర్యమేమియు లేదు. హిమాలయోపరిభాగమందున్న కైలాసమందు వసి

చిన శివుడు తెల్లనివాడని పురాణములయందు వర్ణింపబడెను. శ్వేతాంగులయిన యాయులయందు వర్ణవిభేదమెట్లు సంభవించినది? సంభవింపనియెడల నీదిగువ జెప్పబడు నార్యనిర్ణయమునకు సర్థమేమి. బ్రాహ్మణులు శ్వేతాంగులనియు స్మృతికర్తలు నిర్ణయించిరి. దీనికర్థమేమి? వివరింతుము. శ్రద్ధగా నాలిప్పుడు.

ఆర్యులు శ్వేతాంగులు, ద్రావిడులు కాలాంగులు, వీరియన్ని రక్తసాంకర్యముచే గల్గిన ప్రసవముయొక్క దేహచ్ఛాయ రసరసంబులుగ నుండును. అనగాఁ దెలుపుగాక, నలుపుగాక, తెలుపు నలుపు నడుమనున్న రంగులన్నియు నప్పుడప్పుడు బిడ్డల శరీరమునందు గన్పట్టుచుండును. ఈ కారణముచేతనే యాయులయందు వర్ణవిభాగ మేర్పడవలసి వచ్చెను. ఈ వర్ణవిభాగముతో హక్కులయందుఁ దారితమ్యము కూడ నవసరమయ్యెను. అంతియకాని కొందఁ తాధునికు లాడునట్లు సంఘశ్రేయస్సుకొఱకు, గార్యవిభాగము చేయబడినది యని చెప్పుమాట నిరర్థకము, నిర్మూలము నిరాధారము. పైన వాకొనబడిన గుప్తభావమును వ్యక్తీకరించుటకొఱకే, దీనికి వర్ణవిభాగమని పేరిడబడెను. వర్ణమనగా దేహముయొక్క రంగు. రంగునుబట్టి యేర్పడిన విభాగమని యనుమానరహితముగ స్పష్టమగుటలేదా? నైత డికులకు నేమిచెప్పఁగలము? ఎట్లు సచ్చఁజెప్పఁగలము? స్వత్వభేద మెట్లునచ్చెనో క్రింద విపులీకరింతుము.

బ్రాహ్మణులు శ్వేతాంగులు.

బ్రాహ్మణవర్ణము తెల్లనిది. అనగా నాయుల దేహచ్ఛాయ యెట్టిదో, బ్రాహ్మణుల దేహచ్ఛాయకూడే నట్టిది. దీని బట్టిచూడ బ్రాహ్మణజాతియందు సాంకర్యములేదని ధ్రువంబగుచున్నది. సాక్షులు కాక యార్యత్వము మూర్తీభవించినట్లుండిన బ్రాహ్మణులాయందుఁ బరిశుద్ధులుగను, పరిపూతులుగను నెన్నబడిరి. మహమ్మదీయ రక్తసాంకర్యములేని చిత్తూరురాజావంశమునకున్న గౌరవ మితగ రాజపుత్ర కుటుంబములకున్నదా? ఇది యట్టిద. ఈ కారణముచేతనే

యార్యసంఘము బ్రాహ్మణులకు “దాసోహమ్మ”నినది. సంఘమును శాసించి నడుపుటకు వీరికే యధికారము కల్గినది. దోషాదోష నిరూపణము వీరి హస్తగతమయినది. విస్సన్న చెప్పినదే వేదమయినది. స్థిరచర రూపకమైన యిస్తుపును గడించుట వీరి విధికాదు. కాని దానిని బరి పాలించుటకుఁ బంచపెట్టుటకు సర్వాధికారమున్నది. ఈపద్ధతిమాత్రమద్భుత మేధాపిశేష నిష్పన్నము. గడించలేకపోయితిమే యను బెంగ యక్కఱలేదు. ఇంటిలోఁ బోయి రాజుటలేదే యను విచార మక్కఱలేదు. రెడ్డిగము తీయనక్కఱలేదు. ఏదినమున కాదినము వలయు పదార్థములతో వీరియింటిని సంఘమంతయు నోలలాడించును. అవురా! తొల్లి బ్రాహ్మణుఁడు సంఘ శ్రేయస్సుకొఱకై యెట్టి దుర్భరకష్టములను బొందెనో చూచితిరా.

క్షత్రియులు రక్షాంగులు,

అత్యధికాంశ మార్యరక్షము. స్వల్పాతిస్వల్పాంశము ద్రావిడ రక్షము కల్గియుండుకతన నీవర్ణమేర్పడును. ఇందుచేతనే బ్రాహ్మణులకున్న యధికారములో లనలేశము తక్కఁ దక్కిన యధికారమంతయు క్షత్రియులకుఁ గలదు. యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపకదానప్రతిగ్రహములలో నొక్క ప్రతిగ్రహముదక్క క్షత్రియునకు సర్వాధికారమున్నది.

వైశ్యులు పీతాంగులు.

క్షత్రియులకన్న నెక్కువ రక్షసాంకర్యము కలవారు. అనఁగా నెక్కువ ద్రావిడరక్షమున్నవారు. ఇందుచేతనే పీతవర్ణము వచ్చినది. వీరి యధికారము సంకుచితమైనది. షట్కర్మములలో యాజనాధ్యాపక ప్రతిగ్రహములకు వీరి కధికారములేదు. ఇంతకన్నను నెక్కువ ద్రావిడ రక్షమున్నవారెల్లరు ద్రావిడులుగనె పరిగణింపఁబడిరి. ఇచ్చట నొక్కటి విచారింపవలయును. పుట్టిన బిడ్డయొక్క జాతి నిర్ణయింపవలసి వచ్చినప్పుడు బీజక్షేత్రములయందు బీజమునకే నాఁడెక్కువ ప్రాధాన్య

మీయబడినది. పల్లెదానియందుఁ బరాశరునికిఁ బుట్టినబిడ్డ తండ్రినిబట్టి బ్రాహ్మణుడయ్యెను. చండాలస్త్రీయయిన యరుంధతి (అక్షమాల) యందుఁబుట్టిన శక్తి మహాముని తండ్రినిబట్టి బ్రాహ్మణుడయ్యెను. నాడు నేడువోలె తేత్రప్రధానముగాక బీజప్రధానముగా నుండె. పెండ్లి పేరంటములేని ఋషులుపెక్కురు “ఇంగ్లీషుభాషలోని లోకోక్తిఁ బోలె” Sowers of wild oatsగానుండిరి. ఇందుచేతనే పెక్కువాంతర జాతు లేర్పడుటకు వీరు గారణభూతులైరి.

ద్రావిడులు కాలాంగులు.

ఆర్యులచే నోడింపబడిన ద్రావిడులకు బానిసత్వము తక్కువేష్ట యిస్తువు లేకపోయినది. పరువుప్రతిష్ఠలు మటుమాయమయ్యెను. ఆర్యులు మహాహంకారముతో ద్రావిడులతోఁ బొత్తు నిచ్చగింపక, మిగులఁ దిరస్కారమును జూపించిరి. చెప్పరాని కట్టుదిట్టము లేర్పఱచి ద్రావిడులను దూరదూరముగా నుంచిరి. కట్టుదిట్టములదాటి యేర్పడ్డ వివాహములవలనఁ గల్గిన సంతానమును, హీన జాతులను గొన్నింటి సృష్టించి, వానిలోనికిం దోసిపుచ్చిరి. ఈ జాతులకు సుగతులు లేనని చెప్పిరి. ఇది యార్యావర్తమునందలి కథ.

దక్షిణాపథము.

దక్షిణాపథమున వైశ్యులనబడు కోమటు లెన్నఁడు కర్షకులుగాఁ గాని గోపకులుగాఁగాని లేరు. ఎన్నఁడు పీతవర్ణులుగాఁ గూడ నున్నట్టు కన్నట్టదు. వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి మొదలగు వారు సేవావృత్తియందు లేరు. స్మృతులు చెప్పిన “సచ్ఛాత్రా గోపనా పితౌ” అను ననుశాసనము ద్రావిడలోక మెప్పుడు నెఱుంగదు. నాపితులను (మంగలులను) చాకిన స్నానముచేయకుండుట సంప్రదాయ విరుద్ధము. ఇంతియకాక మృతాశౌచములయందు స్మృతినియమములకు మిగుల విరుద్ధములయిన యాచారములు స్మార్తశూద్రులనబడు వెలమ కమ్మ రెడ్డిజాతులయందు సుప్రసిద్ధములు. ఇందు చేతనే స్మృత్యధికారము దక్షిణాపథమునం దెన్నఁడు ప్రచారముఁ

గాంచలేదని చెప్పుచుంటిమి. గౌతమ ధర్మసూత్రములు మొదలు పరాశరస్మృతివఱకుఁ గల స్మృతులయందు నెచ్చటను జెంచుజాతి దక్కద్రావిడజాతులు పేర్కొనఁబడి యుండలేదు. మనుస్మృతియందఃమాత్రమాంధ్రులు మ్లేచ్ఛులుగాఁ బరిగణింపఁబడి గ్రామబహిష్కృతులయిరి. ఈ “ఆంధ్రులు, తెలుఁగువారు కారు. ఆంధ్రుల మాతృభాష ప్రాకృతము. తెలుఁగువారి మాతృభాష తెలుఁగు. ఆంధ్రభాషాలిపి నాగరలిపిని బోలియుండును. వైయాకరణులు తెలుఁగును వికృతియనిరి. ఇది ప్రమాదజనితము. సంస్కృత మెట్టిదో తెలుఁగుకూడ నట్టిదే. అనఁగా సంస్కృత మొత స్వతంత్రభాషయో, తెలుఁగుకూడ నంత స్వతంత్రభాష. ఇతియకాని తెలుఁగు సంస్కృతభాషావికృతి కాదు. కాలవశంబునఁ బెక్కు సంస్కృతభాషాపదములు, ప్రాకృతభాషాపదములు, సంస్కృతమున ద్రావిడశబ్దములు చొరినట్టే, తెలుఁగుసంబ్రవేశించి కొంతవఱకు వికారరూపము గల్గించినమాట వాస్తవము. ఈవికారరూపమే కొందఱచభిజ్ఞులను తెలుఁగు సంస్కృతభాషాజన్యమనియు వికృతియనియు ననిపించినది, యనిపించుచున్నది. క్రీస్తుశకమునకుఁ బూర్వము “ఆంధ్రులు” తెలుఁగుదేశమును జయించి, రాజ్యముచేసి, కాలచోదితులయి రాజ్యమును గోల్పోయి, తెలుఁగువారియందు లీనమైపోయిరి. ఇందుచేతనే యాంధ్రుల దేహచ్ఛాయ రకరకంబుగ నుండును. బాపన వెల్లరంగు మొదలు కారునలుపు రంగువఱకు గలరంగులు గల్గి యాంధ్రుల దేహచ్ఛాయ యొప్పుచుండును. ఘూర్జరదేశము మొదలు తెలుఁగునాటివఱకు నాంధ్రుల శిలాశాసనములు ప్రాకృతభాషలోను, బ్రాకృతలిపిలోను నెచ్చటచ్చటఁ గనపట్టుచున్నవి. నాట నుండియు నేటిదనుక “ఆంధ్రశబ్దము” తెలుఁగు శబ్దమునకుఁ బర్యాయపద మైపోయినది. నేటికిది చరిత్రాంశమైనది. భేదము పాటింపఁ దగినది కాదు.

ఆర్యులు బహుశ్రద్ధతో, దూరదృష్టితో ద్రావిడులతో వివాహసంబంధము నిషేధించిరి. అందు ముఖ్యముగా నార్యస్త్రీలకును ద్రావిడ పురుషులకును జరుగు పెండ్లిండ్లు పాపహేతువని శాసించిరి. ఏతత్సంతా

నమును సంఘబహిష్కృతులనుగాఁ జేయుటకై చండాలాది జాతులను
 సృష్టించి యందుఁ జేర్చిరి. కాని యార్యపురుషులకును ద్రావిడస్త్రీల
 కును వివాహములు సంపూర్ణముగా నిషేధింపఁబడినట్లు తోచదు
 మునివర్యుడయిన వసిష్ఠుఁడు, చండాలినియైన యక్షమాలను వివాహ
 మాడెను. ఈ వివాహ మార్యజనదూషితము కాలేదు. ఇట్టి వివాహ
 ములచేతనే వర్ణభేద మేర్పడుచుండును. అమెరికాదేశమునందు “అమెరి
 కను, నీగ్రో” యనులోమ విలోమ వివాహప్రతిఫలముగా నిట్టి వర్ణ
 భేదముగల మానవులు పెక్కురు దృష్టించుచుందురు. ద్రావిడుఁ
 డార్యస్త్రీతో వ్యభిచరించినయెడల విధింపఁబడుశిక్ష ప్రాజ్ఞలోకమునకుఁ
 గంపము గల్గింపక మానదు. ఆర్య ద్రావిడులు సమాన నిందులయి
 నప్పుడు విధింపఁబడెడి శిక్షయందుఁ దారతమ్యము చాలఁ గలదు,
 ఋషులనుగూడ జాత్యహంకారము, జాతివైరము ధర్మదూరగులను
 జేయుట సంతాపకరము. మూఁడునాలుగువేల సంవత్సరములనాఁ
 డార్యావర్తమునఁ బ్రదర్శింపఁబడ్డ నాటకమే యీనాఁడు “అమెరికా”
 దేశమునఁ బ్రదర్శింపఁబడుచున్నది. నాటి యార్యావర్తము నేటి యమె
 రికాయైనది. మూఁడు నాలుగువేలసంవత్సరములు కడచన్నను నార్య
 మంత్రాంగమునం దేమాత్రము మార్పు గానరాదు. హింద్వార్యుల
 స్మృతులను బరీక్షించి, అమెరికనులు నీగ్రోలయెడఁ జూపు దుస్సహ
 ప్రవర్తనమును బరిశీలించినయెడల సేమాత్ర భేదము గన్పట్టక, యచ్చున
 గుడ్డినట్లుండును, దేశకాలపాత్రములవలనఁగల్గినయీషద్భేదముమాత్రమే
 లోచనగోచరమగును. ఆర్యావర్తమున ద్రావిడులు పరాజితులయినను
 రాజ్యములు కొన్ని యట్టే నిలిచియున్నవి, బాహుళాలురగు ద్రావిడ
 హంపీరులు దక్షిణాపథమునం దార్యులను గాలునెట్టకుండ దోర్బల
 మును జూపి తఱుముచునే యుండిరి. అమెరికాయందున్న నీగ్రోలు
 బానిసలుగాఁ బోయి, యమెరికనుల కరుణాకటాక్షములచే నెట్టులో
 స్వాతంత్ర్యమును గడించినవారగుటచేతను, నీగ్రోరాజులు లేమిచేతను,
 అమెరికనులను మాతోడ్డఁగల పోటరులులేమిచేతను “అమెరికను” ఆర్యుల
 నిరంకుశాధికారము శతాధికముగా విశంకటముగా సాగుచున్నది.
 హింద్వార్యులుకొన్ని నియమము లేర్పఱచికొని మృషావిచారణనైనను

సల్పి ద్రావిడులకుఁ గఠినదండనలవిధించిరి. అనఁగా నేదోయొకగతిశాసన బద్ధులైయుండినట్లు నటించిరి. ఇక అమెరికనులో విచ్చలవిడి చేలరేఁగి దోషియని చెప్పబడు నీగోను, విచారణలేకయే, దోషము నిర్ధారణ చేయకయే యేచెట్టునకో, యే యురికంబమునకో వ్రేలాడఁ గట్టుదురు. నీగ్రో దురవస్థజూడ, న్యాయస్థానములేదు. రక్షకభటులు లేరు. దైవ మంతకన్ననుముదేలేడు. దారిని బోవువారెల్లరు రివాల్వరుతో నొకటి రెండుగుండ్రను నానిర్భాగ్యుని జీవచ్ఛవంబు దూసిపోవ వదలుచుందురు. సంవత్సరంబున కిట్టి దుర్మరణములు పెక్కులు వాటిల్లుచుండును. దీని నె “Lynching” అందురు. ఇట్టి మానవపిశాచులను ప్రభుత్వమైనను శిక్షించుటలేదు. పరస్పరాంగీకారముతోనైన నీగ్రో పురుషుఁడు అమెరికను శ్వేతాంగితో వ్యభిచరించిన, Lynching జరుగుచుండును. కాని బలవంతముగా నమెరికను పురుషుఁడు నీగ్రోస్త్రీతో వ్యభిచరించిన, విచారణలేదు. శిక్షలేదు. భగవంతుడు నిష్పక్షపాతియట. సర్వాంత ర్యామియట. ప్రతిఫలములేకుండ నిట్టి ఘాతుకకృత్యములు నిరంతరాయముగా నుదలకొలంది యేడ్చేల సాగుచుండెనో యెవ్వనికెఱుక? దక్షిణాఫ్రికామందునను గొంచెము భేదముతో నిట్టి విషమపరిస్థితులే తెల్ల నల్ల జాతులమధ్య సాగుచున్నవి.

ఆర్య మంత్రాంగము.

ఆర్యులు కార్యసాఫల్యమునకుఁగాను నెట్టి కొఱముట్టులనైన నుపయోగింప వెనుదీయనివారు. పెక్కుమారులు స్త్రీల నుపయోగించి కార్యము నెఱవేర్చికొనిరి. కాని తఱచు ద్రావిడ రాజన్యులను బదభ్రష్టులను జేయుటయందుఁ గుటుంబ కలహంబులను గల్పించియు, రాజద్రోహులను సృష్టించియు, గార్యంబుల నెగ్గించుకొనుచు వచ్చిరి. సుగ్రీవునిఁ జేపట్టి, వాలిని సంహరించి, వానరరాజ్యంబును సామంతంబుగాఁ జేసికొనిరి. వేరిమిచేఁ బ్రహ్లాదునిఁ జీలఁదీసి, హిరణ్య కశిపుని మడియించి, ప్రహ్లాదుని నామమాత్ర రాజునుజేసి, తద్రాజ్యమునఁ బలుకుబడి సంపాదించికొనిరి. రాజ్యతృష్ణఁ గల్పించి

విభీషణుని దగ్గరకుఁదీసి రావణునిగూల్చి లంకారాజ్యమును హరించిరి. సత్యనిరతుండును ధర్మరతుండును నైన బలిచక్రవర్తిని, జారుండును భ్రాతృహంతకుఁడు నగు దేవేంద్రునికై మాయోపాయంబునఁ చెగటార్చిరి. ఆర్యులు కర్జముఁ దీర్చికొనుట కెట్టిహేయభాజనములగు ధర్మ పీడలుచేయఁ గొంకరో యీక్రింది కథంజదివిన బోధపడకపోదు. వైరిజన దుర్భేదమగు కోటనుగట్టికొని త్రిపురాసురులు నిశ్చింతగా రాజ్యము చేయుచుండిరి. ఆర్యులు వారల నొంచనేరక, వారివైభవము కన్నుఁ గుట్ట శాంతిలేకయుండిరి. త్రిపురాసురపత్నులు మహాపతివ్రతలు, ధర్మ పరాయణలు. ఎన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను, నార్యుల వేగుపనివల్ల లాభము చేకూరదయ్యె. దాన నార్యులు కలుషితహృదయులై బుద్ధుని (శాక్యమునికాదు) త్రిపురాసురుల భార్యలంజేరి, వారిని ధర్మ చ్యుతలంజేసి వారివల్ల రహస్యములను దెలిసికొని రమ్మని బ్రేకేచి యుపిరి. బుద్ధుఁడెన్నిదినములో వేచి వేచి, యెట్టులో వారల సేకాంతంబుగఁ గలిసికొని, పాపండమతము బోధించి వేదబాహ్యులనుజేసి, లోబఱచికొని, గుట్టుఁబేడుచేసి మగిడివచ్చెను. అటుపై నార్యులు దండెత్తి త్రిపురంబులను ముట్టడించి కీలెఱింగినవారగుటచే నశ్రమంబున త్రిపురాసురుల నొడిచిపుచ్చి, వారి పట్టణంబులఁ ధ్వంసముఁజేసి జిల్లేడు విత్తనముల వెదఁజల్లిరి. భగవంతుఁ డార్యుల యోటికోళ్ళు, మొత్తుకో శృంగీకరించి బుద్ధుఁడై యీ యకార్యమును జేసెనట. ఈయన యెట్టి భగవంతుఁడో తెలియరాదు.

ర ణ నీ తి.

శ్రీరాముఁడు వాలింజూచి బెగ్గిల్లి, ప్రాణంబు లెగిరిపోవ నొంటి ప్రాణంబుతోఁ జెట్టుమాటున డాఁగి యొక్కయమోఘశరంబుఁ దొడిగి, యొంటివానిని, దమ్మునితో మైమఱచి, యొక్కటికయ్యంబుఁ జేయు వానిని, జంకుగొంకుమాలి చంపెను. కట్టకడపటియుద్ధంబున రావణునితోఁ బోరి, పోరి, డస్సి వ్రస్సి, యధర్మంబుని యెఱింగియు, దన్నాభీ కమలంబున నమృతంబున్నదని సాకుగల్పించి, శ్రీరాముఁడు రావణుని

బొడ్డుపెంగొట్టి మడియించెను. సత్యైకనిరతుండును నిష్కపటియు నగు
*బలిచక్రవర్తి తాఁ కోర్వఁజాలక వరంబను మిషచే నొక్క “పొట్టిరింగణా”
చే నెత్తిపెఁ గాలువెట్టించి పాతాళంబునకు దిగఁద్రొక్కించిరి. భీమార్జున
కృష్ణు లేకమై రాత్రిపూట శివపూజానిమగ్నుండయిన జరాసంధుని
నొంటివానిని, నిరాయుధుని మడియించిరి. ఇట్టి వెన్నియో నిదర్శన
ములు చూపవచ్చును. ఇఁక రామాయణ కథానాయకులం గూర్చి
కొంత చర్చింతము.

రాముఁడు

పితృవాక్య పరిపాలకుండనియు, నేకపత్నీవ్రతుండనియుఁబూర్వు
లుగ్గడించిరి. రావణుండు లోకకంటకుండనియు నాతని జంపెఁ గావున
నవతారపురుషుఁడనియుఁ గొనియాడిరి.

పితృవాక్యపరిపాలకుండేనా?

కృతజ్ఞతాపూర్వకంబుగా నిచ్చిన, వరద్వయంబున నేకాంగియై
రాముఁడు పదునాలుగేండ్లు వనవాసంబుఁ జేయుట, భరతుండు పట్టాభి
షిక్తుండగుట యభిలషించి కైక దశరథుని యర్థించెను. దశరథుండును
పిడుగడచినట్టై యగును, గాదని చెప్పకుండఁ జింతావేగమున నొడలు
తెలియక నోటికొలంది కైకను దిట్టి, తిట్టి విసంజ్ఞుడై పడిపోయెను.
రాముఁడు చనుదెంచి సర్వంబును గైకేయి ముఖంబున నెఱింగి వన
వాసంబునకుఁ బయనమయ్యెను. అనుయాయుయయిన లక్ష్మణుండు
రాకమాననని చెప్ప, అర్థాంగియయిన సీత తన్నుఁ గొనిపోవఁగంట

* బలిచక్రవర్తి మలయాలదేశమునకుఁ బ్రభువు. నేడుకూడ మలయాళీల
“ఓనమ్” పండుగయని యొక్క పెద్దపండుగఁ జేతురు. అది బలిచక్రవర్తి దేశమున
నుభిక్షముగాఁ బరిపాలనఁ జేసినందులకుఁ గృతజ్ఞతానూచకమని యందురు. పండుగ
దినములలో దేశమంతయు నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగా నుండును. పండుగ
దినములలో బలిచక్రవర్తి యేఁడాదికి నొక్కతూరి తనదేశమును జూచిపోవుటకు
వచ్చునని మలయాళీల మూఢ విశ్వాసము.

నీటితో బతిమాల, శ్రీరాముండు వెంటనే యిరువురితోడను బయ
నించెను. దశరథుండు శ్రీరామునకు నేమియుం జెప్పలేదు. కైక యొక్క
నినే యడవికిఁబొమ్మనియె. ఇరువురితోఁ గలసి శ్రీరాముఁ డడవికిఁ
బోయెను. మేనమామ యింటినుండి పితృమరణవార్తవిని భరతుండు
సాకేతంబునకు వచ్చి తల్లివలన సర్వోదంతంబెఱింగి, యచట నిలువ
నొల్లక, చిత్రకూటంబుననున్న శ్రీరామునికడకు వచ్చి సాకేతంబునకుఁ
దిరిగివచ్చి, పట్టాభిషేకంబుఁ జేసికొమ్మని నొక్కినొక్కి వేడెను.
శ్రీరాముండు కారణాంతరములచే సమ్మతిలేనివాఁడై, రాజ్యంబు తన
చేతినుండి జారిపోకుండ నుంప నిశ్చయించినవాఁడై వెట్టిభరతునకు
నచ్చఁజెప్పి, తనకుఁ బ్రతిగాఁ దన పాదుకాద్వయము వానికినిచ్చి
పంపెను. శ్రీరాముని యీకార్యముచే భరతుండు సాకేతసింహాసన
మెక్కలేదు; తానొంటిగా నరణ్యమునకుఁ బోయియుండలేదు. దశ
రథుడు కైకకు నిచ్చిన రెండువరము లీవిధముగా శ్రీరాముండు తీర్చెను.
శ్రీరాముడు పితృవాక్యపరిపాలన మిషచే ద్రావిడలోకంబును జయించి,
రాజ్యవిస్తృతిఁ జేసికొనుటకు దక్షిణాపథమునకు వచ్చెను గాని
వేఱొండుకాదు.

నిష్కారణముగ మునులయెదుట రాక్షసవధ చేసెదనని శపథ
ములు పల్కిన రామునిఁజూచి, సీత భయపడి యేల యిట్టిశపథమును
జేసితిరని శ్రీరాముని బ్రశ్నింప సీతతో నిట్లుచెప్పెను. ‡ “ఏను గైకేయీ
వరవ్యాజంబున వనంబునకుఁ జనుదెంచితిని”

ఏకపత్నీవ్రతుడేనా?

బహుభార్యత్వము నాఁడు పండితసంభావితము కాకపోయెను.
బహుభార్యత్వము ముందటితరముతోడనే ముగిసిపోయెను. లక్ష్మణ
భరత శత్రుఘ్నులుకూడ నేకపత్నీవ్రతులే. ఔరా! రాముండు భగవ
దవతారము. సీతామహాదేవి యాచునయర్థాంగి. సీతతో సమానమగు
దాంపత్యసౌఖ్య మనుభవించిన వారెవ్వరున్నార లీప్రపంచమందు?

‡ గోపీనాథరామాయణము, మొదటిసంపుటము 40 వ పేజీ.

పెండ్లియయినదిగోలె ఊరాముడు ప్రతినిమిషమును నామె యీలు
వును' శంకించుచు నేయుండెను. రామునకు మనశ్శాంతి యెన్నడున్నట్టు
తోచదు. పెకిమాత్రము శంకించుచున్నట్టు కన్నట్టుక యే చాకలి
మీఁదనో, యే పామరలోకముమీఁదనో నెపమువైచి, నిందమోపి,
యది నిజముకాదని ఋజువుచేయుభారము సీత నెత్తిపై బెట్టుచుండును.
ఔకారా! యిదియా ఏకపత్నివ్రతుని లక్షణము? సీత లంకలో నగ్ని
పరీక్షయొనర్చి, తన పాతివ్రత్యమునుగూర్చి తనకును, నెల్లలోకమునకు
శంకానివృత్తిజేసెను. ఇంతటితోఁ బరీక్ష ముగియలేదు. శంక నివృత్తి
కాలేదు. ఊరాముడు నిడుచూలాలిని మోసగించి, కారడవిలో
వదలిపెట్టించెను. ఈకార్యముఁ బచ్చినెత్తురుత్రావు కటికవాడయినఁ
జేయ సాహసించునా? ఎట్టులో యడవిలోనున్న మున్యాశ్రమమునుండి
సీతాదేవి, యయోధ్యకుఁ గొనిరాబడెను. ఊరామచంద్రు సమ్ముఖం
బున నుంపబడెను. మరల నెప్పటిపాటయే. అనుమానము వదలింపు
మని శ్రీరాముడు సీతనుగోరెను. సీత మనస్సు చివుక్కుమనియెను.
నిరంతరము సంశయాత్ముడగు భర్తతోఁ గాపురముఁ జేయరోసి,
యేవపడి, సభాముఖంబునఁ బెక్కువేలమంది చూచుచుండ భూవివ
రంబునఁ బ్రవేశించి యాత్మహత్యఁ గావించుకొనియెను. ఈకథ శ్రీరామ
చంద్రుని యేకపత్నివ్రత మెట్టిదో నిత్యముఁ జాటుచుండును. సీతమ్మ
చెఱల కెవ్వరు మూలహేతువు?

లోకకంటకుండయిన రావణుని సంహరించుటకు భగవంతుఁ డీ
రూపమున భూమిపై నవతారమెత్తెనట! నిజమే. ఎత్తునుగాక! ఆర్య
లోకంబునకు రావణుడు కంటకుండు. రక్షో (ద్రావిడ) లోకమునకుఁ
రాముడు కంటకుండు, వీరో నెవ్వరు ధర్మపరులని యెవ్వరు నిర్ణ
యింపఁ గలరు? ఔరంగజేబు హిందూలోకంబునకుఁ గంటకుండు.
ఛత్రపతి శివాజి మహమ్మదీయలోకంబునకుఁ గంటకుండు. రావణుడు
సర్వలోకకంటకుండనుట వితండవాదము. విజ్ఞులొప్పుకొనరు. రావ
ణుని ధ్వజఫటంబుక్రింద ద్రావిడలోకంబు కడుపులో చల్ల కదలకుండ
కాలపక్షేనుఁ జేసెను. లంకారాజ్యము సమస్తైశ్వర్యంబులతోడను

దులదూఁగుచుండెను. ఆర్యు లెఱుంగని యాకాశవిమానముల నిర్మించు నైపుణ్యము ద్రావిడశిల్పు లెఱుంగుదురు. ఒక్క యాకాశవిమానములే కాదు; ద్రావిడ శిల్పు లాకాశ పట్టణంబులఁ గూడ నిర్మించిరి. సౌంభ కము నిదర్శనము. ఆర్యకవులు కూడ ననఁగా మునులు కూడఁ గొంత వఱకు రాముని నిజతత్వ మెఱుంగుదురు. ఎఱింగియే శ్రీరాముని మాయామానుషవిగ్రహుఁడనిరి. అనఁగా దెలివితేటలు లేని మానవుఁ డని యర్థము. రాముఁడు మునులనుండి పంచాంగము వినువాఁడేకాని యొరులకుఁ బంచాంగము గఱపఁజాలినవాఁడు కాఁడు.

రావణుఁడు దశగ్రీవుఁడేనా?

రావణునకుఁ బదికంఠము లున్నవాయను సంశంబును బెక్కురు వాదోపవాదములుగాఁ జర్చించి యున్నారు. కొందఱిది యసంభవ మనియు, నైజవిరుద్ధమనియుఁ జెప్పుచున్నారు. కాని యీ ప్రవాదమేల బయలువెడలినదో చెప్పఁజాలకున్నారు. ఇటీవలి కూలంకషపరిశోధ నచే రావణుఁడు కోయదొరయనియు లుకావాసులు కోయలనియుఁ దేలినది. రావణుని మాతృభాషయగు కోయభాషఁ బరిశీలించినయెడల సంస్కృత శబ్దములని భ్రమపడుచున్న కొన్ని శబ్దములకు, సంస్కృత మున సరియైన యర్థముఁ జెప్పఁజాలని కొన్ని శబ్దములకుఁ జక్కని యర్థములు స్పష్టపడుచున్నవి. అట్టి శబ్దములఁ గొన్నింటి నిటు వివరించె దము.

(1) రావణుఁడు.

ఈ శబ్దమునకు సంస్కృతమున బొబ్బపెట్టువాఁడని యర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. అనఁగా రావణుఁడు పుట్టినప్పుడో తరువాతనో పెద్ద బొబ్బలుపెట్టెనట. ఇతఁగోయభాషయందేమి యర్థమున్నదోచూతము.

రావణ = రావ + అన; కోయభాషయందు “రవ” అనఁగా నేడ్చుట.

కోయభాష;

తెలుగు,

కన్నడము.

రవ

రవ్య

రావ

రవయనుమాట రావయయ్యెను. దీనియర్థమేమన నితరులను నేడ్పించుటయందు మిగుల పరాక్రమము కలవాడు: అన యనునది, పుంలింగద్యోతకము రావ + అన = రావన; ఇతరులను నేడ్పించుట యందు నతి పరాక్రమము కలవాడని యర్థము.

(2) దశగ్రీవుడు—సంస్కృతమున నీశబ్దమునకుఁ బదికంఠములు కలవాడని యర్థము చెప్పబడుచున్నది.

కోయభాషలో “దసగీవ” యను మాట కలదు. దసయనఁగా బాధ; గీవ యనఁగఁ గలుగఁజేయుట. దసగీవ యనఁగా బాధను గలుగఁజేయువాడు. గీవ శబ్దము ప్రేరణార్థములో నుపయోగింపబడుచుండును. ఈదశగీవ శబ్దము దశగీవయైనది; పదితలల యర్థమును గడించినది.

దశాస్యుడు—పదిమొగములు కలవాడని యర్థము.

కోయభాషలో; దస + అసి; దస అనఁగా బాధ; అసి పుంలింగద్యోతకము; బాధను జేయువాడని తెలుచున్నది. దస + అసి = దసాసి, దశాసి = దశాస్యః = దశాస్యుడు.

రక్షస్సులు-రాక్షసులు—

సంస్కృతభాషయందు వీనికి సరిపడు నర్థములు లేవు. అందుచే వెవ్వేరు నైఋతికులు వెవ్వేరర్థములను జెప్పుచున్నారు.

కోయభాష,

తెలుగు,

కన్నడము.

రాకు

రక్కు

రాక

గందరగోళముచేయుట.

గిల్లుట.

బాధించుట.

రాక + అసి = రాకాసి; రక్కు + అసి = రక్కసి.

ఈ రెండుశబ్దములను సంస్కృతముగా మార్చి రాక్షసులు గాను రక్షస్సులుగాను జేసిరి.

రావణునకుఁ బదికఁతములు గాని, పదిమొగంబులు గాని యెట్లు వచ్చెనో, పై శబ్దార్థములను బట్టి స్పష్టముగా బోధపడఁగలదని యూహించుచుంటిమి. పదిమొగములు, పదికఁతము లున్నవానికి, నిరు పదిచేతులను గవులేల సృష్టిచఁగూడదు? సృష్టించుట సహజమేయని మేమభిప్రాయపడుచు. టిమి

కోయలు రాక్షసులేనా?

రక్షోరాక్షసశబ్దములకు నాద్యప్రకృతియైన రక్కసి రాకాసి శబ్దములకును, రామాయణములోఁ జెప్పఁబడిన, రావణ షక్షయోధుల పేరులకుఁ జాలవఱకు ననఁగా రావణ, దశాస్య, దశగ్రీవ, శూర్పణఖ ప్రభృతినామములకును, సఙ్గయైన యర్థములు కోయ భాషలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కోయలు యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడు శాత్రువభయంకరముగాఁ బాడగట్టుటకునై కృత్రిమవికృతముఖా చ్ఛాదనములు ధరించు నాచారము కలదు. రామాయణములో వర్ణితములయిన రాక్షస వికారరూపములకు నిదియే కారణము. రావణుడు కోయవారలను గ్రమశిక్షితులనుగాఁ జేసి, ధర్మమార్గముఁ ద్రొక్కించి యుచ్చస్థానమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. ఈయుచ్చదశ వ్రేళ్లుపాటి నిలువఁద్రొక్కుకొనుటకుఁ జిరకాలము వీలుచిక్కలేదు. రావణవధ ముతోఁ దజ్జాతిపతనము తటస్థించినది. కుక్షింభరుఁడైన విభీషణున కిది పట్టలేదు; కాన నాగరికప్రపంచమునఁ గోయలు పూర్వస్థానమునకుఁ బోయిరి. అరేబియా దేశమునందు మహమ్మదు జన్మించి, దేశద్రిమ్మరులుగ నున్న యరబ్బులను మిగుల నుచ్చస్థానమునకుం గొంపోయెను, నేడు తిరిగి యరబ్బులు పూర్వస్థానమును జేరిరి. ఇట్టిస్థితియే లంకా రాజ్యమున సంభవించినది యని తలంతుము. ఇతరజాతులు కోయలను, రక్కసులనియు, రాకాసులనియుఁ బిల్చుచుండవచ్చును. ఆర్యు లీదేశము నకు వచ్చినప్పు డీపేరులు చెవులఁబడినంత యాశబ్దములను సంస్కృతీకరించి, రక్షోరాక్షసులుగాఁ జేసిరి. ఇందనుక నెవ్వరు విమర్శక దృష్టితో నుపలక్షింపక, తత్కారణమునఁ బ్రాముఖ్యత నీయకయున్న కాకాసురవధ రామాయణ యుద్ధమునకు మూలబీజము కాకపోయి

నను, మిగుల దోహదముఁ జేసెనని వచింప గడుగడు విస్మితి జనింపక పోదు. ఆర్యులకు గోవులెంత పూజనీయములగునో, కోయలకుననన్యల ద్రావిడులకు వాయసములఁత పూజనీయములుగాఁ బరిగణింపఁ బడు చుండెను. ద్రావిడలోకంబునందు నేటికిని సంత్యేష్టియందుఁ బితరులు వాయసరూపంబున నుందురను మూఢవిశ్వాసముతోఁ బిండప్రదానముఁ బొనరించుచుందురు. శ్రీరాముఁ డీసంగతి మూలముట్టుగ నెఱింగియే, హిందువులతోఁ బోరాటమునకు మహమ్మదీయులు గోవధఁ జేయునట్టు, ద్రావిడులతో గలహింసనెంచి, కాకమును జంపి ద్రావిడ క్రోధాగ్నిని రగులుకొల్పెను—కాకినిజంపిన రాముఁడు కాకాసురుని జంపెననియు, నది సీత స్తనచేలాంచలమును దొలగించి, చంచూపుట ముతోఁ బాల్పిడ్లఁ బొడిచెననియుఁ గట్టుకథఁ గల్పించి వాల్మీకి యార్యప్రపంచమునందుఁ గీర్తిగాంచెను.

రావణుఁడు.

వేదవేత్త, బ్రహ్మజ్ఞాని, మహాభక్తుఁడు, మహావీరుఁడు, సుందరాకారుఁడు, అతులరాజనితీజ్ఞుఁడు, మహాకవి; భాతృప్రియుఁడు, జాత్యుద్ధారకుఁడు, వివేకి, తెలుఁగు నైయాకరణుఁడు.

1. వేదవేత్త—శంబుకవధ పీఠికలోఁ జర్చించియుంటిమి. రావణ భట్టియమిందులకు నిదర్శనము.
2. బ్రహ్మజ్ఞాని—రావణవధచే రాముని బ్రహ్మహత్యాపాతకము పీడించుటయే నిదర్శనము.
3. మహాభక్తుఁడు—నవకోటి శివాలయార్చకుఁడని లోకమెఱుఁగును, శిరంబు నుపాయనంబుగా శక్తరుని కర్పించిన భక్తుఁడు.
4. మహావీరుఁడు—ఇందులకు రామాయణము సాక్షి. నూతేండ్లు దాటినవాడయ్యు, నేడసోరాత్రములు విరామము లేకుండ, యశావనగర్వితుఁడైన రామునితో మహాయుద్ధముఁ గావించెను.
5. సుందరాకారుఁడు—రామాయణములోని హనుమద్వచనముసాక్షి.

6. రాజనీతిజ్ఞుడు—యుద్ధకాండములో వాల్మీకిమహాని యీయన రాజనీతిని గూర్చి చెప్పిన పలుకులే సాక్షి.
7. *మహాకవి—రావణ భుజంగప్రయాతములు, పంచచామరములను పేరుతోఁ గొన్ని శ్లోకము లింకను బ్రచారములో నున్నవి. శివ దర్శనకాలమున వీరశైవు లీ భుజంగప్రయాతపంచచామరములతోడనే భుజంగభూషణునికే జామరములు వేయుదురు.

* రావణకృత శివతాండవస్తోత్రమ్

జటాకటాహసంభ్రమ భ్రమన్నిలింప నిష్కరీ
విలోలవీచివల్లరీ విరాజమానమూర్ధని
ధగధగధగజ్వలల్లలాట పట్టపావకే
కిశోరచంద్రశేఖరేరతిః ప్రతిక్షణమమమ్॥

౧

ధరాధరేంద్రనందినీవిలాసబంధు బంధుర
స్ఫురద్దిగంత సంతతిప్రమోదమానమానసే
కృపాకటాక్షుధోరణీ నిరుద్ధదుర్ధరాపది
క్వచిచ్ఛిదంబరే మనోవినోదమేతువస్తుని॥
జటాభుజంగపింగల స్ఫురత్పణామణి ప్రభా
కదంబ కుంకుమద్రవప్రలిప్త దిగ్విభూముఖే
మదాంధ సింధుర స్ఫురత్త్వగుత్తరీయమేదురే

౨

మనోవినోద మద్భుతంబిభర్తుభూతభర్తరి॥
సహస్రలోచన ప్రభృత్యశేష శేఖశేఖర
ప్రనూనధూలిధోరణీవిధూసరాంఘ్రిపీఠభూః
భుజంగరాజమాలయా నిబద్ధజాటజూటకః
శ్రియైచిరాయజాయతాం చకోరబంధుశేఖరమ్॥

౩

౪

లలాటచత్వర జ్వలద్ధనంజయ స్ఫులింగభా
నిపీఠపంచసాయకం నమన్నిలింపనాయకమ్
సుధామయూఖశేఖయా విరాజమానశేఖరం
మహాకపాలిసంపదే శిరోజటాలమస్తుతమ్॥

౫

కరాలభాలపట్టికా ధగధగధగజ్వల
ద్ధనంజయాధరీకృత ప్రచండపంచసాయకే
ధరాధరేంద్రనందినీకుచాగ్రచిత్రపత్రక
ప్రకల్పనైక శిల్పినిత్రీలోచనే మతిర్జయమ్॥

౬

10. కారణజన్ముడు, 11. జాత్యుద్ధారకుడు—

మాలి, సుమాలి, మాల్యవంతుడు నను మువ్వరు రాక్షస నాయకులు లంకాపురిని నివాసముగాఁ జేసికొని సురలపై దండెత్తి పెక్కుమారులు, వారల నొడిచిపుచ్చి, పరాభూతులం జేసిరి. ఈ నిరంతరపరాభవముచే దేవతలు విషణ్ణులై, విష్ణువుని బ్రాహ్మింప నాతండును నడుముగట్టికొని దేవతలపక్షమై పోరికి నడచివచ్చెను. ఇరు నాగులవారికి, హోరాహోరి పోరు ఘోరంబయ్యె. తుదకు నీదారుణా సంగ్రామంబున రాక్షసులు పరాజితులయిరి. మాలి వీరశయనంబు నందెను. చేయునది లేక సుమాలి మాల్యవంతులు సకుటుంబ సవరి వారముగా లంకనుడిచి, రసాతలంబున కేగిరి. అందుండియు వారు సుఖమెఱుంగరైరి, రేలు కంటఁ గూర్కెఱుంగరైరి. పరాజయ చింతా శల్యముచే నవసి, నవసి, యెట్టులనేనియు విరోధులం దునుమాండ మార్గముల నెమకుచుండిరి. సుమాలి కుమార్తెయయిన కైకసి, రూపలావణ్యముల కలదానిని, జాత్యభిమానపూర్ణహృదయయగు దానిని ద్రావిడ సంప్రదాయమును సంపూర్ణముగ నెఱింగినదానిని ద్రావిడాచారముల నెల్ల మిగుల నేర్పుతోఁ దలకెక్కించుకొనినదానిని మహాతేజోవంతుడగు వీరాధివీరునకిచ్చి జాత్యుద్ధారకుని బుట్టించి, తన్నూలమున జాత్యవమానంబును, దుడిచివేయవలయునని, సుమాలి మాల్యవంతులు తలపోయుచుండిరి. వరునికొఱకు దేశదేశముల గాలించిరి. తుదకుఁ దమకూతురునకు విశ్రవసుడు తగినవాడని నిశ్చయించిరి. సాలంకృతముగాఁ గైకసిని విశ్రవసునికిఁ గన్యాదానముఁ జేసిరి. జాత్యుద్ధారకుండయిన పుత్రుని బొందుటకయి ఋషిని భయభక్తులతో సేవింప, తండ్రులు కైకసికి బోధించి పంపిరి. కొన్నినాళ్లకు కైకసి గర్భవతియై రూపలావణ్యములు గలవానిని, తేజఃజములు కలవానిని తొలుచూలునఁ గాంచెను. ఇతఁడే దశకంఠుడు సుమాలి మాల్యవంతులు మనుమని జూచి యుప్పొంగిపోయిరి. నేటి కవమానమును గడవ సమర్థుల మైతిమనుకొనిరి. పెంచిరి, పెద్దనుజేసిరి. విద్యాబుద్ధులు.

చెప్పించిరి. నీతిశాస్త్ర పారంగతుని జేసిరి. రణకోవిదుని జేసిరి. జాత్యభిమానము నుగ్గుబాలతోడనే రంగరించి పోసిరి. చెవి నిల్లుఁగట్టు కొని నిత్యము జాతికిఁగల్గిన యవమానమును జాతి చెప్పిరి. షర్యవసాన మితఁడు లోకజేతయై; యత్సులందోలి లంకను స్వాధీనముఁజేసికొని, కులకలంకమును దొలఁగించి, జాతిగౌరవమును గాపాడెను. తాతల యభీష్టమును సంపూర్ణముగాఁ దీర్చెను. పతనముఁజెందిన స్వజాతి నుద్ధరించి సర్వలోకములను దనకీర్తిచే నింపివెచ్చెను.

రావణ కుంభకర్ణ విభీషణుల కళత్రములఁ గూర్చి యొకటి రెండు మాటలు చెప్పవలసియున్నది. రావణుని యర్థాంగి మండోదరి యసురశిల్పియగు మయుని కుమార్తె. మయునకు నచ్చరలేమయగు హేమయను నామెయందు జనియించెను. అందుచే నీమెయందు సమగ్రద్రావిడత్వము చూపట్టదయ్యెను. భర్తయగు రావణునకు సంధియని యెన్నిమారులో నీతులు చెప్పుచు సమర పరాజ్ఞుఖునిఁ జేయఁ బ్రయత్నించెను. వినివిని దశకంతుఁడు “నీమఱఁదలి బన్నమేగతిని మానిని యీగుదు సంధిచేసినన్” అని యామెమాటలం బెడచెవిం బెట్టెను. కుంభకర్ణుఁడు వజ్రజ్వాలయను నామెను బెండ్లియాడెను. ఈమె నదాన్యశిరోమణియగు బలిచక్రవర్తి కూతురుబిడ్డ. అందుచే జాత్యభిమానమున కునికిపట్టె, భర్తకు నీతియను నెపమున నెన్నఁడు నడ్డము చెప్పియుండలేదు.

విభీషణుఁడు సరమయను నామెను వివాహ మయ్యెను. ఈమె గంధర్వస్త్రీ; అందుచే ద్రావిడజాత్యభిమానము సుంతయు లేక భర్తను రాజద్రోహునిం జేసి, యింటిగుట్టు విరోధులకుం దెలియఁ జేసి సర్వనాశనముఁ జేసెను. సరమచే విభీషణుని కుటుంబమంతయు రాజ్యతృష్ణాపీడితమును, రాజద్రోహపూరితమునై లంకను రామునకుఁ గట్టఁబెట్టి, జాతిద్రోహముఁ గావించెను. ద్రావిడజాతి యేదుర్గతిపాటయినను సరకునేయక తన భర్తను రాజునుజేయుట యొక్కటియే

యామె మనస్సునం దుంచుకొని మిగుల హేయమగు కార్యముఁ
జేసెను. వంశపారంపర్యముగా వచ్చు పక్షపాతకథలను వదలి
కొంచెము విమర్శనదృష్టిని గలిగించికొని యీపీఠిక జాగరూక్తులై
చదువఁ జదువరులను మరిమరి ప్రార్థించుచు ముగించుచుంటిమి,

కం. బూతు పురాణముగాడిది

ప్రాత పురాణమునుగాదు, పాతకహారమా

నూతపురాణంబిచ్చుది

పూతపురాణంబు పుణ్య, పురుషావళికికా.

విషయ సూచిక.

తొలిపలుకులు

మొత్తుకోళ్లు

కథాప్రారంభము

యథార్థ ప్రహ్లాదచరిత్రము

యథార్థ రామాయణము

—♦ దిద్దుబాటు. ♦—

పుట.	బంతి.	తప్పు.	బవ్వు.
౧	౨౩	గవోష్ణకక్త	గవోష్ణరక్త (తొ
౧౪	౧౨	పదితలలు	పది మెడలు
౧	౩	యథా	యథా
౪	౧౦	నంబరంబు	నంబరంబు
౧౧	౧	లజ్జానతి	లజ్జావతి
౧౧	౬	ప్రావీణ్యము	ప్రావీణ్యము
౧౪	౭	రుస్సురనుచు	రన్సురనుచు
౧౯	౫	వచియింప	వచియింప
౩౦	౨	యథా	యథా
౩౨	౧౮	దెఱుకుల	చెఱుకుల
౩౯	౬	నిరతంబు వినుంగు లేకయా	} వినుమాలక
౪౧	౫	నమ్ముము	
౩	౬	మత్సుషేణన	మజ్జాంబవన్న

సూత్ర పురాణము.

తృతీయాశ్వాసము.

యథార్థప్రహ్లాదచరిత్రము.

మొత్తుకోళ్లు.

చం. ఒకరుఁడు “వేదమే” భగవ , ను క్తమటంచు నువన్యసించు నిం
కొకరుఁడు “బైబిలే” భగవ ♦ దు క్తమటంచును వక్రణించు, వే
తొకరుఁడుమా “భౌరాణ” భగవ♦దు క్తమటంచునువాదులాడు, నీ
తికమక లేల పెట్టెదవు? ♦ తెల్పఁగరాదె నిజంబు నీశ్వరా. ౧

చం. మతమని వంకఁబెట్టి కను ♦ మాలపు గట్టుపకాసులెందఱో
కుతుకలఁ బట్టి కోసికొనఁ ♦ గూడదటంచును బుద్ధిచెప్పి ఖం
డితముగ వారివారి యని ♦ నీతుల మానిపి యేల సాధులకొ
బ్రతుకఁగనీవు దేవ! యొకవారముపాటయినకొ బ్రశాంతిగా.

చం. తగవునెఱింగి పల్కని య , దంతరులకొ సృజియింపనేల ముం
దుగ? సృజియించినావుసరఁతోఁచియాతోఁచకొ దేనిఁగోరి యీ
జగమున వారినే కొలము ♦ సాములఁజేసితి? నింకమింద నే
వగిదిని నీప్రపంచ పరి ♦ పాలనసాగునొ నేనుజూచెదకొ. 3

ఉ. ఉల్లము నిప్పిచ్చెప్పఁ బుయి ♦ లోడుచు నేర్చునఁ గప్పిపుచ్చి రెమే
కల్లలొ నచ్చఁజెప్పి యొడి ♦ కంబున లోకము మోసపుచ్చి కొ
కొల్లఁగ సంతసించు నడి ♦ గొట్టుల భారతభూమి కేటికై
యిల్లడఁ బెట్టినావొ జగ , డీశ్వర లేవాకొ యిట్టిదేశముల్. ౪

చం. చదివితఁ బుణ్యభూమియనిఁ శాస్త్రములఁ మనభారతంబు నేఁ
డది విపరీతమై జనుల † కందఱికిఁ బొడఁగట్టుచుండె నే
లిదముగ; సత్యశౌచములు † లేవు దయారతి లేదు ధర్మ సం
పదయును లేదు, ఘోరకలిఁ మాయురె! యీగతియేమియీశ్వరా.

కథా ప్రారంభము.

కం. యతివరు దయ నాశ్వాస
ద్వితయంబు రచించి మఱి తృ † తీయాశ్వాసం
బతిదక్షత వ్రాయఁగఁ బూ
నితి రసభరితముగ నిపుడు † నేఁ బాఠకుఁడా.

E

కం. ఉడికి యుడకని దుంపల
ముడికూరల తిండిచేత † మొట్టమొదటనే
బడలుచు నడలుచు నెటులో
కడవుచు నందుండఁ గొంత † కాలము చనుచో.

గీ. ఓరుగాలి నినరు † టుయ్యాలలోఁ గూలి
యత్తమిల్లు నాకుఁ † గ్రొత్తచేసె
గాలి నీరుకూడఁ † గడకు సరిపడక
జలుబుచేసి మేను † పులకరించె.

కం. వచ్చిన పులకర మట్టపై
నిచ్చలవిడి పెచ్చుపెఱిగి † వేదన పెట్టి
నొచ్చె శరీరంబెంతయా
చచ్చిన చావయ్యెఁ బిక్కి † సగమైపోతి.

గీ. జ్వరము నయముగాదన్న సం † శయముగల్గ
నచివ బాంధవ వ్రాతంబు † జన్మభూమి

కన్నులం గట్టినట్టెనఁ ♦ గలఁతఁజెంది

బ్రతికియున్నాఁడ నెట్లా ధై ♦ ర్యంబుతోడ.

౧౦

చం. తుదకొక మాపునన్ జ్వరము ♦ తొందర గందరగోళమై ననుకొ
వదలక ధైర్య మొక్కఁడనెఁప్రక్కవయిం బొరలాడి యాడి నే
మెదలక కన్ను మూసితిని ♦ మిక్కిలి చెమ్మటఁబట్టె నింతలోఁ
బదముల చప్పుడైనఁదడఁబాటు మెయిం గనువిచ్చి చూచుదుకొ.

కం. గురువర్యుండగు సూతుఁడు

బిరబిర నాప్రక్కకడకు ♦ విచ్చేసి ననుకొ

బరికించి పాఱఁ జూచుచుఁ

జరచర మరలి చనె నొక్క ♦ క్షణకాలమునకొ.

౧౧

చం. అడుగులు మెల్లఁగా నిడుచు ♦ నప్పుడు సూతమహర్షి వచ్చి నా
కడ కిదిగో! గ్రహింపుము నుఖింబగునంచు వచించుచుండఁగా
బుడిసిలి నిండియున్న రస ♦ మున్ జుఱుకంబునఁ బట్టి వెంటనే
గడగడ త్రానివైచితిని ♦ గట్టురఁ ద్రేపితిఁ దృప్తిఁజెందితికొ. ౧౩

గీ. తీసివేసినట్టు ♦ దిగజారిపోయెను

గలవరంబు పోవఁ ♦ బులకరంబు;

ఒడలి సొక్కుపోవ ♦ నుస్సాంగి పోయితి

నలఁతలేక మనసు ♦ కలఁతలేక.

౧౪

వ. అంత నాముఖిలక్షణంబులఁ జూచి పరితుష్టుండై సూతమహర్షి
నాతోఁ జెప్పకుండఁదిరోహితుండయ్యె. నేనును నెజ్జపైఁ బరుండి
యిటుగటు పడి కుతపకాలంబు చనుడు, లేచి యడుగులు తడఁ
బడుచుండ మెల్లఁగ మద్దురుసన్నిధికిం జర, నామహనీయుండు
ప్రీతి తొలకాడ సముచితప్రకారంబునఁ జూచి “కుమారా!
యిట్లేలవచ్చితిని? తొందఱపని యేమియు లేదుకదా! అనా

మయుండ వెతివికడే!” యన నూకొట్టి “మహాత్మా! కథాశేషంబు
విన నిచ్చ పాడమి యిచ్చటికి వచ్చితి. బడలిక తీరె గావున
నాకు నావలికథ విన్పింపవే” యనుచు “ఆర్యులు రేకెత్తి మంత్ర
తంత్రప్రయోగంబుల ద్రావిడులను బరాభూతులంజేసి, యే
కరణి నపలరాజ్యతంత్రంబు విస్తరిల్లఁజేసి, యెట్టులు ద్రావిడుల
యాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులఁ జూఁఁగొనిరో చెప్పవే” యనుడు
వల్లెయని సూతుండు “విస్తరించి చెప్ప ననువుకాదు. ఆర్య
మంత్రాంగంబు స్పష్టపఱపంజాలు నొండు రెండు పూర్వకథలం
జెప్పెద సావధాన మనసుగ్రంథవై యాలింపుము.” ౧౫

యథార్థప్రహ్లాదచరిత్రము.

వ. “కుమారా! త్రివిష్టపంబున మహేంద్రుం డొక్కనాఁడు పేరోల
గంబుండి, దౌవారికులు కలకలంబు నాపుచుండ, వలసపోయిన
తమవాచి యోగక్షేమంబు లరసి, తద్దురవస్థ తెలిసికొని, రక్త
సంబంధంబుచేఁ గల్గిన సంతాపంబువలన, విహ్వలచిత్తుండై,
కంటనీరు కంటఁ గ్రుక్కికొనుచు, ద్రావిడరాజకంఠీరవుల
దోర్దర్పంబునకు నోసరిల్లి, మాఱుమూలల ముడింగి, యడంగి
యున్న యార్యులఁ దలంచి చింతించి, యేవడువుననైనను వార
లకుఁ దోడ్పడుట యుచితంబని నిశ్చయించి రణపటిష్ఠులయిన
ద్రావిడ మన్నీలతోఁ బోరాడుట రాజనీతి కాదని వేఱుపా
యంబునకునై నేమకుచు, వేగుపనికై పోయివచ్చిన వేగరులం
గాంచి, కార్యంబుతెఱంగు విన్పింపుఁ”డన వారును జోహారు
లొనరించి యిట్లని చెప్పఁదొడంగిరి. ౩౦

ఉ. కొందఱు ద్రావిడుల్ కలుపు + గోలుతనంబుఁ దొలంగినంతటన్
జిందఱు వందఱై కడిమి + చేవయు లావును దూలి భ్రష్టులై
కుందుచుఁ బూర్వవైభవముఁ + గోల్పడి డీల్పడినట్టి వైనమున్
బొందికతో హిరణ్యకశి + పుండు గ్రహించి కుశాగ్రబుద్ధితో.

ఉ. ద్రావిడదేశమందుగల ♦ రాజులనెల్లరఁ జేరఁదీసి సం
భావనఁజేసి కర్జము స ♦ మస్తము తప్పక నచ్చఁజెప్పి లో
లో వసివాడు ప్రాతపగ ♦ లుం దొలగించి నుహాభిమానులం
ద్రోవకుఁదెచ్చె నేర్పున వి ♦ రోధుల గుండెలు జల్దింపఁగన్.

ఉ. పోటరియా హిరణ్య కశి ♦ పుండిటు ద్రావిడ సార్వభౌముడై
యేటును బాటునుం దెలిసి ♦ యిక్కువ లారసి జాగరూకుడై
కూటువఁగట్టి ద్రావిడుల ♦ కుం దలకట్టయి రేబవల్లు పో
రాటముఁ జేయఁబూని తన ♦ రాణువతోఁ గని పెట్టి యుండఁగన్.

కం. త్రిభువననాథా! దేశము

సుభిక్షముగ నుండఁ బ్రజలు ♦ శోభాయుతులై

విభవాస్పదులై యుండిరి

ప్రభుభక్తి హిరణ్యకశిపు ♦ రాజేంద్రునెడన్.

౨౦

సీ. మాంసపంకిలములౌ ♦ మఖశాలలును లేవు

భగవంతునకు జంతు ♦ బలులులేవు

ఇంకిపోయెడునట్టి ♦ యేరువాఁకలు లేవు

సివమెత్తి కాయని ♦ చెట్లులేవు

విసరికొట్టెడునట్టి ♦ వేడిగాడ్పులు లేవు

పండకుండెడి చొటి ♦ పడెలులేవు

మూఁడువానలులేక ♦ పాడైన నెలలేదు

ఋతుధర్మ మెఱుఁగని ♦ యేడులేదు

గీ. లేశమైనను బ్రజలకు ♦ లేమిలేదు

దొంగ తోడుబోతుల పాజు ♦ దొడ్దలేదు

ప్రథిత వీరాగ్రగణ్య హి ♦ రణ్యకశిపు

ధారణీ పాలకుండెలు ♦ ద్రవిడసీమ.

౨౧

గీ. చిచ్చునైనను బిడికిలిం ♦ చెదమటంచుఁ
బోటుమాట లాడెద రందుఁ ♦ బోటుమగలు
డెప్పురము సుమ్ము వాఱితో ♦ డీకొనంగఁ
బ్రాణభయ మింత లేని గ ♦ రాసులగుట.

౨౨

ఉ. శోణితధారలం బుడమి ♦ జొబ్బిలఁజేయుచు గడ్డిపోచఁగాఁ
బ్రాణములిచ్చి యైనసరె ♦ రాజును రాజ్యముఁ బ్రోవఁగాఁదను
త్రాణము బాణముల్ దొనలు ♦ చాలిచి కేకిసలాడుచున్ సదా
రాణువ నిల్చియుండు సమ ♦ రక్షితి రక్షితజన్మదేశమై.

౨౩

చం. అని వచియింప నీగతి బృ ♦ హస్సతి దిగ్గనలేచి మార్తురన్
మనము స్వశక్తి గెల్తుమను ♦ మాట యటంచుఁడు, రాజనీతిచే
ననువుపడం గుటుంబ కల ♦ హంబుచకుం బురికొల్పి యెట్టులో
వనివడి వైరులన్ మునుము ♦ పట్టి వధించుట లెస్స కర్జమా.

కం. గృహకల్లోలముచే ని
గ్రహముం గల్పించి యల్ల ♦ కల్లోలముగా
నహితప్రభువీరుల, ని
గ్రహింపఁగావలయు నిష్ఠు ♦ రంబనకుండన్.

౨౪

గీ. ప్రణిధు లీమాట లాలించి ♦ పల్కిరిట్లు
దేవ! మన్నించి యాకమాటఁ ♦ దెలియఁబఱప
ననుమతించిన నినిపింతు ♦ మంతుడెలిసి
యెట్టి కార్యమైనను దల ♦ పెట్టఁదగును.

౨౬

ప. హిరణ్యకశిపునకు, రణదక్షుండయిన హిరణ్యాక్షుండను సోదరుం
డొకండు కలండు. అతం డద్వితీయ బలవరాక్రమముచే, నయా
మయగదామాత్రద్వితీయుండై, దుష్టశిక్షణార్థంబు, శిష్టరక్ష
ణార్థంబు దక్షిణాపథంబెల్ల ముష్పాద్గులఁ గ్రుమరుచుండున్.

దత్కారణంబుననే తద్రాజ్యం బుపద్రవంబులకుఁ దొలంగి
వర్ధిలుచుండు. ౨౭

సీ. ద్రవిడరాజ్యస్థాప ♦ న విభూతి కీతని
పాంగారు పోడిమి ♦ పుట్టకీటు
జాత్యభిమానైక ♦ సంపత్తునకు వీని
కలిసిగొట్టుతనంబు ♦ కాణయాచి
వగ్గెలాడెడునట్టి ♦ పల్లదీండ్రకు వీని
గొట్టుతనంబు వా ♦ కట్టుమందు
అడిగొట్టు మూఁక యా ♦ గడ మడంపఁగ వీని
తాఁగతనంబు దు ♦ రాయికట్టు

గీ. బిరుదుమగఁ డిట్టి జగదేక ♦ వీరు నొంటి
కొమ్మపందిఁ బైకుసికొల్పి ♦ సూరకాన
నాంతరమ్మన నాజెట్టి ♦ యూదమఱచి
మసల మొనమొన్న పునవారు ♦ మన్నిగొనిరి. ౨౮

ఉ. ఈకథ సర్వముండెలిసి ♦ యింతుకసేపు విషాదచిత్తుడై
శోకముఁబెట్టుచుం దుదకు ♦ శూరుఁడుగావున దుగ్ధిమంతయున్
బోకడఁబెట్టి సూరతన ♦ ముం బొనరించి వరంబులందుచున్
గూఁకటివ్రేళ్ళతోరిపులఁగూల్పఁగఁబోయెఁబ్రభుండుకానకున్

చం. మొదలిటి నేరహా వలన ♦ పోవుట కానక జన్మభూమినిన్
వదలుచు నందుపై సమర ♦ పండితులున్న నిరోధిదేశమం
దొదిగి తమంతటన్ నిలిచి ♦ యుండుట రెండవనేరమైననున్
సదమదమావఁ బాడి మన ♦ జ్ఞాతులుగావున వారు దేవరా! ౩౦

క. ఏవనిజేయ నెంచిర ని ♦ దే సమయంబిది తప్పిపోయినన్
జేపడఁబోవదింక మన ♦ బీనితకాలమునందుఁ గాన దే

వా! పారపాటులేక మన ♦ యార్యులప్రాణము నాచికోలునుం
బాపుడి వారలెట్లయిన ♦ భారతదేశము వీడకుండగన్. 30

కం. మున్నెన్నఁడో చూఁజాయఁగ
నిన్నఁడ హిరణ్యకశిపు ర పృథ్వీశున కు
త్సన్నుఁడు దొలికాన్పున ను
త్సన్నుఁ డగునటంచు గొప్ప ♦ దైవజ్ఞులచే. 31

గీ. నిండుచూలాలు తద్గృహి ♦ ణీలలామ
యాంటిపాటున నున్నది ♦ యింటిలోనఁ
గంటవ త్తిడికొని తన ♦ యింటివేల్పు
మాపు రేపులు పూజించి ♦ మరుగుచుండె.” 32

. ఈవచనము లాలించిన
దైవతగురుఁ డిట్లుపల్కెఁ ♦ దత్సభలోనన్
నీనిరీ బుట్టిన వీవలి
వీవఁగ వజ్రరితనంబు ♦ పెంపెనలారన్. 33

కావున నింద్రుం డివ్వడె
దత్త దేశంబుఁజూచి ♦ తత్ప్రభీని లీ
లావతి వలెఁగోవును
బ్రావఁగఁ జెఱఁబట్టినట్లు ♦ పట్టఁగవలయున్. 34

షీ. నారదుఁ డేడకో చనుచు
వారిని నిర్వరం గలిసి ♦ నాఁడు హఠాత్తుగ దారిలోపలన్
గారణముం గనుంగొని యారని యచ్చెరువంది యింద్రుచే
వారిజపత్రనేత్రఁగొని ♦ పరుకార్యమటంచును బుద్ధిచెప్పియ
ణ కుటీరముఁ జేరుగావుతన్. 35

వ. చేరి మిక్కిలి గారాబంబున
చేసికొని సొనునయవాక్యంబుల. నాలీలావతింజూచుచు మచ్చి 36

వ. గుర్వాజ్ఞాబద్ధుండై బేవేందుగ్గఁ డుత్కంఠతోఁ గొలువుచాలించి
యుల్లాసంబుతో మాతలివంకఁ గేగంటఁ జూడ. ౪౨

కం. సారథియై మాతలి తన

తేరాయ త్తంబుచేసి ♦ తెచ్చి విడువఁగా
నారోహించి మహేందుగ్గఁడు
వీరావేశంబుతోడ ♦ వెడలెఁ బురంబున్.

౪౩

చం. ఎఱిగిన తెన్ను లంబడి య ♦ దేపనిగా రథ మద్వితీయమై
పరుగునఁ బోవుచుండ నతి ♦ భాసురమై తనరాలె గేతనాం
బరమొగి సంబరంబునను ♦ మావులు చెమ్మటఁ దొప్పదోఁగినన్
బరుగిడి పోవుచున్ భరతవర్షముఁజొచ్చెమహేందుగ్గఁడాదటన్.

చం. తొడరి నూటానూటిన్ రథముఁదొలఁగ మాతలి దక్షిణాపథం
బొడయఁడులేనిచొప్పఁగని నూంకృతిఁజేయుచుఁబోవుచున్న తన్
పొడఁగని సైన్యముల్ బెదరి ♦ పోవ మదంబున గావుపట్టుతోఁ
గడవక యిందుగ్గఁడొక్కక్షణఁకాలముకూడఁబురంబుఁజేరుచున్.

కం. సడిచప్పుడు గాకుండఁగ

విడివడి యంతగిపురముఁ బ్ర ♦ వేశించుచు ద్రా
విడభూవరు నర్థాంగిని
బొడమిన కిను కాపలేక ♦ పొగలెగఁదట్టె.

౪౪

కం. అదలించియు నిదలించియు

బెదరించియుఁ గొంతసేపు ♦ వీరమృన్మయం
డదనని ముందలఁ బట్టఁగ
వదలించుకొనంగలేక ♦ వాపోవంగన్.

౪౫

౧. సరకుసేయక పుచ్చడికతనంబుఁ ద్రోసిపుచ్చి, యింద్రుండు
జాలిలేక, చెఱఁ బట్టి, కొంపోవుచుండ, మహాసాధ్వీయుఁ బతి

వ్రతారత్నంబును నగు లీలావతీదేవి లజ్జానతి యయ్యుఁ గురరి
యుంబోలె గోడుగోడునఁ దనగోడునకై శోకించుచుఁ బోవు
చుండ,

౪౮

కం. దేవర్షి నారదుఁ డపుడు

త్రోవకు నడ్డంబు వచ్చి ♦ తొందరఁగా వా
క్సావీణ్యముతో నాదర

భావముతో నుక్కివుడయి ♦ భాషించె నిటుల్,

౪౯

కం. ఏమీ ! చిత్రం బింద్రా !

యేమిది! లీలావతీసతి ♦ యెవరనుకొని నీ

వీమెయిఁ జెఱఁ బట్టితివో

దీమసమున నిట్టిని తెగ ♦ తెంపులు తగునే?

౫౦

గీ. ఆమె ద్రవిడరాజేంద్రు న ♦ ర్థాంగలక్ష్మి

నిండుచూలాలు మనము మ ♦ న్నింపవలయు

విడువువిడువుము మరుమాట ♦ నుడువకుండఁ

గీడుమూఁడు నీ దేవేరి ♦ వీడకున్న.

౫౧

చం. పొడవడగింపఁగలు నినుఁ ♦ బోలెడి వీరులు వేయిమంది దుం

దుడుకున నెత్తివచ్చినను ♦ దోర్బలభీముఁడు ద్రావిడేంద్రుఁ డొ

క్కఁడు మగబీరమున్ గడిమి ♦ కల్గిన పోటరి వానిదేని ని

ప్పుడు చెఱఁ బట్టినన్ నుడిసి ♦ పోదువు నా పలుకాలకింపుమి.

గీ. మొదలె సత్వసంపన్నుఁడు ♦ పిదప ఘోర

తపముఁజేసి వచ్చుచు నుండె ♦ దర్శింపునుఁడు

దైవసాహాయ్యమును బొంది ♦ తప్పకుండఁ

జెనకఁబోకు మాతనిసాధ్విఁ ♦ జెనఁటి వగుచు.

౫౩

వ. ఈనూట లాలించి మహేంద్రుడు తా జేసిన కార్యంబు;
 లజ్జించినవాడుంబోలె నటించుచు నాసాధ్యవతంసంబునుడిం
 నారదునివద్ద నెలవుం బుచ్చికొని మగుడ, నారదుడు తీ
 వతీదేవి నుద్దేశించి యాదరంబున,

కం. అలదె! పరకుటిరము
 తల్లీ! యిక్కడకుఁ జాల ♦ దగ్గర నుండెన్
 మెల్లఁగఁ బోదము రమ్మా!
 యుల్లాసముతోడ నందు ♦ నుండఁగవచ్చున్.

గీ. పోతుటఁగైనఁ జొరరాదు ♦ పుండలించి
 నేను గీసిన గిరి దాటి ♦ నెగరాదు
 పుణ్యవతి వీవు కాలంబుఁ ♦ బుచ్చవచ్చు
 భర్త వచ్చునందాఁక నీ ♦ పరశాల.

కం. మణిమంత్రౌషధశక్తి
 గుణమణి! నీభర్త నిచటకుం దెచ్చెద నే
 నణిమాదిసిద్ధు లెచ్చెద
 నణుమాత్రము నీకు సంది ♦ యము వలదమ్మా!

కం. అని కపటోపాయంబున
 వినయం బుట్టిపడఁ జెప్పి ♦ నిబుధర్షి వెనన్
 గొనిచనెఁ గాంతామణిన్
 దన పరకుటిరమునకు ♦ దగ్గరదారిన్.

వ. నిలక్షణలక్షితంబయి, లీలావతీదేవి కందోయికి విస్తయఁ
 బుగా నున్న యేతత్సర్వశాల నుపలక్షించి, సంశయగ్ర

గీ. మానిశేఖరుతోఁ గూడి ♦ మానమూని
 మానినీమణి కలవర ♦ మాని గుండె

కొట్టుకొన నడుగులు లెక్క ♦ పెట్టుకొనుచు
గడకతో జొచ్చె మునిసల్లె ♦ గడన దాటి.

౬౦

నీ. అతిపోవకయున్న ♦ యగ్ని హోత్రము లేదు
యజ్ఞనైచికి యొక్క ♦ వైన లేదు
నీవారబలు లిచ్చు ♦ నిష్ఠానరుడు లేడు
వలువాతనే లేచు ♦ వడుగు లేడు
జపతనంబులు నల్పు ♦ భోత్రుఁ యొక్కఁడు లేడు
పితృయజ్ఞము నొనర్చు ♦ నతఁడు లేడు
నైమిత్తికముఁ దీర్చు ♦ నైస్థికుండును లేడు
వేదపాఠముఁ జేయు ♦ వేధ లేడు

గీ. అతిభివర్య లభ్యాగతు ♦ లసలే లేరు
నారచీరెలు కృష్ణాజి ♦ నములు లేవు
పెళ్లుమని మండినడు రాని ♦ పేళ్లు లేవు,
అతినిచిత్రం బహూ నార ♦ దాశ్రమంబు.

౬౧

నీ. పనితంపు నెత్తాని ♦ పైడిదామరతూండ్ల
నారగించెడి రాచ ♦ యంచమూక
క్రోష్టాని గోమించు ♦ క్రొంబిగురాకు సం
గోరు మెసవు మెన ♦ గోరగములు
కంగారుపడకుండఁ ♦ జెంగల్వఁమాక న
గంబుఁ గొటికి మేయు ♦ కన్నె లేండ్లు
వండ్లారఁ గొలుకుచుఁ ♦ బండ్లారగించెడి
కొంతుకోణఁగి నందుఁ ♦ కొతిపిండు

గీ. దట్టమగు నీడ నిచ్చెడి ♦ చెట్టుకుందఁ
బ్రాకి పొదరిండ్ల గట్టెడి ♦ వ్రతతినితతి

కల్గి చివురాకుపండిత్లు † గల్గి యోప్పె
నారదర్షి కుటీరంబు † నవ్యశోభ.

౬౨

గీ. పుణ్యవతి పుణ్యజనభర్త † పుణ్యఫలము
పతివియోగాగ్ని మఱుగుచు † వనటఁ బరుల
పంచ బ్రదుకవలనెఁ దొంటి † బామునందు
నెట్టికొఱనోములను నోచి † పుట్టినానొ.

౬౩

గీ. అనుచు మాటిమాటికి నున్ను † రున్నురనుచుఁ
బ్రాలుమాలిక మ్రొగ్గ నిబ్బరము తగ్గ
నురసి లీలావతీదేవి † యొక్కనాఁడు
పండువెన్నెలఁ బవళించి † పాలుపోక.

౬౪

వ. వ్రేకటప్రాద్దులం దనకు సంభవించిన కడగండ్లమాటఁ దలపోసి
కొనుచుఁ బూర్వవైభవంబు దలంచికొని పొంగిపొంగి పొరలి
వచ్చు శోకంబు నాపుకొని లోలోనఁ గుములుచు,

౬౫

సీ. గీర్వాణి వచ్చి వాకిట వేచి యున్నది
యని చెప్ప నూకొట్టు † నట్టి యోడుపు
ఇంద్రాణి కబురంప † నేమితొందర యంచుఁ
గనునైఁగతోఁ జెప్పి † యనుపు సౌరు
మారాణిదూతిక † మనవి యొక్కటి తెచ్చె
నని చెప్పఁగా విని † వినని తీవి
శర్వాణి తన్నొక్కసారి రమ్మనెనన్న
వచ్చుచుంటినటంచు † పల్కు సొబఁగు

గీ. తలఁచికొనుచు మనస్సులోఁ † గలతపడుచుఁ
గాలవైపరీత్యమున కక్కజము పడుచు

దిక్కుమాలిన జైవంబు ♦ తెచ్చిపెట్టె
నిట్టియిక్కట్టు తారార! ♦ యేమి తగవు ?

౩౩

గీ. కాలునిచిన యూరు ♦ కాయూరు పురిటిల్లు
పాటుటాకుటోర ♦ పాకవంద
పురుడు సోయు తల్లి ♦ మునిసల్లలోఁ బుట్టి
యేమి తెలియనట్టి ♦ యెడతె.

౩౪

గీ. ఉగ్గుఁ బాలు పోసి ♦ యుండరా నాయన్న!
యేడ్వఁబోకు మంచు ♦ నేడు సుడిసి
పూలతోట్టిఁ బెట్టి ♦ బోరుకొడించుట
యడవిపల్లెఁ బుట్టి ♦ నట్టి పడుచు.

౩౫

నీ. జోజో యటంచును ♦ బోలపాటలు పాడి
సాదిసిళ్ళలో బిడ్డ ♦ బొదిగి పెట్టి
వినరాని పాటలు ♦ వినిపించ విననయ్యె
దిక్కుమాలిన నాకుఁ ♦ జెరువు లేదు
తులలేని బంగారు ♦ తూఁగుటుయ్యాలలో
ముందూఁగవలసిన ♦ ముచ్చుబిడ్డ
కడిమిచెట్టులక్రిందఁ ♦ గడిమితోఁ గట్టిన
తీగయుయ్యాలలో ♦ నూఁగవలసె

గీ. ద్రవిడరాజన్యు రత్న సం ♦ స్థగితస్థైర
పైడిగడ్డపైఁ గూర్చుండు ♦ వాఁడు నేడు
కాదు లోమునిపల్లెలో ♦ గావురంచు
నేడ్వ నాలించువా రొక్క ♦ రేని లేరు.

౩౬

౫. అనియిట్లుచింతించుచు, నింటివేల్పునకు ప్రొక్కులిడుచుఁ దలఁ
పులు నలుదెసలకుం జెదరిపోవఁ జేయునది లేక, యాయాస

పడుచు, నిండుచూలాలితనంబున దిగులువడుచు, నాయంత
ర్వత్ని కన్ను మూతపెట్టుచుండ. ౭౦

గీ. మహతి చేఁగొని నారద ♦ మానివరుఁడు
తరుణ మరుదెంచె నని చెప్పి ♦ తారి తారి
నాల్గుదిక్కులు పరికించి ♦ నవ్వుకొనుచు
నిట్లు హృదయఘ్నహా నిశ్చ ♦ యించుకొనియె. ౭౧

గీ. ఆభిజాత్యము గల్గిన ♦ యట్టి మాన
వతికి నొకమారు తలకెక్క ♦ మతపుబిచ్చి
యెట్టి పనియైనఁ బొనరించు ♦ నీశునాన
మానవుని వల్లఁగా దామె ♦ మనసుఁ ద్రిప్ప. ౭౨

ఉ. కావున నేయుపాయమును ♦ గైకొని యైగను మంచిమాట లే
వో! వినిపించి మావలకు ♦ నొప్పుగ నామెను ద్రిప్పటొప్పు, లే
దా విడిపోవు మాపనులు ♦ తప్పదు గావున నీమెచేతనే
హావడిఁగూర్చు ద్రావిడుల ♦ కంచును నారదమాని యంతటన్. ౭౩

ఉ. పున్నమరేయి యాశ్రమము ♦ పొంతను మెల్లఁగ సన్నగాలి పే
రెన్నిస సన్నజాజిసాద ♦ రిండ్లవయిం బడి వీచుచుండఁగా.
గిన్నరసాని యెల్లుఁగొని ♦ కిన్నెర వల్కఁగ సన్నగొంతుతో
విన్ననువొప్ప బాట వినిపింపఁ దొడంగె మనోహారంబుగా. ౭౪

చం. పతియెడఁబాటుచేఁ గలుగుఁబాధ విరోధిగృహప్రవాస దు
ర్గతి కలగింప నేమియెఱుఁ ♦ గంగని చితముతోడ నాపతి
వ్రత వినుచుండె నారదుని ♦ పాటల నేమరి మెల్లమెల్లఁగా
మతి చెడిపోయె నొక్కగతిఁ మాస్పడిపోవఁగ టిచ్చపాటుతో. ౭౫

సీ. ఇదె! మంచిపాట పాడుదు నంచుఁ జెప్పి య
ష్టాక్షరీమంత్రంబు ♦ నాలపించు

ఇదె! గొప్పకథయంచు ♦ నింపుగా సొంపుగా
 వైష్ణవగాథలకా ♦ వరుసఁబెట్టు
 ఇదె! మేలునుద్ది చెప్పెద నంచు మురువుతో
 నార్యరాజచరిత్ర ♦ మట్టె పాడు
 ఇదె! లెస్స బుద్ది పల్కెద నంచుఁ బ్రావడ
 ద్రావిడాచారముల్ ♦ తడవుచుండు

గీ. కన్ను మూతలు పడుచున్న ♦ కాంత యపుడు
 వినెనొ! వినలేదొ! రవ్వంత ♦ వీని నెల్ల
 నారదుఁడుమాత్ర మట్టె చిఱ్ఱ గవుతోడఁ
 జెలఁగి పాడుచుండెను గొంతు ♦ చిరుగునట్లు.

౭౬

గీ. నిష్ఠుకథలఁ జెప్ప ♦ వినరాదు నేనంచుఁ
 జెప్పలేకపోయెఁ ♦ జెలియ యపుడు
 సంయమింద్రుఁ డద్ది ♦ చక్కగాఁ గని పెట్టి
 నిష్ఠుకథల నెల్ల ♦ విప్పి చెప్పె.

౭౭

గీ. వినఁగ వినఁగ భక్తి ♦ విప్పారజొచ్చెను
 దెలియకుండ నుంత ♦ చెలియ కపుడు
 కడకు నేమి కలదు? ♦ గర్భస్థపిండంబు
 మార్పుఁ జెందెఁ దల్లి ♦ మార్పుతోడ.

౭౮

కం. తలకెక్కుచుండఁ గ్రమముగఁ
 గలవాణికి మాని బూటకపునుడువులు వ్యా
 కులపా టుడిగి కుతుకమునఁ
 గలఁగక యందుండె జేల ♦ గావున నటువై.

౭౯

కం. శుభలగ్నంబున నొక రే
 శుభలక్షణలక్షితుండు ♦ నూనుం డొకఁడుకా

బ్రభవించెగదా ద్రవిడ
వ్రభాపహారుం డగుచును ♦ బ్రహ్మదుః డనన్.

౫౦

చం. నవనవలాడుచుం బెటిగి ♦ నత్తి నుడుల్ తడబాటు నెన్నడల్
జవజవలాడు మైమెలుగు ♦ చక్కని చామనిచాయమేనితో
గవగవలాడుచుండ నెసకమ్మన నెంతయుఁ గన్నతల్లి తా
ననిరళమోద మంది తనయా! యిటు రమ్మని పిల్చుచుండెడిన్.

ఉ. నారదమానిశేఖరుడు ♦ నమ్మక మొప్పగఁ గన్నతల్లికిన్
సారెకుఁ జేరఁదీసి యుపచారముఁ జేయుచు నిష్టునామముల్
నేరుపసాఁగె బిడ్డ కవలీలను దల్లి యెఱుంగకుండ ని
స్తారపువాలకంబునను ♦ దన్నొరు లెవ్వరు చూడకుండఁగన్.

సీ. ఆరముగ్గిన పండ్ల ♦ నారగింతువు రార
చెట్లచాటున కంచుఁ ♦ జేర్చుచుండు
మంచిమొల్లలు తెచ్చి ♦ మాల గుత్తువ యంచుఁ
బొదరిండ్లదరికిఁ గొంపోవుచుండు
లేడిపిల్లలఁ బట్టి ♦ యాడింతువా యంచు
దూరదూరమునకుఁ ♦ జీరుచుండు
రంగుపుల్లలఁ జూచి ♦ పొంగిపోదువె యంచుఁ
గాపుకొమ్మలఁ బట్టి ♦ చూపుచుండు

గీ. నారదుండు ప్రహ్లాదునిఁ ♦ బీరి యిట్లు
తంత్రములఁ బన్న సాఁగె నుద్దండుఁ డగుచుఁ
గాన నుండుటచే నొరుల్ ♦ గానకుండఁ
గడకు లీలావతీదేవి ♦ కన్నుఁ బ్రామి.

౫౧

సీ. శివలింగధారణఁ ♦ జేయవే యని తల్లి
బతిమాల మూఁగయై ♦ పల్కెకుండు

శివదేవునకు మ్రొక్కుఁ ♦ జెల్లింపవే యన్న
 “ఊఁఊఁ”యటంచుఁ దా ♦ నొదిగియుండు
 శివదేవు మంత్రంబుఁ ♦ జెప్పవే యన్నచోఁ
 బేరెతి నిఘ్ననిఁ ♦ బిల్చుచుండు
 నినుఁబట్టి కొట్టింతు ♦ నేనని వచియింప
 నుత్తదే యనిచెప్పి ♦ యూరకుండు

గీ. ప్రబ్ధికోలు మొండితనమ్ము ♦ ప్రల్లదనముఁ
 జూపుచున్న ప్రహ్లాదునిఁ ♦ జూచి తల్లి
 మొగము చిట్టించుకొనలేదు ♦ మొదటికాన్పు
 గానఁ గనుబొమ్మ ముడివైవఁ ♦ గడఁగలేదు.

౫౪

గీ. ఎన్ని పేరు లుండ ♦ వీశున కాతఁ డే
 పేరఁ బిలుచుచున్న ♦ నినకయున్నె ?
 పేరులోన నేమి ♦ పెన్నిధి కలదంచుఁ
 దిట్టఁబోక సమ్మతిఁచెఁ దల్లి.

౫౫

కం. నారదుఁ డిది యంతయుఁ గ
 న్నారఁగ లక్షించి మోద ♦ మందుచు నుండెన్
 దారుణముగఁ బెరియింటను
 బోరును దాకొల్పినాడఁ ♦ బో పొమ్మనుచున్.

౫౬

కం. ఈగతి నైదేం డ్దేగన్
 వాగీశు ననుగ్రహంబు ♦ వలన వరంబుల్
 దాఁ గొని హిరణ్యకశిపుఁడు
 దూఁగాడుచు నడిచిపాటుఁ తోఁ బొలి నగరున్.

౫౭

ఉ. పచ్చము పాదునుం డెలిసి ♦ బగ్గున మండి కషాయతాక్షుఁడై
 యచ్చెరు వయ్యె డైవగతి ♦ యా మగబీరములేని పంద నే

నిచ్చట లేనటం చెఱిగి + యేమిమొగంబున మందిరంబులోఁ
జొచ్చి మదీయసాధ్వీ నెదిఁచూచుక ముందలఁ బట్టియూఁజ్ఞెనొ

గీ. ద్రవిడరాజసింహంబు పఁరాభవంబు
నకట సహింపనోప దేఁమైనఁ గాని
మగలరాజౌట నా దండీమగనిఁ బట్టి
తెత్తు మగనాండ్రు చూడఁగఁన్నెత్తి వాని.

౪

వ. అనుచు నవమానరోషంబునఁ గ్రుద్ధుండై కాల నేలం దన్ని

కం. తలచీరఁ జుట్టి చేతన్
దలతలమను కత్తిఁ బట్టి + తటుకున నైన్యం
ఋల నగరంబుననె నిలిపి
కలకల మాపుచు హిరణ్యకశిపుం డంతన్.

౫

చం. కతివయసాదులం గొని యఁఖిండజవంబున నారదాశ్రమ
వ్రతసరభూమిఁ జేరి యతివర్యుని నారదుఁ గాంచి వందనఁ
బతిశయభ కిఁ జేసి రయఁమారఁ గుటీరముఁ జొచ్చి వెంటఁ
కుతుకముతోడ నందు సుమఁకోమలిఁజూచి సరాగచిత్తుడై.

కం. అవలేపముతో నిండ్రుం
డవకాశముఁ జూచికొనుచు + నవరోధము లే
కవరోధము దూరి యిటుల
నవమానముఁ జేసె సాధ్వీ + హంతవ్యుఁ డగున్.

౬

ఉ. చూడుము మాపా తేపా పరిఁశోషణఁ జేసెద స్వర్గధామము
జూడుము మాపా తేపా కడుఁ + జూడెద భీకరశత్రునైన్యము
జూడుము దేని! నాబలముఁసొంపు విరోధి బలంబుపెంపు నే
నూడనిబాడఁ జేసెద విఁడౌజుని నాకులఁబాడు చేసెదన్.

౭

వ. హిరణ్యకశిపుం డిటు దేవేరితోఁ బరీభావంబు నీగు కార్యక్ర
మంబు నివేదించుచుండ.

౯౫

కం. చిడిముడిపడు చడుగడుగునఁ

దడబడుచున్ గొణిఁగికొనుచుఁ ♦ దందఱపడుచున్

మిడిసిపడుచుఁ బ్రహ్లాదుఁడు

వడివడి నడతెంచి తల్లివంకకు నడువన్.

౯౬

వ. హిరణ్యకశిపుం డానందాశ్రులు చిందుచుండఁ బరవశుండై
బాలకు గ్రుచ్చియెత్తి ముద్దాడుచుఁ, జుబుకంబుఁ బుణుకుచుఁ
దడబడు నడలు, బుడిబుడినుడులు, మంటిబ్రుంగిన యాడలు,
మురిపెంబు గడలుకొలుప,

౯౭

గీ. పుత్రగాత్ర సరిష్వంగభూరిసుఖము

నందు నోలాడి మఱపుతో ♦ నట్టె నిలిచి

కడకుఁ బ్రియురాలితోఁ దన ♦ కొడుకుతోడ

వెంటనే పయనం బయి ♦ వీడు చొచ్చి.

౯౮

వ. జైత్రయాత్ర చాటించి, ప్రస్థానభేరి వేయించి, మహానైన్యం
బుతోఁ ద్రివిష్టవంబుపై దాడివెడలి, తన్నగరంబు వలఁజుట్టి
యున్న, మిఱువల్లంబులకుఁ దొలంగి, సమప్రదేశంబున దండు
విడియించి, కోటకు లగ్గులువట్టి, యత్యల్పకాలంబున సాధించి,
వలువురు చూచుచుండ, శచీదేవి కట్టెదుట నింద్రునిఁ జెఱఁ
బట్టి దక్షిణావధంబునకుం గొనితెచ్చి వెట్టిపనియందు నియా
గించి, యతని మొత్తుకోళ్ళతోఁ బాటు లీలావతీదేవి వేడు
కోళ్ళు కరుణార్ద్రచిత్తుడై యంగీకరించి, విడిచిపెచ్చి.

౯౯

గీ. అఖిల దిగ్దేశవిజగీముఁ ♦ జై హిరణ్య

కశిపుఁ జైదారుగాదులు ♦ కడసిపుచ్చి

పిదప నుడుకు చల్లారఁగా ♦ విశ్వమెల్లఁ
బిక్కు లెడఁబాపి రాజ్యంబుఁ ♦ జేయుచుండి. ౧౦౦

వ. ఒక్కనాఁడు రాకుమారుని విషయమై యోజించి, బాలుని
విద్యాప్రసంగమున సంస్కరించుట యుత్తమంబని నిశ్చయించి.

గీ. పూర్ణముగ నీతిశాస్త్రంబు ♦ బోధపడదు
ప్రౌఢమంత్రాంగ మెఱుంగంగ ♦ వలనుపడదు
రాకొమరుఁడు చదువకుండఁరాదు గానఁ
జదువు నేర్పింతుఁ గొలపుటాఁజ్జకడ నంచు. ౧౦౧

మ. పదియేనేఁడులు చెల్లిపోయిన సరే ♦ వాకాటులం బిక్కి చొ
క్కి దివారాత్రములపై బాలకుఁ డచఁగోఁక్కిడించుచున్నాఁ డదే
చదువుల్ నేర్పినఁగాని పోవదు మనోఁజాడ్యంబు కాఁబట్టి నేఁ
జదినింపించెదఁ బెద్దయాజ్ఞలకడఁ ♦ శాస్త్రంబు లన్నింటినిఁ.

వ. అంచు విచారించి, సకలనీతిశాస్త్ర పారంగతులును, గులాచా
ర్యులును, నైన శుక్రాచార్యతనూజు లగు, చండామార్కుల
రానించి, కార్యవిషయంబు ముచ్చటించి రాకుమారుని వారల
కప్పగించి, పండితోత్తముం జేసి తోడ్కొని రండని యాన
తీయ. ౧౦౪

సీ. మూఁడేండ్లు పోవకఁమున్నె శుక్రాచార్యు
పట్టి ప్రహ్లాదునిం ♦ బట్టి తెచ్చి
ద్రవిడరాజేంద్రు ముందరఁ బెట్టి దీనుఁడై
యతఁ డెట్టిబిడ్డఁడో ♦ యెఱుంగరాదు
గురుభక్తి గనరాదు ♦ సరకు నేయుట లేదు
శిక్షింతుమన్నఁ దాఁ ♦ జెడ్డకోతి
వనమెల్లను జెఱచు ♦ ననెడి నానుడిరీతిఁ
దోడిబాలురఁ దప్పఁతొవఁ బెట్టి

గీ. అకట! కులదైవమును చూలనాడఁ జొచ్చె
శివునికథలెల్లఁ బెడచెవిఁ ♦ జేర్పఁజొచ్చె
బాలునకు శిక్ష చెప్ప మావల్లఁ గాదు
చతురమతి నీవె యెఱ్ఱైన సాకికొనుము.

౧౦౫

గీ. ఎన్ని చెప్పినఁ దలయూఁచఁ ♦ డింతయేని
మాటు పలుకక తనపని ♦ మాత్ర మట్టె
పట్టుదలఁ జేయు నిది యేమి ♦ పాపమయ్య?
మూఁగవానిని బోధింపఁ ♦ బూను టయ్యె.

౧౦౬

కం. చదివింపఁగ దొరకొంటిమి
చదివించిన లాభమేమి ♦ సమకూడెనొకో!
చదివినయర్థం బెఱుఁగఁడు
చదివింపఁగలేము మేము ♦ ధ్వావర ! వీనికా.

౧౦౭

క. చిరకాలార్జిత నిద్యను
బరమార్థముతోడఁ జెప్పఁ ♦ బఠియింపకయే
మఱకువతో నుండును భూ
వర వీనిని సాకలేము , పాలనుఁ డగుటకా.

౧౦౮

గీ. దృవిడజాతి కీతఁడు గుండె ♦ తల్లడంబు
నిమల రాజవంశమునకు ♦ వేరునిత్తు
దేవ! దీని నెల్ల నెఱింగి ♦ దిద్దికొనుము
నీదు తొలికాన్పుబిడ్డను , నేర్పుతోడ.

౧౦౯

ఉ కావున నీకుమారకుని ♦ గ్రన్ననఁ దెచ్చితి మప్పగింపఁగా
భూవర! యింకమీఁద సరిఁపొయినరీతిని దిద్దికొమ్ము, మీ
పాపనమ్మెన వంగడపుఁ ♦ బర్వుఁ బ్రతిష్ఠను బాఱఁజూచి లో
కావనదీక్ష నేకరణి ♦ నైన స్వధర్మము నిర్వహింపుమా. ౧౧౦

వ. అంచు వచియించి, చండామార్కులు హిరణ్యకశిపునకు :
వుం గఱపి, నెలవుం గైకొని, మగిడి పోవ, రాక్షసేశ్వరు
చింతాక్రాంతచిత్తుండై.

గీ. నయము భయ మనయము + నయముగా బోధింప
మచ్చరంబు హెచ్చు ♦ మానఁ డయ్యె
మొండిపట్టుఁ బట్టె ♦ దండనంబునఁ గాని
సాధ్యపడఁ డటంచు ♦ సాహసించి.

ఉ. వాదన లేటికంచు బలఁవంతుఁడు తేఁడు కృపం ద్యజించు.
గాదిలిపట్టి యంచుఁ గడఁకంటను జూడక నిష్ఠురక్రియా
పాదనచేత శీక్షఁ బరిఁపాటి నిధింపఁగఁ బీలిపోయెఁ బ్ర
హ్లాదకుమారమాతులబఁలంబు చలంబున రెండుపాయలై.

గీ. రాచనగరెల్ల నిట్టి దుఃస్వార్త నినుచు
నట్టుడికినట్టు తుకతుకఁలాడిపోయె
నార్యు లియ్యది కనిపెట్టి యశార మంచి
తరుణ మాసన్నమయ్యె నీఁసరణి ననుచు.

గీ. నీతికోవిదుల్ గుమిగూడి ♦ నిక్క మెఱిఁగి
దైవగతిచేత గృహములోఁ ♦ దారసిలిన
భేదభావంబు నెట్టులైన ♦ నిస్తరింపఁ
జేయ సమకట్టి నారదుఁ ♦ బీరి చెప్ప.

వ. మహేంద్రుని చెఱ నిడిపించి తొల్లి లీలావతీదేవిని దనయ
మంబున నుంచికొని యుపచారములు చేసి సంతోషపెట్ట
నా మానవతీమతల్లి తనయెడ కనికరించి నిరాటంకముగా
పురమునకు రాకపోకల కనుమరించిన స్నేహంబుఁ బు
రించుకొని కార్యోన్ముఖుం డయి.

ఉ. నారదుఁ డొక్కనాఁడు నర, నాథకుమారకుఁ జూడవచ్చి డై
వాఁడెడిప్రేమఁ గన్బొటచి ♦ యక్కఱమాటలు నాల్గు చెప్పి వే
యారులు కొండెముల్ వలికి ♦ యాననిపించి నుతార మొప్పఁగా
దూరని తోపకుండ మది ♦ దూరిన మెత్తని గొట్టుమాటలన్.

ఉ. నీ జనకుండు గర్వమున ♦ నిర్జరకోటిని సాధుపాళి రా
రాజునటంచు నుబ్బుచుఁ బరాక్రమలేలఁ గ్రమంబుఁ దప్పి పే
రోజముఁ దూల్చుచుండ నిటు ♦ లొప్పరికించుట రాజనీతియే ?
రాజులు లేరే? మున్నిటు ల ♦ రాజకముం బొనరించినారలే ?

ఉ. యాగము ముక్తినిచ్చునను ♦ నాశమెయిం గడు శ్రద్ధతోడ నా
యాగమవేత్త లందఱు ప్రయాసముతో నొనరించుచుండఁగా
యాగము ముక్తినిచ్చునె యధార్థముగా? నని పాడుచేయు నీ
యాగమునాగడంబు తగునా యొడయుండగువానికెందునున్?

కం. బాలుఁడ నే ననఁబోకుము
బాలకునకుమాత్ర ధర్మపద్ధతి వలదా ?
బాలుఁడె ధర్మము నిలుపం
జాలిన డైవంబు మెచ్చి ♦ సంతసపడఁడా?

౧౨౦

కం. నే నెటు లీపనిఁ జేసెదఁ
బోనిమని నీవు చెప్పఁబోకుము బాబూ!
వేనకువే లున్నారు మ
హానాయకు లిపుడు నీకు ♦ నండఁగ నిల్వన్.

౧౨౧

ఉ. తర్కవితర్కముల్ వదలి ♦ తండ్రి పురోహితదండనాథసం
పర్కముచే మహాకఠినభావముఁ దాలిచి యొక్కతీరుగాఁ
గర్కశుండయ్యె దానఁబ్రజకష్టములొందెడుఁగావునకొ శుభో
దర్కముగాఁగఁ జక్కఁబడు దారిని బోవుట పాడి పుత్రకా!

వ. ఇంతియ కాక.

౧౨౨

ఉ. దేవరహస్య మొందు నిను ♦ తెల్పెద స్వప్నమునందు సర్వలో
కావనదీక్షితుండు చతుఃరాగమవేద్యుఁడు నాకుఁ దోచి నే
నీవఱ కూరకుంటి నిటు ♦ లే నిక సైంధవ మదీయభక్తునిన్
బావను నిఘ్నరంబయిన ♦ బాధలు పెట్టుచు నుండ నెవ్వఁడో.

ఉ. కంటకుఁడై ధరావరుఁడు ♦ కారీయపెట్టిన యప్పుడే సభా
మంటపమందు నున్న యతిఃసూత్రపుస్తంభమునందు డాఁగి త
న్నంటిన వెంటనే యతని ♦ యాయువుఁ దీసెద నాదుభక్తు నే
నొంటరిఁ జేసి పోవ నెటు ♦ లూరట గల్గునటంచు నాడెఁగా.

ఉ. కత్తులు నూరినంతటనె ♦ కంఠము నొందరు ధీరు లెందుఁ గిం
చిత్తయినం బ్రమాదపడి ♦ సేయ రథర్థము గాన దీని యా
వత్తెఱిగించినాఁడ భగవంతుని యిష్టముఁ దెల్పినాఁడ నీ
చిత్తము; ధర్మపాలనము ♦ శిష్టసమిపితకార్య మ్మాఁగదా.

ఉ. రక్షకుఁడొక్కఁడేనియును ♦ రాష్ట్రమునం గనరామి నీప్రజల్
రూక్షభయంబునన్ గలఁగి ♦ రోజొక యేడుగ నున్నవారు నీ
కక్షయసంపదల్ గలుగు ♦ నయ్య ధృవంబుగ నార్తులౌ ప్రజా
పక్షముఁబూని పోరునెడ ♦ బాగని దైవము మెచ్చుఁ బుత్రకా!

వ. ఈగతి సపూర్వరాజనీతి ప్రకారంబు మెఱయ, నారదుండు
బోధించి, యతొకికుం డయిన ప్రహ్లాదునిచే వల్లె యనిపించు
కొని నూటిగా నిశ్చకర్తమందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యెగ్గతం
బున మంతనం బాడి నేర్పరులగు పెక్కుర శిల్పుల సమకూర్చి
వారికి రహస్యంబుఁ దెల్ప వారును,

౧౨౩

చం. ఎవరికిఁగూడ శంక ఘటియిల్లని నేర్పున మెల్పుతోడ రేఁ
బవ లనకుండ నారదుని ♦ పంకము నెగ్గెడుభాతి యుక్తిచేఁ
జివరకుఁ దత్సభాస్థలిని ♦ జిక్కినిచిక్కిని మాటుతల్పులకా
గవిసిన యుక్కుకంబమును ♦ గట్టిరి శిల్పకళావిదగ్ధులై. ౧౨౯

ఉ. ఆఁకొనియున్న సింగము రహస్యముగాఁ గని పట్టి తెచ్చి యే
పోకలు పోవనీక యాక ♦ బోనునఁ బెట్టి యుపాయశాలురై
కైకొని దాని మండపపుఁ ♦ గంబమురం దిరికించి పెట్టి తా
మై కనిపెట్టియుండిరెటు♦తానొకదా!యనియార్యమాంత్రికుల్.

వ. మఱునాఁడు హిరణ్యకశిపుం డాగ్రహణోదగ్రుండై సభా
ముఖంబున గద్దెపైఁ గూర్చుండి, గద్దించుచు “విష్ణుండు,
విష్ణుం”డని నిరంతరంబు, వానిడచి, ప్రలపించు చుంటివి.
ఆతండెక్కడ యదృశ్యుండయియడంగియుండెనోచూపింతువా”
యనఁ బ్రహ్లాదుండు వికసితముఖుండై నిర్భయముగా “ఇదిగో!
నీసభామంటపస్తంభంబుననుండె. చూడనిచ్చగింతువేనిచూడవే”
యనవుడు సార్వభౌముండు మండిపడి తోకఁ ద్రొక్కిన మహా
నాగంబుకైవడి రోజుచు, గదను బిరబిర సారించుచు గద్దెనుండి
దుమికి, సాకం బెఱుఁగక స్తంభంబున కేసి, యెదురు నడచి
ప్రహ్లాండంబు బూరటిల్ల సింహనాదంబు జేసి డాసి యయా
మయంబగు దీర్ఘగదాదండంబు గిరగిరఁ ద్రిప్పి పెల్లు మని
స్తంభంబు విఱిగి కూల వినరికొట్టెను. కొట్టిన మఱుక్షణంబుననే
యదృశ్యంబులగు మఱతల్పులం బడఁద్రోసికొని, ౧౩౧

కం గద్దించుచుఁ బంచాస్యము
నిర్జరతిప్పుపైకి దుమికి ♦ నీరవునింగా
జర్జరితాంగుని జేసెను
ధూర్జటిభక్తునకు నేమి ♦ తోచకమున్నే.

కం. అంగద నవయుచుఁ జెంగున

సింగము చెలఱేఁగి గోశ్మఁ ♦ బీల్చుచు తేనికొ

గంగారుగఁ జేసి పిదప

నుంగిడి పుట్టించి వేగ ♦ నును రెడఁబాపెన్.

౧౩౩

ఉ. కొండలు పిండిపిండిగను ♦ గొట్టెడి మేల్పడవాలుదంట కుం

భాండుఁడు న్నొంకరించి జ్వలదాతతశాతకృపాణహస్తఁడై

గండడగించి సింహమును ♦ గాలునిప్రోలికిఁ బంపె వెంటనే

దుండగులెల్ల మ్రానుపడిచూరఁగఁ దొందర సందుగొందులన్.

కం. పాతరలాడెను నారదుఁ

డాతరి నుప్పొంగిపోయి ♦ యనుకొన్న పనిన్

జాతురితోఁ దీర్చితి నని

చేతం దెగమెఱయుచుండఁ ♦ జిటితాళంబుల్.

౧౩౪

గీ. అన్నదమ్ము లిర్వురను సింహంబుచేత

నేదుపందిచేఁ గూల్పించి ♦ యెగిరిపడుచు

మోదమందె నార్యజనసమూహ మెల్ల

నెల్లభూములఁ దమయాజ్ఞా ♦ చెల్లుననుచు.

౧౩౫

ఉ. ద్రావిడరాజ్య మంతయును ♦ దక్కొనఁజేసిన తక్షణంబునన్

ద్రావిడులెల్లఁ బోరెదరు ♦ ప్రాణముపైఁ గల తీపి మాని రా

జ్యావనదీక్షఁ బూని సమరాంగణ మెల్లను బీడ్చుపెంటలై

పోవఁగఁ గాన నిష్ప డిది ♦ పోలదటంచు మునీంద్రుడంతటన్.

గీ. రాజనీతివిరుద్ధమై ♦ ప్రాణహానిఁ

జేయు నీకార్య మరయ నిష్పిద్ధమంచు

నార్యులకుఁ జెప్పి యొప్పించి ♦ యవలఁ గార్య

చతురుడై దూరదృష్టిచే ♦ సకల మెఱిఁగి.

౧౩౬

గీ. కీలుబొమ్మ నొండు ♦ కీలకమ్మన గడ్డె
మీఁద నుంచునెడల ♦ మీఁద మేలు;
ఎల్ల లేని నేల ♦ యెల్ల నీతనిపేర
నేలవచ్చు పలుక ♦ నేల యనుచు.

౧౩౯

శా. జాతిద్రోహునిఁ దాతమారకుని నంశభ్రష్టుఁ బ్రహ్లాదునిన్
జేతోమోదముతోడ నార్యజనముల్ ♦ సింహాసనారూఢునిం
బ్రాతిం జేసిరి తక్షణంబ ద్రవిడఃప్రవాతంబు నిర్విణ్ణులై
కాతర్యంబున నేమితోచకయె దిగ్భ్రాంతాత్ములై దాఁగఁగన్.

గీ. అతిమతావేశకలనచే ♦ నాదమఱచి
గురువులకు లోఁగి మతిచెడి ♦ కులముఁ జెఱిచి
వంశనాశంబుఁ జేసిరి ♦ పాపమనక
తల్లిబిడ్డ లొక్కటయి పెంపెల్లఁ బోవ.

౧౪౧

గీ. ఆకలంబు సాపడు మాని ♦ యైన నేమి ?
యాకులంబుఁ జెందినవాసి ♦ నందఁ డెందు
నేకలం బీశ్వరునిఁ జేసె ♦ నేకలంబు
నాకలంబునకు జొహారు ♦ లనకయున్న.

౧౪౨

స ం పూ ర్ణ ము.

యథార్థరామాయణము.

కం. శ్రీరామాయణకృతిలో

మీ రెఱుంగని భావమొండు ♦ మినుకునె ? కానన్

గారుణికోత్తమ ! చెప్పుడి

శ్రీరామాయణమునఁ గల ♦ చిత్రము లెల్లన్.

౧౪౩

ఉ. మాత్తుర పేరులం దలలు ♦ మాటిచియున్ దలక్రిందుచేసియున్
నేర్తునటంచు గర్వమున ♦ నిక్కి ప్రచేతసుతుండు తెంపునన్
బూర్తిగ రామచంద్రకథ ♦ మున్ రచియించెనటంచు బాపురే!
వార్త యొకండు నేడు వినవచ్చెడి సత్య మెఱుంగఁబల్కవే

కం అనినంతనె సూతమహా

మునిచంద్రుఁడు పల్కెఁ బ్రేమమున నిట్లనుచున్

వెనుకటి గాథలఁ జ్ఞప్తికి

గొనితెచ్చికొనుచు మనంబు ♦ కుతుకముఁ జెందన్.

౧౪౪

కం. బిడ్డా ! నీనంప్రశ్నము

దొడ్డది; యఖిలంబు చెప్పుదున్ విను మిపుడే

చెడ్డయా మంచియా తెలిసిన

గడ్డునిశేషంబు లెల్లఁ ♦ గాదనకుండన్.

౧౪౫

ఉ. పేరులు మార్చినాఁడు తలఁపెట్టి దురర్థము రాఁగఁ గొన్నిటిన్
బేరులు మార్చినాఁడు తలఁపెట్టి యపార్థము రాఁగఁ గొన్నిటి
బేరులు మార్చి మాటుతుర ♦ పేరు ప్రతిష్ఠను బాడుచేయుచు
బేరు గడించె నాదికని ♦ పేరు పొగడ్త జగంబు నిండఁగన్.

నీ. “దనగీవ” యనెడి శబ్దము దశగ్రీవఁ గా

నించి గొంతులు బంతి ♦ పెట్టినాఁడు.

“ రావన్న ” యనుపేరు ♦ రావణగాఁ జేసి
బొబ్బమానిసి చేసి ♦ పోయినాఁడు
“ చుప్పనాక ”ను దెచ్చి ♦ శూర్పణఖం జేసి
చేటుగోరులదానిఁ ♦ జేసినాఁడు
“ రక్కసి ” యనుమాట ♦ రక్షస్సుగాఁ జేసి
యేమేమో యర్థముల్ , ప్రామినాఁడు

గీ. లోకసామాన్యకవియె వాఁల్లేకిమాని ?
తలలు తెగమార్చినట్టి పదాల నెల్ల
వేతె యొకనాఁడు చెప్పెద ♦ నిస్సరించి
నేఁడు రామాయణాంశముల్ ♦ నీకు నినుతు.

లంకా పుర వర్ణనము.

నీ. మూఁడుకాలములందుఁ ♦ బూచి నెత్తావులం
బొలమెల్ల నిరంజిము ♦ పూలచెట్లు,
ఆకాల మీకాల ♦ మేకాల మనకుండఁ
బగటిల్లి తెగకాయు ♦ పండ్లచెట్లు
మిద్దెమేడలకొద్దె ♦ నిద్దంపు మెఱుగారు
ముద్దుకల్ప నొసంగు ♦ మద్దిచెట్లు
పశుపక్షి మృగకీట ♦ వర్తంబునకు నెందు
నిలువ నీడ నొసంగు ♦ నిడుదచెట్లు

గీ. తీగగుంపు, గాటంబుగాఁ ♦ గౌఁగిలింప
మిగుల రమణీయమై చూపు ♦ మేరవఱకు
ప్రేఁగుప్రేఁగుగాఁ గన్నట్టు ♦ విపినభూమి
యిమ్ముకొని యుండు ద్రవిడ దేశమునందు.

రామాయణమునందు
లంకా పుర వర్ణనము.

ఉ. ఓదములన్న లెక్కగొన ♦ కుండ మదంబున గుంపుగుంపులై
గాదముమేయుచున్ బసరుఁగ్రక్కెడి పచ్చని యాకుకొమ్మలన్
బోదెలఁబట్టి తొండముల ♦ బోరలగల్పుచు బృంహీతంబులన్
వాదములాడుచుం దిరుగు ♦ వన్యమదేభ సమూహ మచ్చటన్.

చం. పిడికెడు నిత్తనంబులను ♦ నిత్తినమాత్రన మూఁడుకారులన్
గడుపున చిచ్చుఁబుచ్చుఁగల ♦ కమ్మని మేలిమి పంటపైరులన్
పుడుకులనిచ్చి భూప్రజను ♦ బోషణఁ జేయుచునుండు నెప్పుడీ
పుడమిని దక్షిణాపథముఁ ♦ బోలెడిదేశము వేఱెయున్నదే! ౧౫౧

చం. బుధజనవాసయోగ్యమయి ♦ పుణ్యనదీనదవారి సేవ్యమై
మధురఫలప్రసూన తరు ♦ మండలమండిత దివ్యభాగ్యమై
ప్రధుతర దివ్యభోగ్యమయి ♦ వెల్లెడి పూతచరిత్రదక్షిణా
పథమును నంటి దక్షిణపు ♦ వైపున దక్షిణవార్ధియాపెడిన్.

గీ. నారికేళావనీరుడ్వ ♦ నంబులందుఁ
గాపురము సేయుచుందు ర ♦ కక్కడి జనంబు
పరమ సంతృప్తులగుచు నొం ♦ టరము లేక
పరుల యధికార మెట్టిదో ♦ యెఱుఁగఁబోక. ౧౫౨

చం. అఱవము, జానుతెల్లు, మలఁయాళము, కన్నడబాస, కోయ, చెం
దెఱుకులగోందు బాసలకు ♦ నెల్లను దొల్లిట్టిదైన బాసనున్
నెఱిపడి మాటలాడెదరు ♦ నీతిదొఱంగక సంచరింపుచున్
బిరుసున మానరక్షణకుఁ ♦ బిక్కక ప్రాణము పూటవెట్టుచున్.

కి. కోయని యార్చిచూడు మిదిగో! యని కొందఱుకీనుక తిత్తోఁ
యఁ బ్రతీపకంతములఁ ♦ గొంకరు జంకరు మానరక్షకై
యెలు చెంచులున్ దులువఁ ♦ కోటులకోటులుపోటుమానినట్లున్
గొయరు జన్మభూమిఁ దెగ ♦ వైచేద రన్ముటు కాలువెట్టినన్.

గీ॥ అంకపడి దక్షిణాంబుధి ♦ యంకమందు
 లంక, శివలెంక, ప్రతిభాంక ♦ లంక వెల్గు
 నిత్యనిష్పంక, నిశ్శంక ♦ నిష్కళంక
 వంక గానరా దావంక ♦ వంకవంక.

౧౧౬

గీ॥ తొలుత సాలకటంకట ♦ కులజులైన
 మాల్యవంతుండు మాలి ను ♦ మాలిమొదలు
 గాఁ గలుగువారు లంకలోఁ ♦ గాపురంబు
 సలిపి రాజ్యమేలిరి కత్తి ♦ బలిమిచేత.

౧౧౭

వ. నిరంతరపరాజయసంభవావమానంబుచేఁ గుమిలి కుమిలి,
 నిద్రేషులెల్ల రొక్కటయి, దండెత్తివచ్చి మాలింజంప మాల్య
 వంతుండును సుమాలియు లంకను బాడువెట్టి రసాతలంబునకుం
 బలాయితులైరి.

౧౧౮

గీ. సాడువారిన లంకను ♦ బాడుగుడిసి
 జక్కు లందుండ వారలఁ ♦ జావమోది
 వెడల నడచిరి కోయలు ♦ జడుపునుడిగి
 వశముఁ గానించుకొని బాహు ♦ బలముచేత.

౧౧౯

గీ. కొంచె మించుమించుగ నాలు ♦ గువయిపులను
 నతినిశాలం బగాధంబు ♦ నైన కడలి
 యతికి యుండుటచే నారు ♦ ఋతువులందు
 వాసయోగ్యంబు లంక యె ♦ వ్వార్ధికైన.

౧౨౦

గీ. నిడుదమలమీఁద వాటంపు ♦ నెత్తమందు
 గట్టిగా మూఁడుకొమ్మల ♦ నట్టనడుమ
 దుర్గమంబుగాఁ గట్టిరి ♦ దుర్గమొందు
 కానె పనిగన్న లోకంబు ♦ కన్నుఁగుట్ట.

౧౨౧

గీ. అభ్రంకపోత్తుంగ ♦ హర్షసాధంబు
పసిడిరోచులు దెసల్ ♦ ప్రాపులాడ

గోపురప్రాకార ♦ కుడ్యరత్నద్యుతుల్
దూకి యాండొంటితో ♦ ద్రోపులాడ

రథకేతనాంబర ♦ ప్రథిత కాంతిచ్ఛటల్
తెంపాటి మింటిపై ♦ దేలియాడ

శింజినీటంకార ♦ శృంగారి ఘీంకార
రావంబు లొండొంట ♦ రాపులాడ

గీ. బహుళ చతురంగ వాహినుల్ ♦ పగ్గెలాడ
మూడులోకంబులకు గుండె ♦ ముల్లవెలనె
మాట జవదాట నేరని ♦ పోటుమగల
కాపురంబైన రమ్యలం ♦ కాపురంబు.

౧౬౨

ఉ. చల్లని పిల్లతెమ్మెరలు ♦ సాగుచు గమ్మని పూవుతావిలో
మెల్లగఁ బొర్లిస్తార్లి తమ ♦ మేనఁ బువుం బొడి మేదుకొంచు న
లలన కుంటికుంటి నడ ♦ యాడుచు నుండఁగ మింటనుండి జా
బిలియుఁ గాయఁగాదఱపి ♦ వెన్నెల హాయిగ నుండు లంకలో

శా. అంకాపాంకములెల్లఁ జేవదలి ♦ యత్యానంద నిరగు
శంకాతంకనిచారదూరులయి య ♦ శ్రాంతంబు నావ్హట శౌ
ర్యాంకుల్ వాసము చేయుచుందురుసమ ♦ సైశ్వర్యభోగాధ్యు
లంకారాజ్య మహావిభూతి గరిమన్ ♦ శ్లాఘింపఁగా శక్యమే

గీ. వెడఁద తొమ్మగల్లి ♦ నిడుద చేతులుగల్లి
మాట యురువుగల్లి ♦ నీటుగల్లి
బిడ్డు నేర్పుగల్లి ♦ చిట్టంటు లంకలో
మాసటీఁడులైరి ♦ మనుజులెల్ల.

నీ. పదిదిక్కులనుగెల్చి ♦ బహు జయ స్తంభముల్
 పాతిపెట్టించిర ♦ బల్లనుండు
 పదిశాస్త్రములుగట్టి ♦ పట్టుతోఁ బరీయించి
 ప్రజ్ఞాధురీణుడౌ ♦ పండితుండు
 పదునాల్గు లోకముల్ ♦ బవరాన నోడించి
 కాలిక్రిందను బెట్టు ♦ కాలిబంటు
 పదియారుకళలఁ బ్ర ♦ పంచంబుఁ దనియింప
 శశిచెంపఁగొట్టెన ♦ సౌమ్యమూర్తి

గీ. కడుపులో చల్ల రవ్వంత ♦ కదలకుండ
 ద్రవిడ జాత్యభిమాని య ♦ ధార్థవాది
 ప్రాజ్య రాజ్యమేలుచునుండె ♦ రావణుండు
 దర్శితాహిత లోక ని ♦ ద్రావణుండు.

౧౬౬

నీ. పలుగాకి పులుగాకుఁ ♦ బొలిపుచ్చి తననాఁడు
 చీకాకు పడకుండఁ ♦ జేసినాఁడు
 గాటంబుగాఁ జెల ♦ గాటంబుగాఁ జెల
 రేఁగి మార్పురఁ బీల్చి ♦ రేఁగినాఁడు
 గోపురంబు పురంబు ♦ బాపురే! యన మూఁడు
 కొండకొమ్మలమధ్యఁ ♦ గూర్చినాఁడు
 కలిచేతఁదన్ని యా ♦ కలిమాన్వి గిలిమాన్వి
 నలిమాన్వి యెల్లర ♦ నిలిపినాఁడు

గీ. కుదురునకుఁ బట్టుఁగొమ్మయె ♦ కుదిరినాఁడు
 నాఁడు తనుఁగొల్వ నొనరించి ♦ నాఁడు నాఁడు
 నదురులేని నాయంకుడై ♦ నాఁడు నాఁడు
 రావణుం ధార్యలోక ని ♦ ద్రావణుండు.

౧౬౭

సీ. లంకాపురీంద్రమే ♦ లబ్ధవర్ణనకెంతో
 బడలార్చు బంగారు ♦ పడుకటిల్లు
 దక్షిణాపథమే ని ♦ పక్ష పక్షాంతకు
 నలరించు నసివారు ♦ నాకతోట
 భారతఖండమే ♦ బాహుబలాధ్యక్షు
 నవరించి గడితేర్చు ♦ సాముగరిడి
 ఖండాంతరంబులే ♦ గానకళావేది
 కరియస్సనములిచ్చు ♦ నట్టిసాలము

గీ. ద్రావిడావళి కెవ్వఁడు ♦ జీవగజ్జ
 యతఁడు వీరకైవుండు మ ♦ హాభిమాని
 రావణుండు నిద్రానితై ♦ రావణుండు
 గొనబు జాతువా గద్దెపై ♦ గొలువుఁదీర్చు.

౧౬౪

గీ. కోయవారల నాగరి ♦ కుల నొనర్చి
 చదువు సాములఁ జెప్పించి ♦ చక్కఁబఱచి
 యాభిజాత్యభావోదయ ♦ మ్మలవరించె
 నవుర! రావణుం డెంత థ ♦ న్యాత్తుఁడగును.

౧౬౫

గీ. “లన్నమో రామచంద్రా” య ♦ టంచు నేడ్చు
 వా రయోధ్యలోఁ జెక్కురు ♦ న్నారుకాని
 “యన్నమో రావణప్రభూ” ♦ యంచు నేడ్చు
 వారు లంకలో నెవరు గ ♦ న్నట్టరారు.

౧౬౬

గీ. కలఁడు తోఁబుట్టువొక్కఁడు ♦ క్కలుఁడు రావ
 ణునకు జగజెట్టి కుంభక ♦ ర్ణుండు, నిదుర
 పోతు చిననాఁడె చొదంతి ♦ పొడుగుకొమ్మ
 లొడిసి చేపట్టి యుయ్యాల ♦ లూఁగిసాఁడు.

౧౬౭

గీ. విపుల తంత్రజ్ఞుడైన వి ♦ భీషణుండు
ప్రకలాడు; పెద్ద వదరు ♦ బోతు ఖరుడు;
మాటు తమ్ములు చెల్లెలు ♦ “మాటకారి”
శూర్పణఖ యన్నలకు ముద్దు ♦ జూపుబిడ్డ.

౧౭౨

ఉ. శైవమతాభిమానియగు ♦ జంగమ దేవర గావునకా సదా
రావణభూవరుండు తన ♦ రాష్ట్రమునందున బీవహింస తా
నేవిధి నైన మానువుట ♦ యే మతధర్మమటంచు నెంచి యే
బీవులఁ జంపఁగూడదని ♦ చేసెను గట్టడి ధర్మలోలుడై. ౧౭౩

సీ. గొంతెత్తి తొలుసారి ♦ కోడికూయకమున్నె
పురవీధులను నూడ్చి ♦ తిరిగిపోవు
పడకమంచమునుంచి ♦ పడుచు లేవకమున్నె
మెల్లఁగాఁ గలయంపి ♦ చల్లిపోవు
వంటపుట్టియ సిద్ధ ♦ వడి చేరకయమున్నె
నీళ్లతోఁ బంటెలు ♦ నింపిపోవు
ముంగిళ్లు సరిచేసి ♦ మ్రుగ్గుపెట్టకమున్నె
వెన్నాడి ప్రాయరాజఁ ♦ బెట్టిపోవు

గీ. వాయుదేవుండు మేఘుండు ♦ వరుణదేవుఁ
డగ్ని దేవుండు తమయంత ♦ నరుగుచెంచి
ప్రాలుమాలక యేప్రాద్దు ♦ వరవుడంబుఁ
జేయుచుందురు లంకలో ♦ సిగ్గుపడక.

౧౭౪

ఉ. పాదులు కూలఁద్రోసి పగ ♦ వారల పాజులఁ బట్టి యొక్కఁడే
బాఁదిగుదించి కట్టికొని ♦ వచ్చిన వారును సామియానఁ దా
మాఁదలఁదాల్చి కాదు మరి ♦ యా ననకుండఁగ నెల్లవేళలకా
బీదర మాటలేక పనిఁ ♦ జేయుచునుందురు లంకలోపలకా. ౧౭౫

చం. పురుషులతో సమానముగఁ బోటులు సర్వకళాభిరామతై
గురువులవద్ద విద్యలనుఁ గోరిక నేర్చుటకాక ఘోర సం
గరమున నస్త్రశస్త్రములఁ గైకొని యేయుట నేర్చి యందఱు
గఱగఱికఁ స్వరాష్ట్రమునుఁ గాచెడి పూనిక నుందురెప్పుడుకా.

ఉ. ఇంకని పొరసేవ యాకఁ టే పరమార్థము నిచ్చునంచుఁ గూ
లంకషపాండితీగరిమఁ లాభముచేత గ్రహించి మంచితో
లంకిణి పెండ్లిమాని యమఁ లం బతులంబగు బ్రహ్మచర్యముకా
గొంకక స్వీకరించె బుధఁ కొటి "హసాద"నఁ ద్యాగశీలయై. ౧౭౭

గీ. పాలిసిపాని లంకారాజ్యఁ మునకు నెల్లఁ
జేవఁగల లంకిణీదేవిఁ చేతి కత్తి
వ్రేటు పెట్టని కట్టనిఁ కొటయయ్యెఁ
గనుగవను మూసి పారులుఁ కునుకుచుండ.

౧౭౮

ఉ. లంకిణిఁగం చెలకొదొడి, విలాసముగఁ గయిసేసి కాంచిత
కింకిణిజాలముకా మొఱయఁ గింకిరిమార్తుర ప్రాణగొడ్డమా
వంకిణి చేతఁబట్టి వరుఁ వంబున రేబవ లొక్కకైవడికా
లంకిణి శాత్రవుల్ బెదరఁ లంకను గావలిగాయు నెప్పుడుకా.

ఉ. రాజులు లంకవైపునకుఁ రారు భయంబున లంకిణీరిపూ
ద్యేజకమైన కత్తిఁగనిఁ బెక్కుఁటి దానను శాంతిభద్రముల్
రాజులు పొరపాళి కవుఁ రా! యిది కన్గొని లంకిణిఁగనకా
లాజలు చల్లుచుండెదరుఁ లంకనుగల్గు పురంధ్రులందఱుకా. ౧౮౦

గీ. ఆశ్రమంబులలో గృహఁ స్థాశ్రమంబె
యభిలషనశిరోధార్యమా నంచుఁ దలఁచి
సోకు టిల్లాండ్ర తలపూసఁ చుప్పునాకఁ
చేకొనెఁ గృహస్థధర్మముఁ చింతలేకఁ

౧౮౧

గీ. కేలువట్టిన పెనిమిటి ♦ గూల, గోల
దండకావన సీమలో ♦ దవముసేయు
నేకసుతుఁ డూతకోలగా ♦ నెగతంబ
శూర్పణఖ ప్రాద్దులనుబుచ్చు ♦ సుగతిఁగోరి.

౧౮౨

ఉ. బోటులకెల్ల ధర్తము ప్ర, బోధముఁజేయుచు జీవహింస బా
హోటముగాఁగ నాపు పని ♦ కై నిరతంబు విసుంగులేక యా
మాటలె చెప్పచుండి మను ♦ మార్గముసందుఁ నంచరింపుచున్
దాటక రాజయోగపరి ♦ తర్పితయై పురివీడి పిమ్మటన్. ౧౮౩

కం. వానప్రస్థము నూనుచు
మానుగఁ దాటకి మహాభి ♦ మానవతియనూ
చానమటంచును దండక
కాననమున సుతులఁగూడి ♦ కాపురముండెన్.

౧౮౪

వ. ఈగతి స్త్రీపురుషప్రభేదంబువలన స్వత్వంబులయందు వ్యత్యా
సంబుఁ బొరయకుండ ధర్తసంరక్షణంబుఁ జేయుచు. ౧౮౫

ఉ. పంతముతోడ నన్య నర ♦ పాలురపైఁబడి దోర్విభూతి దే
శాంతర సీమలంగెలిచి ♦ యావలిపుట్టఁగ వారి నెల్ల సా
మంతులుగా నొనర్చికొని ♦ మంతునకెక్కి యధేచ్ఛతోడ వి
శ్రాంతినిబూని రావణుఁడు ♦ రాజ్యముఁజేసెడి కాలమందునన్.

నీ. గండోపలచ్చటా ♦ గండూషితప్రస్థ
నింధ్యవర్వతపంక్తి ♦ వెనుకనెట్టి
పంచాస్యశార్దూల ♦ వన్యేభసంక్తిర్
ప్రస్ఫురద్దండకా ♦ వనముదాఁటి
ప్రావృత్సమారంభ ♦ బహుపయస్సంపూర్ణ
దుర్లంఘ నిర్దురుల్ ♦ దూఁకివచ్చి

విషసరీసృపచమూ • విష్కంభ దుర్లోక
తృణలతాగుల్మముల్ • తీసివచ్చి

గీ. యార్యసంఘంబు మునివల్లె • లచ్చటచటఁ
గట్టుకొని వేగువనికిన్దె • కాపురంబు
లుండి బహుజంతుహింసా ప్ర • యుక్త యజ్ఞ
యాగములు చేయఁజొచ్చిరి • యాగకుండ.

౧౮౭

ఉ. మానినులెల్లరున్ భయము • మాని నిచారముమాని వెంటరా
మానిజనంబు దండము క • మండలముంగొని పోయి పోయి, పే
కాననసీమలన్ నెమకి • కాపుర ముండిరి పల్లెలన్ జన
స్థానమునందు గట్టుకొని • దారులు కాయుచు మాఱుమూలలన్.

గీ. వృత్తవేది రావణుఁ డీ ప్ర • వృత్తిఁదెలిసి
శైవమతవిరుద్ధంబైన • జంతుహింసఁ
బెద్దప్రాద్దు చింతించి మా • న్నింపఁదలఁచి
వీరసువు తాటకిని బిలి • పించి పల్కె.

౧౮౮

ఉ. తాటకిసాధ్వీరో! వినుము • తప్పక యేమని చెప్పనేర్తు? నా
నోటను మాటరాదు విన • నోచితి నీనివరీతకర్తముల్
మాటలఁదీరునే యాడలు • మంటలబ్రుంగుచు నుండఁగాన నొ
పాటలగంధి! యెట్లయినఁ • బాపవో! నాపరితాపవహ్నినిన్.

గీ. ఆర్యులఁట నీతిపరులఁట • యాహితాగ్ను
లఁట యెచటనుండియో వచ్చి • రఁట పరోప
కారులఁట ద్రావిడులనఁట • కాదనకఁట
దొడ్డమంత్రంబులఁ గడతే • ర్తురపె తల్లి.

౧౮౯

కం. నియతిన్ గోమేధంబఁట
హయమేధ మఁట నరమేధ • మఁట చేతురటె

దయమాలి స్వార్థపరులై

వ్యయప్రయాసములులేక • యార్యమునీండుల్.

౧౯౨

చం. ఎఱుఁగుదు నీకునూరకుల • నిర్వుర దుర్జయబాహుసారులన్
దెరలని స్వామిభక్తులగు • దిట్టగరానుల వారితోడుతో
నరిగిన నీకుఁ దప్పక జ • యంబగు సముము మాటలేల? యీ
తరుణమునందుఁ గర్జమును • ధైర్యముతో నొనరింపఁగాఁదగున్.

ఉ. కాదనఁబోకుమమ్మ, పని • గల్గె నటం చెదురాడకమ్మ, త
ల్లీ! దరితెన్నుఁగానక చ • లించెడి డెందము మానమూని యీ
మాదిరి నూరకున్న నిష • మంబగు దుర్గతి సంభవించు లె
మ్మా! దరిఁజేర్చుమమ్మ, మను • మార్గముఁ బట్టిన నీకుఁదప్పనే?

చం. పరుసని మాటలాడకుము • వారలతోఁ దగురీతి నేర్పుమై
గరుసునుదెల్పి యాప్పిదము • గా మనయేల్బడినున్న నీమలన్
బరగెడి దేశధర్మమును • వాకొని వారికి నచ్చునట్లులే
సరణిని జంతుహింస నిట • నల్పఁగరాదని యొత్తిచెప్పుమా.

గీ. ఆముకవిసి విశ్వామిత్రుఁ • డనెడి మాని
వరుఁడు గోమేధమును జేయ • వలయునంచు
యుదియఁగొని యుండె నట వాని • యుదియ యుడిపి
వెలఁది! యీపులుగాకు త • స్పింపవలయు.

౧౯౩

గీ. మన ముపేక్ష నేయునెడ నీ • యనువునందు
ధర్మనాశనమానమ్మ • తప్పకుండఁ
బాడువారి దేశము ప్రజా • పీడగల్గుఁ
జావు కడులెస్స ధర్మర •క్షణముకొఱకు.

౧౯౪

కం. మనతాతలు ముత్తాతలు

తనువులు బుడగలనుచు మడిఁ • దలఁచియ కాదే

యనిసేయుచుఁ దెగటారిరి

జనములు మెచ్చుఁగ స్వధర్త ♦ సంరక్షణకై.

౧౯౮

సీ. రాజాజ్ఞ లేనిదే ♦ రాజ్యంబుఁ జొరరాదు

పరరాష్ట్రవాసులౌ ♦ ప్రజలు తెగువఁ

జొచ్చిరేనియుఁ జొచ్చి ♦ చొచ్చుటతోఁ దమ

రాకఁ దెలుపకుండ ♦ రాదు పతికి

ఉండిరేనియు నేత ♦ దుర్వీశుశాసన

ములనెల్ల జవదాఁటి ♦ పోవరాదు

పోయిరేనియు వారు ♦ భూపాలు శిక్షలఁ

దిన్నఁగాఁ దలఁదాల్చి ♦ తీరవలయు

గీ. చోరులంబోలె దేశంబుఁ ♦ జొచ్చి వారు

పూని ధర్తనిరుద్ధంబు ♦ లైన పనులు

చేసి రాజాజ్ఞ ప్రతిఘటిం ♦ చెదరు, దండు

లైరి యాకారణముచేత ♦ ననుచుఁ దెల్పి.

౧౯౯

గీ. మంచిమాటల జన్మంబు ♦ మానిపింపు

లేద దండకాటనినుండి ♦ లేవఁగొట్టి

పామ్మను మఁటన్న నామంత్ర ♦ ణమ్మవడసి

చనియెఁ దాటకి రాజాజ్ఞఁ ♦ జక్కఁబెట్ట.

౨౦ :

ఉ. పూఁచిన కార్యభారమున ♦ మున్న డి తాటకియింటికేగి మా

రీచనుబాహులం బిలిచి ♦ తేని యనుజ్ఞనుదెల్పు వారలున్

లాఁచి నితాంతశక్తిని జ ♦ లంబునఁ దల్లిని గూడి దివ్యవ

ర్ణాచితదేహులై వెడలి ♦ యందఱు చేరిరి యజ్ఞవాటికన్. ౨౦౧

గీ. చేరి గాధేయునకు జేఁడు ♦ చెప్పినంత

పూస గ్రుచ్చిన్నకైవడి ♦ బోధపఱప

నెంత లేసిమాటలని గ్రు ♦ డెఱుఁజేసి

నిష్ప త్రొక్కిన కోఁతియై ♦ నెగిరిపడుచు.

౨౧ :

శా. కాపేయంబునఁ గ్రిందుమీఁదెఱుగఁకాఁకంపించు దేహంబుతోఁ
గోపాటోప నిఘూర్ణమానుఁడయి సంకోచంబు నేమాత్రముం
జూపంబోవక కౌశికుండపుడు గ్రఁచ్చుల్ గొట్టి వాచాల్కుడై
మాపట్టుకొ విడఁబోవమంచుఁ బలుకకొమర్యాద లేకుండఁగకొ.

గీ. పల్కు లాలించి సంక్షోభ ఁ పడక, యుదరి
పడక, మోమోటపడక ని ఁ బృరము చెడక
తాటకీసాధ్వి రాజాజ్ఞ ఁ తప్పదనుచుఁ
బాఱఁజూచి పుత్రులవంక ఁ బఱటినంత.

౨౦౪

గీ. పట్టుమంచు మారీచ ను ఁ బాసలపుడు
పట్టు విడనాడవో మృషా ఁ బ్రాప్తాణుండ!
కాంతు మీవేమిసేయఁగాఁ ఁ గలవోయంచు
యజ్ఞ విఘ్నంబు నల్ప నా ఁ యత్తపడుచు.

౨౦౫

శ్రీ. యూపంబులకుఁ గట్టి ఁ యున్నయాఁబెయ్యల
మెడత్రాళ్ల నడలించి ఁ విడచిపుచ్చి
చిద్రుపలుగాఁగొట్టి ఁ చేర్చియించిన రాని
చిదుగు కుప్పలపేళ్లు ఁ చిట్టవైచి
గుమగుమ తాని యా ఁ గుబ్బుగాఁ గొట్టు నా
పుల నేతి పంటెల ఁ బోర్లగించి
కుండంబులోనుండి ఁ కొలఁది నాల్కలుగోయు
నగ్ని హోత్రముఁ జ ఁ ల్లార్పివైచి

. దర్భలను నాల్కమూలలం ఁ దరలవైచి
సాఱుఁబోతులం బెదరించి ఁ పాఱఁద్రోల
మిన్ను విఱిగి కూలినమాడ్కి ఁ మిణకరించి
చూచిచూచి యప్పుడు గాధి ఁ నూనుడంత.

౨౦౬

గీ. ప్రాతలాతాము మెల్లగాఁ ♦ జేతఁబట్టి
చంక నిఱికించి చినిగిన ♦ జింకతోలు
లెండు లెండంచు శిష్యుల ♦ లేవఁదీసి
తల్లడిల్లి సాకేతంబు ♦ దారిపట్టి.

౨౦౭

ఉ. కూకలు పెట్టుచుం బెదరఁ ♦ గొట్టుచు నట్టడవిన్ వసించి కా
రాకులు కూడుగా, మెసపు ♦ నట్టి మునీంద్ర జనంబుమీఁదికిన్
దూకులుదూకి కావరము ♦ తోఁ దెగనాడిరటంచు రాజుతో
సాకులు చెప్పుచుం దగిన ♦ శాస్తియొనర్చెదనంచుఁ జెప్పుచున్.

ఉ. గోవులఁ జంపినంత తమ ♦ కొంపమునుంగునె? వీరి కక్కటా!
గోవులు గోవులంచుఁ బయి ♦ కొందురు తద్వధనాపద్రావిడుల్
గోవుల మాంసపుంజవులు ♦ కొద్దిగనైన నెఱింగియున్నచో
గోవులఁ జంపఁగూడదని ♦ గొల్లునఁ జెప్పుట వీరు మానరే.

గీ. ఎంతయత్నంబుఁ జేసిన ♦ నేమివచ్చె?
నావు నెఱచిని రుచిచూడ ♦ రైరి వారు
సోమపానంబునుం జని ♦ చూడరైరి.
ఇందుచే నిన్నియిక్కట్టు ♦ లేగుదెంచె.

౨౧౦

ఉ. అమృతివోసి చుల్కనగ ♦ నాఁడుది నైతము లక్ష్మశుద్ధితోఁ
గిమ్మనకుండ శాత్రవులఁ ♦ గీటడగించుటె కాక ఘోరనై
న్యమ్మును నిక్కుతోనని మొ ♦ నన్ నడిపింపఁగనేర్చు నిట్టి రా
జ్యమ్మును దొల్లి యే నెఱుగ ♦ నైతిని నైతి యెటో జయింపఁగన్.

గీ. పోటుకానితోడఁ ♦ బోటుక త్తియ కూడ
నిలిచి పోరుచుండ ♦ నిలువఁగలరె
వేరులెంత గండు ♦ వజ్జీరులైనను?
మాట దక్కఁబోదు ♦ మాటలేల?

౨౧౧

గీ. బొమ్మముడివేసి తలముడి ♦ పుచ్చకుండ
అవికముడి వేయునట్టు లా ♦ ఘవముగొరల
నరుల ముడివేసి ముడిచేవ ♦ నరులగొంతు
ముడి నురలఁబుత్తు రిచ్చటి ♦ ముద్దరాండ్రె.

౨౧౩

వ. అంచుఁ జింతించుచుఁ జింతాకులమాననుండై, శిష్యులంగూడి
యిటునటు చూడక, యడుగులు లెక్కించుకొనుచుఁ గాలినడ
కతో, గాలిపాటునకు జంకక, గాలిపాటలు పాడుకొనుచు
నెమ్మదిగా.

౨౧౪

ఉ. ఏరులుదాఁటి వాటముగ ♦ నెన్నియొ కొందలిరాకు బాటలన్
నేరుగ దండకావన వి ♦ నిర్మమనంబొనరించి పిమ్మటన్
వారక భంగపాటు పార ♦ పాటును దల్లడపాటు పెట్టఁగా
నూరక గాఢినందనుఁ డయోధ్యకుఁబోయెనుదొఱుపాటుతో.

చం కులపతియా వసిష్ఠముని ♦ కొంపను జొచ్చి రహస్యపద్ధతిన్
గల తెఱఁగెల్లఁజెప్పి యిది ♦ కాదదికాదని దీర్ఘదృష్టితోఁ
బలుమరు చర్చఁజేసి యిది ♦ భావ్యమటంచును నిశ్చయించితా
వెలలెను గౌశికుండు పృథి ♦ వీవతిదర్శనసంభ్రమంబునన్.

చం. దశరథభూమిపాలకుని ♦ దర్శనముం బొనరించి పేర్చితోఁ
గుశలమునడ్గి యేమివని ♦ కోరనివానినిబోలె సర్వమున్
నిశదముగా నెఱింగి తన ♦ నిహ్వలభావము తోఁపకుండ నా
కుశికతనూభవుండు కొన ♦ గోల్లను గడ్డము చిక్కుదీయుచున్.

చం. పారపడకుండఁ దొఱుపడఁ ♦ బోక గరాగరి మంచిమాటలన్
నరవరు మోముపాటుఁగని ♦ నమ్మకముం జెడకుండఁ జక్కఁగా
సరిపడునట్లుగా నొరులు ♦ సైతము మేలని మెచ్చురీతిఁగా
వరుసగఁ జెప్పె నిట్లు నర ♦ పాటుని మోలను జాల జాలితో.

సీ. పాపభూయిష్ట ప్ర ♦ వర్తనంబును బాసి
 సంసారసంబంధ ♦ సరణి రోసి
 బహుళజనాకీర్ణ ♦ పట్టణంబుల వీడి
 కారువల్లెలలో మె ♦ కాలఁగూడి
 ప్రత్నశిష్టాచార ♦ పథమట్టె చేపట్టి
 మొలచుట్టు పాటుటా ♦ కులనుజుట్టి
 ఐశ్వర్యములనెల్ల ♦ నఱకాల దిగఁదన్ని
 భాగ్యభోగ్యములన్ని ♦ పాఱఁదన్ని

గీ. పుడసోపేతమైన భో ♦ జనముడించి
 కాయగనరులతో నెట్టా ♦ కడుపునించి
 పారమార్థిక చింతతోఁ ♦ బరముఁగొల్చి
 బ్రదుకుచుంటిమి తాపసా ♦ శ్రమముఁదాల్చి.

౨౧౯

గీ. నూరవంశాభి వృద్ధిని ♦ గోరి కాదె
 యారి తేరిన మేధావు ♦ లైన మునులు
 దండకావనిఁ జేరి యం ♦ దుండి తపముఁ
 జల్పుటెల్లను నగచాట్ల ♦ సరకుగొనక.

౨౨౦

గీ. ఆర్యులనుపేరు నిన్నంత ♦ నచటి రాజు
 లాగ్రహణదగ్గులై వారి ♦ హతమొనర్ప
 సిద్ధమాదురు మావంటి ♦ శీర్ణదేశు
 లేమి సేయంగ నేర్తురో ♦ నృపతిచంద్ర !

౨౨౧

సీ. నెలయేళ్ల నీళ్ల దో ♦ సిళ్లతోఁ గడుపాఱఁ
 ద్రావి ముప్పుటలఁ ♦ దనియుచుండి
 పండి రాలిపడిన ♦ యెండుటాకులు పండ్లు
 నొంటిపూట భుజించి ♦ యాదిగియుండి

పూలతావులలోనఁ ♦ బొరలివచ్చెడి గాలిఁ

గోరెగ్గెమైఁ దనివోవఁ ♦ గ్రోలుచుండి

మనసుపోయిననాఁడు ♦ మాత్ర నివ్వరిభోజ

నముఁజేసి ట్టెట్టులో ♦ నవయుచుండి

గీ. యుజకయీరాలసొంత గూ ♦ రుచ్చండు మమ్ము

నడని నెకములం జూచెడు ♦ నట్టు చూచి

యెక్కసక్కెములంజేతు ♦ రేవగించి

జాతి వైరంబు మనసులో ♦ సందడింప.

౨౨౨

గీ. ఎంతదూరంబు తఱిమి ము ♦ నీశ్వరుండు

చెప్పచుండిన దశరథ ♦ క్షితివరుండు

మాటలాడకుండిన యంత ♦ మనలిపడుచు

నుల్లకుట్టు మాటలచేత ♦ నులికిపడఁగ.

౨౨౩

ఉ. దూరముఁ బాఱఁజూడు చెనిఁ దూరపు నేనిపుడాడుపల్కులు

గారణమేమియో తెలుపఁ ♦ గాఁదగునయ్య యసహ్యమయ్యేనే?

పాఱులు నిల్వనేరని నృ ♦ పాలురరాజ్యము వృద్ధిఁబొందునే?

కారీయలందఁడే నృపతి ♦ కష్టపరంపర రాక తప్పనే? ౨౨౪

కం. పులిసోటి కండవలె మా

నులు ముస్సొద్దుల మహా మ ♦ నోవ్యధచేతన్

గళవళపడి నిలువంగాఁ

దెలియని వానివలెనుండఁ ♦ దెలిసిన పనియే?

౨౨౫

గీ. తెలిసికొనవొ నీరాజ్య ని ♦ స్తుతికిఁగాదె

ఋషులు దండకావనసీమ ♦ కేగి యందె

నిలిచి పోయినా రిది నీవు , తలపవెట్లు ?

ఇంతటి కృతఘ్నతను నే న ♦ హింపఁజాల.

౨౨౬

ఉ. చొచ్చిరి దండకావనము ♦ శుష్కశరీర నిష్ణణ్ణచిత్తులె
నొచ్చిరి ద్రావిడప్రభుల ♦ నూరినవెల్గెడి చిక్కటారులన్
వచ్చిరి నేడు దిక్కనిభ ♦ వచ్చరణంబును గోరి వారలన్
గ్రచ్చుట నాదరించి, యువ ♦ కారముసేయ వదేమి చెప్పుమా

కం. కుశికసుతుం డిటులాడఁగ
దశరథుఁడుం గటకటపడి ♦ దైన్యముతోడన్
దిశలూరక కన్గొనుచు ని
వశుఁడగుచు వచించెన్గిల్లు ♦ భయభక్తులచే.

చం. కులపతులౌ మునీశ్వరుల ♦ కున్ వలవంతలు గలుచుండ
కులపడకుండ నుండుదుమె? ♦ కొందలమందదె మాదు డెందము
నిలయము వచ్చిపడ్డ రఘు ♦ వీరులు పాటులఁ బ్రోవకుండ
త్రుల మొగసాలముందుఁ బడఁద్రోతురె? యెందులకిట్టినిందలు

కం. ఇదె! పోదము రాఁగదె దో
ర్థదమున ద్రావిడులు పోవు ♦ మార్గము లెల్లన్
వదలక యరికట్టెద నా
ప్రదరములకు నెవ్వరడ్డు ♦ పడఁగలవారో!

చం. తడయఁగ వద్దు పోవుదము ♦ దండక కాననసీమ కిప్పుడే
గుడునువడంగ సింగిణి లఁకొరులు “రంయిని” దూఁకుచుండ
గెడపెద నేను మార్పురను ♦ గీటడగించెద ద్రావిడప్రజుని
గడగడలాడఁజేతు గమి ♦ కాండ్రను గాండ్రని బొబ్బవెట్టి

గీ. అబము సుబమే మెఱుఁగని నా ♦ యట్టివాని
మీఁద నిందమోపుట ధర్మ ♦ మే? మహాత్మ!
నిప్ర సంతర్పణంబైన ♦ పీదవఁ గాదె?
యేము భక్తితో భుజియించు ♦ టింతో యంతో.

ఉ. ఏయుగమందు మా రఘుకు ♦ లేశులు భూవతులన్నమాట కా
నీ! యెప్పుడైన నొక్కపని ♦ యేని స్వతంత్రత జేసినారలే?
యీ యనుమానమేల? పదు ♦ డీ! యిప్పుడే పయనంబయ్యెతి స్వా
మీ! యిటువంటి పల్కులు న ♦ హింసఁగనేరను వేయనేటికిఁ.

కం. అనిచెప్పచు నుండఁగాఁ

జనుదెంచి వసిష్ఠమౌని ♦ సాంతముగాఁ దా
నిని సర్వోదంతంబిటు
జనపాలుని తోడఁబల్కె ♦ ఛద్దముతోడఁ.

౨౩౪

కం. కడువృద్ధుండవు నీని

క్కడ నిలిచి యుండి యేలఁ ♦ గల్గుదుగానీ
యడవుల వెంబడిపడి మ్రు
క్కడి మానవులఁ బడఁగూల్పఁ ♦ గల్గుదునొక్కో!

౨౩౫

చం. చెలువముకగ నీవయసు ♦ చెల్లఁ బటుత్వముకొంతతగ నీ
కిలపయిఁ దీరఁగాఁదగు న ♦ భీష్టము లెల్లను దీరిపోవ నీ
యలవుచలంబు నెందులకు ♦ నక్కఱరా వదిగాక నీతనూ
జలకు నిరోధిమారణముఁ ♦ జూఱగొనంగను నేర్పఁగాఁదగుఁ.

ఉ. కావున రామలక్ష్మణుల ♦ గాదిలి బిడ్డల నిర్వురన్ మహా
పావనుడైన మానికుల ♦ వర్యునిచేతను బెట్టి పంపునూ
పూవులలోన పెట్టికొని ♦ పోయి నిరోధిచమూసమూహముం
జావఁగఁ గొట్టి తెచ్చి మన ♦ నన్ని ధి నుంపఁగలండు భూవరా!

గీ. భానువంశంబునకు వ న్నె ♦ వాసికల్లుఁ
జెలఁగి నీకీర్తి చెనల్లెలఁ ♦ జిందుఁద్రొక్కు
వెనుక ముందు యోజనల్లె ♦ నిడచిపెట్టు
మంచుఁ జెప్పఁగా దశరథుఁ ♦ డావులించి.

౨౩౬

గీ. కంటినీటితో బిడ్డల ♦ జంటచేసి

చివుకుమన గుండె మానీంద్రు ♦ చేతఁబెట్టి

ఘోక మెటుమాన్తురో నాకు? ♦ లేకలేక

కన్నసంతాన మియ్యది ♦ కావుమన్న!

౨౩౯

చం. చెఱియొకవైపునకొనిలిచి ♦ చిందులుదొక్కఁగ రామలక్ష్మణుల్
ముఱియుచుఁ గౌశికుండు తనముప్పు దొలంగెను నేఁటితోడ నం
చురవడిఁ బైనమయ్యెఁ జటులోగ్రభయంకరదండకాటవిక
జొరి పరిమార్చ ద్రానిడులఁజుబ్బిన చూఱఁగ నిబ్బరంబుగఁ.

ఉ పిన్నలు రామలక్ష్మణులు ♦ బెగ్గిల వచ్చును నింటిమోతలక
నిన్నను వేగిరింపఁ జెడు ♦ పేయగుఁ గావున మెల్లమెల్లఁగా
వెన్నునఁ దట్టి భీతి యొక ♦ వేళ ఘటిల్లినఁ బోవఁబుచ్చి రా
మన్నకు మున్ను గాఁదెగువయ బృదుకైవడిఁ జేయుటొప్పగుఁ.

గీ. అనుచుఁ దలపోసి పోసి య ♦ సంతరము

తికమకలు మాని మాని యు ♦ ద్రేకమడఁచి

యొక యుపాయంబు నూహించి ♦ యోరులకేమి

చెప్పకుండఁగాఁ గార్యంబుఁ ♦ జేయనెంచి.

౨౪౨

చం. ముఱిముఱి చీకటుల్ దెసలు ♦ మూసెడివేళ నరణ్యసీమ నొం
టరిగ వసించు తాటకిఁ దటాలునఁ బైబడిగూల్చుటొప్పుఁదొం
దరపడకుండ నాడుదిగ ♦ దా! యెటుపో యెటువచ్చినన్ సరే
దెరలఁగవచ్చు రామునకుఁ ♦ దీరఁగవచ్చు భయంబు కల్గినఁ.

వ. ఈగతి ననేకవిధంబుల నూహించుచుఁ బ్రొద్దు పడమటిదిక్కు
నకు వ్రాలుటఁ దలంచి యుత్తలంబున.

౨౪౪

ఉ. ఎత్తిలి కాలిబాటఁబడి ♦ యేగుచు సంయమి దారిలోఁ బురా
వృత్తము లెన్నియేని నిని ♦ పించుచు శౌర్యము పొంగిపోవఁగాఁ
జిత్తములోన నూహలొగిఁజిక్కురు బొక్కురుగాఁగఁ బుట్టపే
రెత్తినఁ గాలుద్రవ్వనటులెంతయుఁ జేసెఁ గుమారు లిర్వరఁ.

ప. ఈవ్రకారంబునఁ గొంతదవ్వేగి సంభ్రమించుచు నిశ్వా
మిత్రుండు రాముం జూచి వ్రసన్న వదనంబుతో నిట్లు మూడ
లించి పల్కెను. అర౬

ఉ. అల్లదె! చూచితే! యుట జమక్కడ నొక్కటి దానిలోసలన్
గల్గలమారినైన యొక ♦ కాసుని తాటకి నేరితోడ రే
లెల్ల వసించు నీమె హసియించెడి నార్యులు గోఘ్నులంచు నీ
యల్లి రూపుమాపవలెనాయమనుం దొలముద్ద జేయుచున్.

కం. ఆడుదియని తండ్రీ! యెదు
రాడకు నీనింటికి నెఱ ♦ యగునటుగార దూఁ
టాడుము దయమాలుచు నీ
యాడుది జగజెంత యెంత ♦ కైననుజాలున్.

అర౮

గీ. అనిన వెంటనే నరపాల ♦ తనయు లట్టె
నిల్లు నవరించి సరిచేసి ♦ పిలువనియక
దూసి కఱకుటమ్ములఁ గవ ♦ దొనలనుండి
నారి మ్రోయింప దెసలెల్ల ♦ బూరటిల్ల.

అర౯

ఉ. తాటకి నింటిమోతనిని ♦ దబ్బున బైటకువచ్చి నిల్వఁగా
వాఁడెడు తూపులన్ సుదతి ♦ పైఁ గురియించిరి చిత్రజలుగా
గాటులుబెట్టుచున్ దుదకుగొల్లునుజేతులు త్రుంచిత్రుంచి య
చ్చోటనె కూల్చివైచి రతి ♦ శూరులు గారె కుమారులిర్వరున్.

౧. ఇంతమొగముఁ జేసికొని ము ♦ నీశ్వరుండు
కేకినలు గొట్టుచుండ నిం ♦ గిణుల యెక్కు
డించి మూపుదోయికి దగి ♦ లించి రామ
లక్ష్మణులు నిల్చియున్నంత ♦ గ్గానిలేక.

అగీ

26434
25373

డయ్యెను. రామలక్ష్మణులతోఁ గొంతకాలంబు తన యాశ్ర
మంబున నిశ్రమించి వారిచే నగు కార్యము లేమింజేసి విశ్వా
మిత్రుండు తిన్నగా వారలం దోడ్కొని దుక్కిదున్న ననువు
గాని వేవిలిమెట్టదారుల నెఱిడిపాలములంబడి, మిథిలకుం
గొంపోయి, యందుఁ బదిపండ్లెండు తరములనుండి, పడియుండి,
చివికి చెదదిన్న పెద్ది ప్రాతనింటిబద్ద, నిఱిపించి, రాజకీయ
సఖ్యంబు నపేక్షించి, యార్జులయందలి రెండు తెగలవారికిఁ
జుట్టఱికం బెట్టులయినఁ గూర్చ గట్టిచేసికొని, శ్రీరామునికంఠఁ
బెద్దదియుఁ దెలియని పుట్టుపూర్వములు కలదియు నగు సీతా
మహాదేవిని, శ్రీరామునకుఁ బెండ్లిచేయించి, సాకేతంబునకుఁ
దిరిగివచ్చుచు, దారిలో ముసలివగు వడ్డుగైన పరశురామునిఁ
దన గురుధనుర్భంగముచేఁ గుపితుఁడైనవాని బదిలి వానిని
నింధ్యాటవులం దాఁటి దక్షిణాపథమున మాటుమూలనున్న
కేరళ దేశంబునకుఁ బోయి యందు నార్యనాగరికత వ్యాపింపఁ
జేయ నొడంబఱచి పంపి యయాధ్యకరిగి యందు రామ
లక్ష్మణుల డించి కశికుం డెందే యేగెను. ౨౫౩

గీ. రాజ్యతృష్ణ తీరని దశ ♦ రథుఁడు రాజ్య
భారమును రామునకు నీక ♦ పాలనంబుఁ
జేయుచుండ శ్రీరాముండు ♦ సీతఁ గూడి
కామతంత్రుఁడై ప్రాద్దులు ♦ గడపుచుండె.

౨౫౪

సీ. తోడుతో నాఁడునె ♦ త్తురుఁ ద్రాని కడుపాఱ
తెపతెపలాడు మా ♦ నుపులులైన

చిచ్చుఱముల పిండు ♦ చెలరేగి కవదొనల్

తోపాడి నాలుకల్ ♦ గోయుచుండ

ద్రావిడ మన్నీల ♦ పొణంబుల హరింప

శ్రీరామ చంద్రుండు ♦ చింతఁజేసి

గీ. ముక్కువాతను నెత్తురుల్ • గక్కి కక్కి
చాపకట్టగాఁ బుడమిపైఁ • జచ్చిపడిన
పడతిఁ బెడనవ్వుతోఁ దేరి • పాఱఁజూచి
మాని సాఁగెఁబో రామల • క్షణులఁగూడి.

౨౧౨

వ. ఇట్లు వేయిమాసంబుల ప్రాయంబు చెల్లి మూఁడుకాళ్ల ముదు
సలియగు తాటకిని యావనప్రాదుర్భావమునఁ గలిగిన కండ
క్రొవ్వున మిట్టిపడుచున్న యిర్వురు రాకుమారులచేఁ జంపించి
యాడలుతెలియక సల్లాపంబు లాడికొనుచుఁ గలఁకదేఱని మనం
బుతో రామలక్ష్మణుల యింటినేర్పు ముక్కాకలందీరిన ద్రావిడ
హంవీరవరుల నేర్పునకు నుద్దికాదని సంశయగ్రస్తుండై విశ్వా
మిత్రుండు పాలువోక ముందునకు సాగిపోవుచు మచ్చరం
బునఁ దనపూర్వాశ్రమంబున నేర్చికొన్న యఖిలాస్త్రశస్త్రం
బులఁ దొడుగను, నేయను, ముడువను నేర్పి, తన యాశ్ర
మంబుఁ జొచ్చి తల్లడపడుచున్న మనంబుతో, సంబారంబులఁ
గూర్చికొని, చనిచచ్చియున్న నాలుక త్రుప్పడుల్లపుచ్చ వేగిర
పడుచు, గోమేధంబును జేయ యత్నించుచుండెను. ఇంతలో
మాతృమరణంబు నెఱుంగని, మారీచను బాసలులు, తల్లియానతిఁ
దలమోయుచున్న వారు గావున యజ్ఞవిఘ్నంబు నాచరింప
సమకట్ట శ్రీరామభద్రుఁడు నాఁడునెత్తుటి తడి యారనిచేతితో
వాడియమ్ములు దొడిగి చీకటి యోలంబున నిలిచి, సడిచప్పుడు
కాకుండఁ జెవిఁ దాకువఱకు లాగి, నిడువ నందొక్కటి
నుబాసల ప్రాణంబుల హరియించె, రెండవది లక్ష్మశుద్ధి
కొఱవడుటచే గుఱితప్పి, మారీచు ప్రాణంబుల హరియింప
నోపకఁ డిల్లపడునట్లు భూమిపై డొల్లఁజేసె. అంత నతండు
భీతిఁగుడిచి పలాయితండయ్యె. పిమ్మట విశ్వామిత్రుండు నిరా
తంకంబుగా యజ్ఞపరిసమాప్తిఁ గావించి, రామలక్ష్మణుల చేతి
లావు చాలమిఁ జక్కగా గ్రహించి మిన్నకుండవలసినవాఁ

ఏయెక్కుచేనైన ♦ నిల్లువాకిలిడించి
దండకారణ్య భూ ♦ స్థలికినేగి

గీ. యార్యరాజ్య నిజ్రంభణ ♦ మాచరింప
మంచి తరికోసరం బట్టె ♦ పొంచియుండ
నింతలో రాజు వార్ధక్య ♦ మెనయఁదన్నుఁ
జెలఁగి పట్టాభిషిక్తునిఁ ♦ జేయనెంచ. ౨౧౧

ఉ కేకయ రాజపుత్రిఁగని ♦ కిష్టపరిస్థితిఁ బూసఁగుచ్చిన
ప్రేకరువెట్టి యేకరఃశి ♦ నేనియుఁ దల్లిరొ! దండకాటవీ
ప్రాకట వీధులందిరుగు ♦ భాగ్యము నాకొడఁగూర్చిపంపవే
వీఁకమెయిన్ విదల్తు రివు ♦ వీరుల, రాజ్యము పెంపుచెందఁగన్.

౧. రాజు సంతుష్టుఁడైనచో ♦ భ్రష్టుఁడగున
టంచుఁ బెద్దలు నుడువు వా ♦ కృష్ణులన్ని
యెఱుఁగుదువు కాదె? తల్లి! నా ♦ కేడుగడవు
నీవుదక్క వేఱెవ్వరు ♦ నేఁడు కలరు? ౨౧౨

కం. అని యీగతి శ్రీరాముఁడు
పినతల్లినిఁ జేరి పలుకఁ ♦ ప్రేమముతోడన్
నిని కేకయ రాజాత్తజ
చనువున వచియించె నిట్లు ♦ చతురోక్తులతో. ౨౧౩

సరిలెమ్ము కన్నతండ్రీ!
తరుణము కనిపెట్టియుండి ♦ తప్పక నేనే
వెరవున నైనను నీవని
సరిజేసెద నమ్ముమెట్టి ♦ సడ్డిపైఁ బడినన్. ౨౧౪

ని కైకేయి వచియింప శ్రీరామచంద్రుండు ప్రహృష్టాంత
గుండై, పినతల్లివద్ద నెలవుంగైకొని వెడలిపోయె. అటుపిమ్మట

వెండియు నొక్కనాఁడు కైకేయి పుట్టినింటి దాసియైన మంధర
వడివడి వచ్చి “దేవీ! కేకయరాజపుత్రీ! సార్వభౌముండు
శ్రీరామచంద్రుని బట్టాభిషిక్తునిఁ జేయుటకు లగ్నంబు నిశ్చ
యించి సంభారంబులను సేకరించుచుండెను తేపే పర్వదినంబని
రోజుచు నుడువఁ గైకేయి తనకుఁ దలఁచనితలంపుగాఁ జేఁజిక్కిన
సమయంబునకు ముతీసి, తొల్లి మహాదారుణరణంబునఁ దాఁ
జేసిన తోడ్పాటున కలరి, తన పతియిచ్చిన వరద్వయంబున,
రాముని వనవాసంబునకు, భరతుని పట్టాభిషేకంబునకు వయా
వృద్ధుండును, స్త్రీలోలుండును, నయిన చక్రవర్తిని నొప్పించి,
యాపించి యీసమాచారంబు శ్రీరామునకుఁ దెలుప సహధర్
చారిణియగు సీతతోడను, సోదరుండయిన లక్ష్మణునితోడను,
విపినావాసంబునకుఁ దండి వలదని వలవల వాపోవుచుండఁ
బయనంబై.

౨౬౦

గీ. రథముతోలంగఁ బ్రాబిత, † రాజవీధిఁ
బోయి గంగనీల్లాడు రే † వునకు నేగి
యచట దేరుడిగి సుమంతు † నంపివైచి
తోఁచని మదితో దొన్నెకై † వేచియుండ.

౨౬౧

గీ. రాజనీతిజ్ఞుడైనట్టి † రాముడంత
దేశకాల పాత్రంబులఁ † దెలిసికొనుచుఁ
జతురుపాయప్రయోగ కౌ † శలముచేతఁ
దన యభీష్టంబు నెఱవేర్చి † కొనఁదలంచి.

౨౬౨

గీ. పురుడు లేనట్టి లావరి † బోయపెద్ద
నదురు లేకుండ గంగపై † నడవఁగలఁడు
పడవ యెట్టిదైనను నట్టి † గడుసుదిట్ట
గుహఁడు వాని నేస్తముఁజేసి † మిహిరకులుఁడు.

౨౬౩

గీ. మంచిమాటలాడి ♦ మన్నించి పదిలంబు
గాఁగఁ బడవనెక్కి ♦ గంగదాఁటి
కాలినడకతోడఁ ♦ గదిలిపోయిరి ముగ్గు
రంతుపాంతులేని ♦ యడవికేసి.

ఉ. భద్రముగాఁ బ్రయాసపడి ♦ వారలు మాపురుపోఁ
టాద్రిని జేరఁగా భరతుఁ ♦ డచ్చటికిం జనుదెంచి
నిద్రనుబొందెఁ దండ్రయనఁ నిక్కమవందురి పాడు
ముద్రనొసంగి రాఘవుఁడు ♦ పామ్మనిచెప్పి తలంచె నీ?

ఉ. ఇచ్చట నున్నచో భరతుఁ ♦ డీగతి వెండియు బా
వచ్చును జాలితోఁ దిరిగి ♦ పట్టణసీమకు రమ్మటంచు
వచ్చిన కార్యముం జెడఁగ ♦ భక్తుఁడు నాకతఁ డెం
మిచ్చటనుండి దూరముగ ♦ నేగుట కర్హమటంచు నె

గీ. వానవంగుల్మ కోరిచి ♦ వలికి నోర్చి
యుటుము మెటుముల కోరిచి ♦ యుబ్బకోర్చి
యెండ వగ దప్పులకునోర్చి ♦ యెడకు నోర్చి
సయన మైరంత దక్షిణా ♦ పథముఁబట్టి.

చం. ఇటు పడిపోవఁబోవఁగ మునీశ్వరపుత్రుఁ డొకండ
దటుకునఁ గానిపించిన ము ♦ దంబున క్షేమ మెఱిం
యటనిని మాని కేఱురులఁ యాశ్రమభూములు కొన్ని
యటకు సమీపమందు నొక ♦ టేనియు గల్గునె? చెప్పు

గీ. మాణవకుఁ డంతఁ జెప్పె నీ ♦ మార్గమందు
ననతి దూరంబునందు నే ♦ యాశ్రమమొకఁ
డున్నయది జేన! మిక్కిలి ♦ యాష్టగల్గి
యచిన మూపురా దారి నే ♦ చనుచునుండ.

చం. చిటుతతనంబుగోలె బర ♦ సేవయె వృత్తిగ నెంచుచుకొనదా
గరువతనంబు మాని కల ♦ కాలము మానుల యాకుపాకలకా
దొఱకెడి భుక్త శేషమును ♦ దూఱుచు సాపడి వారిపాతుచే
బొరయుదు స్వర్గమంచు దల ♦ పోనెడి కామినియుండెనచ్చటకా.

వ. ఇట్లు చెప్పుచుండ నేనును సంకులితస్వాంతుడనై, యట్టి నిరభి
మానంబున సంచరించిన యామె చరిత్ర యెట్టిదో, యామె
యానుపాను లెట్టివో యెఱుంగ నభిలషించి, సూతమహర్షి
మోముఁదిలకించి.

౨౭౧

గీ. ఆమెపేరేమి? యేజాతి ♦ యందుఁబుట్టె
జగతియందున నేడామె ♦ జాతికలదె?
యున్నచో నిప్పుడెచ్చట ♦ నుండెనయ్య
సంగ్రహంబుగఁ జెప్పఁదో ♦ సంయమింద్ర !

౨౭౨

గీ. అనిన మాని యర్థనిమిలి ♦ తాక్షుడగుచుఁ
జెప్పఁదొడఁగెను నీరీతి ♦ సీద్రపడక
పెద్దవార లామెకుఁ బేరు ♦ పెట్టలేదు
శబరి యనిమాత్ర పిల్చిరి ♦ జాతిపేర.

౨౭౩

కం. మునులకు బట్టల నుదుకుచుఁ
గనిపెట్టుక యుండి యాక్క ♦ కడికూటికినై
వను లెబ్బెఱికము లేకయె
పొనరించెడి వంగడంబు ♦ పోడిమి చెడఁగాకా.

౨౭౪

కం. జాతిభ్రష్టయటంచును
జాతి శబరు లట్టి బాని ♦ సను వెలివేయకా
వాతెఱఁ గొఱుకుచు నామెయు
జాతామర్షంబునఁ దన ♦ జాతినిబానెకా.

౨౭౫

ఉ. పాసినయంతమీద ముని ♦ పల్లెలయందు సదా వసింపుచున్
బాసినకూడు నొక్క కడి ♦ వంతున వారలు పంచిపెట్టఁగా
దోసిటఁబట్టి సాపడుచుఁ ♦ ద్రొక్కిసలాడక బ్రహ్మానిద్యనున్
బాసినవంటకంబొసఁగె! బాపురె! యంచుఁదలంచునామెయున్.

గీ. వరవుడం బెంతచేసినఁ ♦ బాపమేమి
వచ్చె? నీయరయిరి గౌర ♦ వంబునుంత
జాలితో నామెపల్కుల ♦ నాలకించి
కనుబొమ లెగురవైతు రా ♦ మునిజనంబు.

౨౭౭

గీ. పేరుపెట్టియైన శబరిఁ ♦ బిల్వలేదు
పరువు చెడిపోవుననెడి గ ♦ ర్వంబుచేత
నిట్టి యవమాన మెవఁడు స ♦ హింపనేర్చు?
బళిర! చెంచెత యనిమాత్ర ♦ పల్కినారు.

౨౭౮

గీ. సవరలనుపేర నీనాఁడు ♦ జయపురమునఁ
గిమిడికొండలఁ దెల్లు నాఁ ♦ ట మనుజాళి
కలరు వారినే ప్రజలెల్లఁ ♦ బిలిచినారు
వానరులని తొల్లి యెఱుఁగ ♦ వా? కుమార!

౨౭౯

గీ. నాఁటి శబరులే యీనాఁటి ♦ సవరులైరి
నాఁటి కారుకుప్పమ్ములు ♦ నాఁటిగవులె
నేఁటికిని మన్నిపట్టులై ♦ నెగడుచుండె
నాగరికత యొక్కనిధంబు ♦ నాఁడు నేఁడు.

౨౮౦

వ. పదంపడి సభిశ్రమంబు సరకుఁగొనక.

౨౮౧

గీ. శబరి యాతిధ్యము గ్రహింప ♦ సంభ్రమించి
రామలక్ష్మణు లభిరామ ♦ రామఁగూడి

ముచ్చెమట లట్టె దిగజారఁ ♦ బోయఁబోయి
యేతదాశ్రమభూమికి ♦ నేగి నిల్వ.

౨౮౨

వ. మునివర్యులు చెప్పిన యడియాలంబుచే సీతారామలక్ష్మణులఁ
బొడఁగాంచి గుర్తించి, పరమానందకందళితహృదయమై
శబరి.

౨౮౩

ఉ. వంగిన పండ్లకొమ్మలను ♦ బట్టి విదల్చుచుఁ గొన్ని పండ్లనుకొ
జెంగునఁగోయుచుకొగొఱికి ♦ చెడ్డవొమంచివొయంచుఁజూచియా
యెంగిలిపండ్లనుకొ రఘుకు ♦ లేశునకిచ్చినఁ దోడుతోడ ను
ష్పాంగుచు వానినిందినియె ♦ భూవరుఁ డాకలిచేతదూఁటుచుకొ.

గీ. ద్రవిడలోకంబునందెల్ల ♦ దప్పి దారి
యాభిజాత్యంబుఁ గొల్పడ్డ ♦ యట్టి శబరి
యెంగిలి భుజించె శ్రీరాముఁ ♦ డేవపడక
కార్యపరులకు నెగ్గులు ♦ కలవె? చెపుచు.

౨౮౪

గీ. ఆర్యమునుల యుచ్చిష్టంబు ♦ నహరహంబు
కుడిచి దేహంబుఁ బోషించు ♦ కొనియెఁగాన
నామెయెంగిలిఁ దిన దోష ♦ మేమియుండు?
యుమ్మి యుమ్మిలోఁ గలసిన ♦ ట్లుండుఁగాక.

౨౮౫

గీ. శబరి భక్తిని గనిపెట్టి ♦ సంతసించి
కంటిచూపుతో మోక్షంబుఁ ♦ గట్టిపెట్టె
శంబుకుని తపంబును మెచ్చి ♦ సాహసించి
కత్తివేటుతో మోక్షంబుఁ ♦ గట్టిపెట్టె.

౨౮౬

వ. తదనంతరంబు సీతాలక్ష్మణసహితుండై శ్రీరాముండు. ౨౮౭

గీ. వలువయెండల కెండి వా ♦ నలకుఁ దడిసి
తులువ మెకముల బొబ్బరిం ♦ తలకు జడిసి
యేమిచేయంగఁ దోచ కొ ♦ క్కింత తడసి
బయలుదేరి యాకానలోఁ ♦ బాడుదారి.

౨౪౯

గీ. ముదురు వెదురుప్రాలు ♦ ముర్వతో భుజియించి
పుట్టతేనెఁ ద్రావి ♦ పొట్టనిండ
మడ్డియిప్పకల్లు ♦ లడ్డిగం బంకించి
ముగ్గు రడవినడచి ♦ పోయి పోయి.

౨౫౦

గీ. ఏదుబందులు సివ్వంగు ♦ తెలుఁగుబంట్లు
క్రేళ్లువారుకుండేళ్లు తో ♦ డేళ్లు లేళ్లు
చిఱుతపులులు బెబ్బులులెల్లఁ ♦ దిరుగుచుండు
కారడనిఁ గాళ్ళు బలపాలు ♦ కట్టఁ దిరిగి.

౨౫౧

కం. నానుడు వానలచేతన్

నానినఁ జేయెత్తుపెఱిగి ♦ న తఱచుపులులో
మానక డాఁగుడుమాఁతల
లోనమునిఁగి తేలు మెకము ♦ లు గలుగుచోటన్.

౨౫౨

వ. ఇంటిపట్టునకు ననువైన పట్టులం గనుంగొనఁజాలక విసుగుచేఁ
బోయిన పోకగాఁ బోవుచుండ నొక్కనాఁడు.

౨౫౩

ఉ. దావునఁ బర్ణశాల తమ ♦ దారిని నొక్కటి కానుపింప నా
వైపునకేగి యందు మునివర్యుఁ డగస్త్యుఁడు భార్యతోడుతన్
గాపురమున్న మాపెఱిగి ♦ క్రన్న న చూచుట మేలటంచు న
తాపసిసమ్మఖంబునకుఁ ♦ దద్దయు నేగిరి ముగ్గురొక్కఁడై.

వ. ఏగీ, కులగోత్రనామంబులు చెప్పఁచుఁ దస్మైఁజీంగించికొని సాష్టాం
గముగాఁ బ్రణమిల్లిన నపరిమితానందముఁ బొంది యగస్త్వఁడు
వారల దీవించి, భూతభవిష్య ద్వర్తమానంబు లెఱింగిన, యగ
స్త్వఁడు శ్రీరామచంద్రునిచే నిఖిలంబెఱింగి, కొంతవడి వగచి,
యెఱుక కలవాఁడు గావున వగపుడిగి శ్రీరామచంద్రునితో.

గీ. జటిలవరుఁడు త్రొక్కిటఁబడి ♦ యిటులఁబల్కె
నిటకు మందటఁ బిప్పలీ ♦ జటిలమైన
పంచవటి నాఁగివెల్లెడి ♦ వనమొకండు
వాసయాగ్యంబు మిఁబోఁటి ♦ వారికదియు.

౨౯౬

ఉ. చెక్కుచెమర్చకుండఁగ వసింతురు పెక్కురు మానులచ్చటన్
నిక్కిన చెట్లనీడ నవ ♦ నీవతిపుత్రకులార! మీరటన్
మిక్కిలి చిత్తశాంతిని గ ♦ మింతురు మింతురు మేలుగాంతురీ
రిక్కడనుండి పొనిచనుఁ ♦ డీ! మునిదర్శన లాభమాననన్. ౨౯౭

కం. మునితల్లజు ననుమతినిం
గొని రాఘవు లవనితనయఁ ♦ గొని గొనకొని వెం
టనె పైనమయిరి పంచవ
టిని జేరఁగ దెన్నెఱిగివడిన్ గాలినడన్.

౨౯౮

గీ. పంచవటిఁ జేరి యటనొక్క ♦ వర్ణశాలఁ
గట్టికొని రాముఁ డందుండెఁ ♦ గావురంబు
నీతయును లక్ష్మణుండును ♦ జెంతనుండఁ
గడచిపోయిన తార్యముల్ ♦ దడవికొనుచు.

౨౯౯

సీ. తనజాతి తనకులం ♦ బనువారు గనరాని
ప్రాద్దుపాడుపులేని ♦ భూములందు
ఓరుగాలి చెలంగి ♦ యుయ్యాల లూఁగించు
పొలుటాకుల కప్పు ♦ పొకలందుఁ

గాపురంబుండ నే ♦ కాకియె యాకనాఁడు
 మాలిమితో నొక్క ♦ మాలకాకి
 పర్ణశాలనుదూరి ♦ వసుధాతనూజాత
 బెదరించి కొట్టిన ♦ వీడకున్న

గీ భర్తతో నెన్ని యెక్కులో ♦ పల్కిపల్కి
 కాకిఁ జంపించి ముంగిటఁ ♦ గాకిగడకుఁ
 గడకుఁ గట్టించె నది జారి ♦ పడకయుండఁ
 దమకు నేదృష్టి దోషంబు ♦ తగులదనుచు

గీ. పులుఁగులందుఁ గాక ♦ ములను ద్రావిడులు పూ
 జింతురనుచుఁ బ్రేమఁ ♦ బెంతురనుచు
 నెఱిగియుండి చంపె ♦ శృపతిచంద్రుండు ద్రా
 విడులతోడఁ బోరుఁ ♦ బెట్టుకొనఁగ.

గీ. కాఱుచీకట్లు దిశలెల్లఁ ♦ గ్రమ్మవేళ
 గొఱ్ఱెమందను గాచెడి ♦ గొల్లవోలె
 వదినె యన్నయు నిదురించు ♦ పర్ణశాలఁ
 గాచుచుండుఁ దమ్ముఁడు నిద్ర ♦ గాంచకుండ.

గీ. ఇనుపగుడ్డలి యాకచేత ♦ నెనయుచుండ
 నురులు మూపుపై వ్రేల్లాడు ♦ చుండ నొక్క
 దినము కందమూలంబులు ♦ దెచ్చుపనికి
 నినకులుండైన సామిత్రి ♦ యేగుచుండ.

చం. సునిశిత చంద్రహాస మొక ♦ చోటఁగనంబడ దారిల
 గనుకని మందహాసమునఁ ♦ గైకొని చెచ్చెర వాయి దె
 కనుఁగొనఁగోరి యాత్రపడి ♦ కాచినమేలిమి ధారుణీ
 శిని బడఁగొట్టుచుండఁగఁ జ ♦ లింపక దక్షిణబాహుశ

ఉ. ప్రక్కనుగల్గునట్టి ముని ♦ పల్లెలనుండిన మౌనులెల్లరున్
గ్రక్కనవచ్చి యేమిపని? ♦ కారుణికోత్తమ! పూచికాయ నీ
చక్కని పండ్లచెట్లఁ బెలు ♦ చన్ బడఁగూల్చెదవేల? యిపు మా
చిక్కులుదీర నొక్కపనిఁ జేయుము మాయెడఁ బేర్చిజూపుచున్.

కం. అదె! వెదురుపాద యెదురుగాఁ
బొద! పాద!! యచ్చొటకీపు ♦ పాదపడఁ బదుపన్
సాదవదలెడి నంజేదులు
పాదలును సరకుగానవెట్టి ♦ పోటర్నినెనన్.

3౨౬

గీ. అనిన నటకేగి యతఁడు బా ♦ హప్పలించి
చిప్పకత్తి వాదర సరి ♦ చేసి చూచి
పటుతరంబెన దక్షిణ ♦ బాహువెత్తి
వ్రేటుతోడనే పడఁగూల్చె ♦ వెదురుపాదను.

3౦౪

గీ. చూరకత్తిపై నెత్తుటి ♦ జారలుండె
వెదురుప్రాలు రక్తాక్షత ♦ వితతియయ్యెఁ
గాంచినంతనే లక్షణు ♦ కన్ను చెదరె
నెంతపాపంబుఁ జేసితి ♦ నెట్టులనుచు.

3౦౫

కం. ఇటునటు పరికించినయం
తట మెడతెగిపడ్డ మౌని ♦ నాధుంఘోకఁడున్
దటుకునఁ బొడగట్టిన ముం
దట గడగడలాడి లక్షణు కుమారకుఁడున్.

3౦౬

గీ. ఎలుఁగురాల్పడఁ గన్నీరు ♦ కొలుకులందు
ముత్తియములట్టు కన్నట్టు ♦ ముసుఁగువెట్టి
పర్ణశాలకు నైదోడు ♦ పజ్జకేగి
పాదయుగళంబుపైవ్రాలి ♦ పనవి పనవి.

3౦౭

కం. అన్నన్న! ఘోరపాపం

బన్నా! యోసరించి నాడ ♦ నజ్జుడనై యా

పన్నుడ ననుగ్రావుము నీ

కన్నను దిక్కెందుగలదు? ♦ కారుణ్యనిధీ.

౩౧౧

గీ. వెదురుపాదలోనఁ గూర్చుండి ♦ నివురొకఁడు

దీర్ఘ తపముఁ జేయఁగఁ దలఁ ♦ ద్రెళ్ళిపడియె

వంశనాశంబుఁ జేయంగ ♦ వంశనాశ

మగునొ! శ్రీరామ యీబ్రహ్మ ♦ హత్యచేత.

౩౧౨

కం. నిష్కారణముగ నెఱుంగక

దుష్కృత్యముఁ జేసినాడ ♦ దుందుడుకొప్పన్

నిష్ప్రతి కల్గినయెడలఁ బ

రిష్ప్రతి యోసరించి యుద్ధి ♦ రింపుడు నన్నున్.

౩౧౩

చం. అనవుడురామచంద్రుడకటా! యెటువంటిప్రమాదమయ్యెదు

ర్జనులనుగూల్చి ధర్మ పరి ♦ రక్షణముం బొసరింపనున్న యీ

మన కిటువంటి సంకటముమాయురె! రాదగు నేకుమార? యే

మనియెద నేమితోచదుకటా! యని యూటబల్లుచుండఁగన్.

కం. మునివరులు పరశాలకుఁ

జనుదెంచుచు బ్రహ్మహత్య ♦ సల్పడహో నీ

యనుజుడు తలదెగి కూలిన

మనుజుడు బ్రాహ్మణుడుకాడు ♦ ధ్వాతలనాథా.

౩౧౪

గీ. దొంగబ్రాహ్మణుం డాతండు ♦ దొంగ తపసి

రావణానుజయైన శూ ♦ ర్పణఖ సుతుడు

కినియువాడు జంబుకుమారుఁ ♦ డనెడివాడు

వానిఁ జంపినమాత్ర పా ♦ పంబులేదు.

౩౧౫

ఉ. నానిని మోదమందె నర ♦ నాధుఁడు లక్ష్మణుఁ డంతమీఁద మో
దావసూఁడయ్యెఁ దప్పెఁగ ♦ చా! మనమేర్చెడి బ్రహ్మహత్య నేఁ
డీవిధినంచు మానిజన ♦ మేగెను బిమ్మట నొక్కఁడొక్కఁడు
భూవరు మోసపుచ్చి పారిపుచ్చుఁగ నేర్చితిమంచునొక్కనిన్.

గీ. ప్రథిత లంకాధిపతియైన ♦ రావణునకు
మాటుచెల్లెలు జంబుకు ♦ మారుతల్లి
ఖరునితోడఁ బుట్టువు పరా ♦ మరికగలది
యనఁటి గొడ్డురా లాభిజాత్యంబుకలది.

౩౬౫

సీ. ప్రాయంబు నుంత గై ♦ వ్రాలకుండిననాఁడె
దొమ్మిలోఁ దనభర్త ♦ ద్రుంగిపోవ
నతతశుష్కోపవా ♦ సములచేఁ గడుడయ్య
నేండ్లు పూండులు చాల ♦ నెగిరిపోవ
మోటువారిన మోము ♦ ముడుత గగ్గులచేత
ముసలితనముచేఁ ♦ బుల్లసిల్ల
తూఁగాడు రొండిచే ♦ దుద్దెక్కు పొరడుచేఁ
గడువగ్గు గబ్బుచే ♦ నొడలుదనర

గీ. చూపరుల కేవ సుట్టించు ♦ చుప్పనాక
బిడ్డపై గల్గు కూరిమి ♦ నీడలేక
యకట దండకాటవియందు ♦ నాకు పాక
లందుఁ గాపురముంజేయు ♦ నెందుఁబోక.

౩౬౬

గీ. కామదేవున కెన్నఁడో ♦ కాన్కలిచ్చి
సాగనంపి వైరాగ్యంబు ♦ సంగ్రహించి
పారతాకిక చింతచే ♦ బ్రదికియుండెఁ
జుట్టవక్కాల దరిఁబోక ♦ చుప్పనాక.

గీ. ఒక్కగా నొక్కబిడ్డ ము ♦ హోగ్రతపము
 నలుపుచుండంగ లోలోన ♦ జాలిబొంది
 పూలబండ్లను నందిచ్చి ♦ పోవుచుండు
 గొండిక తపంబు చాలించి ♦ యుండునపుడు.

3౨౧

చం. రుచిరఫలంబులకానెనుకి ♦ రోసి ప్రియంబున నేరితెచ్చి మం
 చి చవి గలట్టి దుంపలను ♦ జేకొని మిక్కిలి దేవపూజకై
 యుచితములైన పూవులను ♦ నొక్కదినంబునఁ గూర్చితెచ్చి సా
 ధుచరితయైన శూర్పణఖితొట్టిలుచుం జనుడెంచి చూచుడుకా.

గీ. కొడుకు గానబడఁడు ♦ కొడుకున్న వంశంబు
 కుప్పగూరగాఁగఁ ♦ గూలియుండె
 జుట్టునక్క పాలము ♦ శోధంప మొదలిడె
 గుండె కొట్టుకొనఁగఁ ♦ గొడుకుకొఱకు.

3౨3

చం. అటునిటు చూచుచున్న సమయంబునఁ దేజనమధ్యమందును
 తక్కిటవటుశోకముంగొలువఁగఁగనుపించెనుమొండెమొక్కచో
 బొటబొట కంటివెంటఁబడి ♦ బొట్టులు గారెను నేకధారగా
 నిటుతటమైన డెందమున ♦ వెంగలియైచనె నేమిచెప్పుదుకా.

గీ. కొడుకు శవముమీదఁ ♦ గూలియాక్రోశించి
 తలను మోదుకొంచుఁ ♦ దల్లియపుడు
 గోడుగోడుమఱుచు ♦ గొంతెత్తి పలనించి
 యెవ్వలేక చివర ♦ కేడుపుడిగి.

3౨౫

చీ. ప్రక్కఁదనపునట్టి ముని ♦ పల్లెకుఁ బోయి యిదేమి పాపమో
 యుక్కదోగించిపోయె నెవఁడో యొకదుష్టుఁడునాకుమారునా
 యుక్కిఁపుఁ డెవ్వఁడో తెలుపఁకుండిరయేని త్వదీయ జీవముల్
 చెప్పుడన్న ముని ♦ తల్లజు లందఱు నొక్కపెట్టునకా.

చం ఎఱుగము తల్లి! నీనుతుని ♦ నెవ్వరుచంపిరొ క్రూరకర్షులె
యెఱుగము నీతనూజుమృతి♦యెన్నఁడుకలెనొ కాని యెవ్వరో
యిరువురు పర్ణశాల వసి♦యింపుచునుండిరి యొక్కతన్నితో
నెఱుగక వారలేమయిన ♦ నీయెడ నీపనిఁ జేసియుండిరో. ౩౨౭

గీ. కడుపుచిచ్చార్చుకొనుటకై ♦ కందమూల
ముల మెసవి నీరుఁదెగఁద్రాని ♦ పొట్టనిండఁ
బ్రొద్దులను బుచ్చుచున్న మా ♦ బోంట్లకమ్మ!
పరులఁ జంపఁ జేయాడునే ♦ పాపమనక? ౩౨౮

ఉ గొబ్బునఁ బర్ణశాల కడ ♦ కుంజని వృచ్చసేయ నీ
యబ్బిని దొంగపోటున గ ♦ తానునిజేసిక వారలున్నచో
దబ్బిఱలాడకుండఁగ య ♦ ధార్థము నీకెఱిగింతురమ్మ యి
ట్లుబ్బరపోయినందునఁ బ్రయోజనముండు నె?యంచుఁదెల్పఁగన్.

ఉ. వగ్గుతనంబుచే నడుము ♦ వంగిన దేహము తూలుచుండఁగా
నగ్గుముకాని శోకమున ♦ నంగములన్నియుఁ గంపమొందఁగా
నెగ్గులెఱుంగనట్టి తన ♦ కీయగచాట్లు ఘటిల్లెనంచునున్
గగ్గుచుఁబోయె శూర్పణఖి ♦ కాకులుదూరెడి పర్ణశాలకున్.

గీ. నీతతోడఁగూడి ♦ శ్రీరామచంద్రుండు
సుద్దులాడుచున్న , చోటికఱిగి
చుప్పనాక తొంగి ♦ చూడఁగాఁ గనిపెట్టి
నీతనవ్వె నొక్క ♦ చెనఁటి నవ్వు ౩౩౧

శూర్పణఖయు, నీతవెడ నవ్వుచీరికింగొనక శ్రీరాము నుద్దేశించి
“మీరలెవ్వరో యెఱుంగ; పరమతపోనిరతుండును, బీవహింసా
పరాజ్ఞుండును, నాయేకపుత్రుండును నగు జంబుకుమారుండు
త్రుతితమ సకుండై ధరం గూలియున్నవాఁడు మునిపల్లెనున్న

వారి నడుగ నా కుమారహంతకుని మీరెఱింగియుండనోవుదురని
వాకొన నిటకు వచ్చితి. కన్నకడుపుగాన సూడుదీర్ప వేగిర
పడుచుంటి. మీరెఱింగినఁ దెల్పి ధన్యులుకండు, ప్రతాపలంకేశ్వ
రుని సోదరిని జెనకి బ్రదికిపోవుట సుకరముకాదు. ఎఱుంగఁ
జెప్పచుంటి” ననవుడు శ్రీరాముండు “మేమెఱుంగుదుము.
ఆతండు మునిజనాపకారీయగుటచే మాచే నిహతుండయ్యె”
నని చెప్ప మిన్ను నిఱిగి కూలినట్లు నివ్వెఱుగంది శూర్పణఖ
దుస్సహశోకాతిరేకంబునఁ గ్రోధవివశయై, “మునిజనాపకారి
యని యపవాదంబుఁ గల్పించి నిరపరాధుని జంపి సిగ్గిలకుంటి
రేల? మీరు హంతవ్యులు. ద్రావిడరాజపుత్రికలు పరాభవంబు
నీగంజాలుదురని యెఱుంగరు కాఁబోలు”, నంచు మొలనున్న
చురియంబెఱికి మీఁదికిఁ బోవ, సీత కెవ్వనకేకవేయ శ్రీరాముం
డులికిపడి, శూర్పణఖకరంబు కరంబున నిఱికించి గట్టిగాఁ
బట్టుకొని, యడంచియుంచిన, సౌమిత్రి చనుదెంచి, పెడకేలు
నిఱిచి కట్టి రామాజ్ఞచే నిస్సహాయయైన యబలను, శతవృద్ధను
ముక్కుచెవులుంగోసి, నిరూపంజేసి, క్షత్రధర్మమును నిర్వ
హించి నిడిచిపుచ్చెను. అంత శూర్పణఖ కనలురాజ, రోజుచుఁ
బొగులుచు నడవులంబడి సోదరుండగు ఖరుని జేరి తన పరాభ
వంబు నిన్పింప, నతండు మండిపడి, రామునిపైకి దండెత్తివచ్చి,
ఘోరయుద్ధంబున మృతుండయ్యె.

332

గీ. ఖరుని చావుఁజూచి ♦ కాలుసేయాడక
యడవి నిలువలేక ♦ యడలలేక
చీరచెఱుగుకాళ్లఁ ♦ బీరాడు చుండఁగా
నింతి యపుడు లంక ♦ కేగి పిదప.

333

ఉ. రావణభూమినేతకుఁ బ ♦ రాభవమెల్లను మూలముట్టుగా
గావురుమంచుఁ జెప్పి ప్రతి ♦ కారముఁజేయుచు బన్మమిగఁగాఁ

బావనమైన ధర్మమని ♦ పల్కినయంతట రావణుండు కో
పావిలమాననుండయి యహంకృతిసంకృతిఁ జేసియార్చుచున్.

వ. అంతరంగికసచివుండయిన మారీచుని బిలిపించి, మంతనంబాడి,
రాజపుత్రికయు నందు నాసోదరియు నగు శూర్పణఖయెడ
రామలక్ష్మణు లొనరించిన యవమానము నన్నా పాదమస్తకంబు
దహించుచున్నది. మఱియు నిఖిలద్రావిడలోకమనస్సంతా
పంబుఁ జేయు వాయసవధ నన్ను నిలుపున నీటుచేయుచున్నది.
ప్రతీకారంబు తప్పనిపని, కావున స్త్రీయెడ వీరపురుషానుచిత
మైన కార్యంబు సల్పినవాఁడు గావున శ్రీరామచంద్రునకు స్త్రీ
మూలకంబయిన, పరాభవంబుఁ జేయుట సమంచితధర్మమని,
నిశ్చయించి, కార్యక్రమంబు మారీచున కుపదేశించి పంపెను.
అటుపిమ్మట మారీచుండు దక్షిణాపథంబునకుఁ జని మాయా
కురంగరూపంబున, రామలక్ష్మణుల దవ్వుల కెలయించి కొంఠోవ
నాయదనున రావణుండు వర్ణశాలనున్న సీతను మునివేషంబున,
ముచ్చిలికొంఠోవుచు దారికడ్డంబయిన జటాయువుం దునిమి,
యుత్తుంగాభంగభంగయగు దక్షిణోదధి దాఁటి స్వకీయాభ్యం
తరమందిరంబునకుఁ గొంఠోయి, డించి, తన మనంబున నిట్లు
తలపోసెను.

౩౩౫

సీ. పతియున్న పరకాంత ♦ బదిరించికొనితెచ్చి
తనయింటిలో నుంచి ♦ కొనుట తప్పు
భావింప లోకావ ♦ వాదంబు తప్ప దీ
కఱితిలోకంబు వా ♦ కట్టరాదు
కాన సీతాదేవిఁ ♦ గంకేళి తోటలో
వీటికిఁ బరగడఁ ♦ బెట్టియుంచి
రాజపుత్రికగాన ♦ రామకుం దగినట్లు
రాణివాసంబు కొ ♦ అవడకుండఁ

గీ. గాలయావనఁ జేయంగఁ ♦ గావువెట్టి
యుంతు నూత్రిజటను సీత ♦ యొద్దననుచుఁ
బండితుండైన రావణ ♦ ప్రభువరుండు
నిబ్బరించి యాత్రపడక ♦ నిర్ణయించి.

33౬

౪. సీత నశోకవనికామధ్యంబున నుంచి, తమ్మునికుమార్తె యగు
త్రిజటను గావలియుంచి యనిచారిత మననుగ్గిందై, వీతమనశ్శ
ల్యుండై లంకలోఁ గాలక్షేపంబుఁ జేయుచుండె.

33౭

చం. త్రిజగములెల్లఁ గెల్చి గడిచి దేరిన లౌకిక శేఖరుండు భూ
ప్రజలకుఁగూర్చుభూవరుండు ♦ రావణుండెంత యమాయకుండొయా
త్రిజటను నమ్మి మోసపడి ♦ దెబ్బనఁ గావలియుంచి సీతకున్
గజిబిజిగాఁగఁజేసికొనెఁ ♦ గా! తనలంకను తెప్పపాటులో. 33౮

ఉ. ఇచ్చట రామచంద్ర ధరఁజీశుండు భార్యను గోలుపోయియే
మచ్చుననేని శోకమును ♦ మానఁగలేక విషణ్ణచిత్తుండై
యెచ్చటఁ గాననొనొయని ♦ యేగెను రోయుచు గాననంబులన్
బొచ్చెములేని సోదరుండు ♦ మూలుచు భక్తిని గొల్చి వెంటరా.

వ. ఇట్లు పోయినపోకఁగాఁ బోయి యరణ్యంబులన్నియు గాలించి,
వైదేహీనిం గానక పొగులుచున్న రామలక్ష్మణులకు, రావ
ణునిచేఁ గూల్పంబడి కొఱప్రాణములతో నున్న పితృసఖుండగు
జటాయువు సీతాసమాచారంబు విన్పింపఁ దిన్నఁగా నతిగి
వారిర్వురు ఋష్యమూకపర్వతంబుఁజేరి, దట్టమగు నొక్క
పిప్పలిచెట్టు నీడఁబడియున్న రచ్చబండపైఁ గూర్చుండిరి. మంత్ర
పరివృత్తుండై యందు సంచారంబుఁ జేయుచున్న నుగ్రీవుండు
దూరముననుండి వీరింజూచి భయకంపితగాత్రుండై.

3౪౦

ఉ. కంటివె! యాంజనేయ! రణ ధ కర్కశు లిర్వురు చాపధారులై
యాంటరిగాఁగఁ జెట్టుకడ ధ నుండిరి! యేవనిఁగోరి వచ్చిరో
తుంటరు లెవ్వరేని యిటు ధ తోడ్కొనివచ్చిరో కీడుసేయఁగా
వెంటనె పోయి వారల న్ర ధ వృత్తిని నీవుగ్రహించి రాఁగడే.

ఉ. బాల్యమునందు నీవు ముని ధ పల్లెలయందు వసించి చాలఁ గౌ
శల్యముతోడుతం జదువు ధ సాములునేరిచి యార్యబాష సా
కల్యముగా నెఱింగితిని ధ గావున నిష్పడు వారితోడఁ జా
పల్యములేని మాటలను ధ బలిగ నిజంబును సంగ్రహింపుమా.

ఉ. ఆర్యుల పొల్లియున్న యది ధ యా విలుకాండ్ర మొగంబునందు వా
రార్యులె యాదు రీక్షణమ ధ యచ్చటికిం జని యెట్టులేని నా
కార్యముదీర్పఁగాఁ దగిన ధ గట్టుపకాసువు సందియంబులే
దార్యమనంబు నీవెఱిఁగి ధ నట్లొరు లెవ్వ రెఱుంగలేరనక.

గీ. తేనిముదల నొడలఁదాల్తు ధ నేనటంచు
వారి యాచారము లెఱుంగు ధ వాడనంచు
గాలిగాఁబుట్టి పెఱిగిన ధ గాలికొడుకు
గాలినడనేగె రామల ధ త్త్వణులకడకు.

3౪౪

వ. తిన్నగా రామలక్ష్మణులం జేరి యందందు నిలిచి వందనం
బాచరించుచుఁ, దావచ్చిన పని వినయోక్తుల విన్నవించి, వారి
వలన సర్వంబెఱిఁగి, సుగ్రీవునితో సఖ్యంబు సమకూర్ప నిశ్చ
యించి, ఋశ్యమూకంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, కొమ్మలరాపి
డిచే నగ్నిని బుట్టించి, యగ్నిసాక్షిగా రామలక్ష్మణసుగ్రీవు
లకు సఖ్యంబుఁ గావించిన పిమ్మట నొండొరుల భార్యల నొకొ
ళ్లొకళ్లిప్పించుకొనుటకు బాసఁజేసికొనిరని సూతుం డానతీయ,
దేశికేంద్ర! మీరు చెప్పిన వాక్యార్థంబు బోధపడదయ్యె.

విశదీకరించి చెప్పవే యనవుడు సూతమహర్షి యిట్లు చెప్పఁ
దొడంగెను. ౩౪౧

నీ. వాలిన శక్తిచే ♦ వాలిని బడఁగూల్చి
రుమను వానరరాజ్య ♦ రమనుడెచ్చి
భద్రంబుగా రామ ♦ భద్రుండు సుగ్రీవు
నకునిచ్చి మాటఁదీ ♦ ధ్వికొనుటకును
సుగ్రీవుఁ డామిఁడ ♦ సుదతి నీతాడేని
యేనాట నుండెనో ♦ యెఱిగివచ్చి
బవరంబు గానింప ♦ వచ్చినఁ గానించి
తెచ్చి శ్రీరామున ♦ కిచ్చుటకును

గీ. బాసఁజేసికొనిన పిద ♦ ప రవిసుతుఁడు
సింహనాదంబుఁ జేసి కి ♦ ప్రికంఠకేగి
దురముఁజేయంగ వాలిని ♦ దోడితేరఁ
గాంచి శ్రీరామచంద్రుండు ♦ కంపమెత్త.

౩౪౬

కం. ఎదురై వాలిని డీకొని
కదనంబున నొడిసిపుచ్చు ♦ గష్టంబనుచున్
బొదమాటున బొంచి మహా
ప్రదరంబున వానిఁ జంపి ♦ వైచినపిదపన్.

౩౪౭

గీ. రామచంద్రుండు స్వార్థప ♦ రత్వబుద్ధి
నతుల వానరరాజ్య ప ♦ ట్టాభిషిక్తుఁ
జేసె సుగ్రీవుఁ బ్రథిత ♦ కిష్కింధనంత
సోదరుని భార్య సుగ్రీవుఁ ♦ దుంచుకొనియె.

౩౪౮

ఉ. తమ్మునిదారఁగైకొనె మ ♦ దమ్మున వాలియటంచు బాణపా
తమ్మున వానినిం దునిమి ♦ ధర్మమునిల్పెనటందు మోహగీ

తమ్మున జ్యేష్ఠసోదరుని ♦ దారను దారను గొన్నఁ బక్షపా
తమ్మున సూర్యపుత్రకునిఁ ♦ దప్పన నేరకపోయె రాముఁడుకా.

వ. కృతజ్ఞుండయిన సుగ్రీవుని వంపున దశదిశలందునున్న గిరిదుర్గ
మూరణ్యసీమలనుండి వానరులు కిష్కింధలో గుమిగూడి సీతా
దేవి యున్నచోటులు గాలింపఁ బ్రయాణోన్ముఖులగుచుండ
హనుమత్సుషేణనలనీలమైందద్వివిదాదులు యువరాజగు నంగ
దుని సేనాపతిత్వముక్రింద దక్షిణదిశాభాగంబునకు బయలు
దేరిరి. శ్రీరామచంద్రుం డప్పుడు హనుమంతునిం బిలిచి,
కొఁగలించుకొని తోరంబుగా బాష్పపూరంబు లొలుకుచుండ
డగుతికతో.

౩౫౦

గీ. ఎండకన్నెఱుంగని ♦ యిల్లాలు వైదేహీ
కడగండ్లు పడెఁ దొల్లి ♦ కానలందుఁ
బరునింట నేరీతి ♦ బ్రదికియుండెనొకదా
యాసలన్నియు నడు ♦ గంటిపోవఁ
జిరకాల మెడబాటు ♦ చిచ్చులో మఱుగుచో
నిలువునఁ బ్రాణముల్ ♦ నెగిరిపోవు
నీవు నాకేకాక ♦ నిజముగా మాజాతి
కెల్ల దానుఁడవౌట ♦ యెఱుఁగువాఁడ

గీ. ఇదిగో! ముద్దుటుంగంబు నీ ♦ కిచ్చుచుంటి
నాదు ఊమంబు నెఱిగించి ♦ నళిననేత్ర
కానవా లేమయిన నామె ♦ నడిగితెమ్ము
మఱచిపోవ సాయ్యమ్ము నా ♦ మాటనమ్ము.

౩౫౧

గీ. అంచు వచియించి దుగ్గిఖంబు ♦ నాపుకొనుచుఁ
బోయిరాఁగదే యనిచెప్ప ♦ భూవరుండు
కుప్పెగంతులు వైచుచుఁ ♦ గొంటెహనుమ
చెంగలించెను వానర ♦ సేనఁగూడి.

౩౫౨

వ. ఇట్లు హనుమంతుం డెలగోలుపొజుచారుడై నడిపింప, వాన
రులు చెలరేగి, సీతాన్వేషణార్థంబు దక్షిణదిశకు బయనించు
చుండ నచ్చట లంకలో. 3౫3

సీ. సవతాలిబిడ్డలు ♦ సైదోడులగుటచే
మనసులో విరిపోట్లు ♦ మానవయ్యె
సరమావిశాలాక్షి ♦ పరజాతి గరితౌట
ద్రవిడజాత్యభిమాన ♦ మవిసిపోయె
దల్లిపోలికవచ్చె ♦ దనయయా త్రిజటకు
బెదతండ్రీ యింటికి ♦ బెట్టె జిచ్చు
రాజ్యతృష్ణమనంబు ♦ రగిలి దహింప వి
భీషణుం డేదేని ♦ వినఁగనుండె

గీ. లంకలో గృహచ్ఛదముల్ ♦ బలసె “ఇంటి
గుట్టు లంకకుఁ జేట”య్యె ♦ దుట్టతుదకు
బహుళ విజయసంజాత గ ♦ ర్వంబుచేత
మడినెఁబో రావణుండు ప్ర ♦ మత్తుడగుచు. 3౫౪

వ. లంకానగరం బిట్టి దురవస్థకు లోనగుచుండ నశోకవనికామధ్యం
బునఁ బెదతండ్రీ యాజ్ఞఁ బాటించుచున్నట్లు నటించుచు. 3౫౫

ఉ. సీతకుఁ జెంగటకొనిలిచి ♦ చిన్నరి పొన్నరి నవ్వు నవ్వుచున్
జేతులు మోడ్చుచుం ద్రిజటఁజేయుచునుండె సపర్యలెన్నియో
యేతరి నేని నామెకడ ♦ నే కనిపెట్టుకయుండి జాణయై
సీతకు నమ్మికం గలుగఁ ♦ జేసికొనెం దనయందు గట్టిగా. 3౫౬

కం. బెదరింపక బదులాడక

మెదలుచు మదికెక్కునట్టు ♦ మిక్కిలి భక్తిన్
దుదకొకనాఁ డిట్టు త్రిజట
వదెపదె చెప్పంగఁదొడఁగె ♦ వసుధాసుతతో. 3౫౭

సీ. పదినాళ్లు కాలేదె ♦ పాకారిఁ దనతేరి
 సుతఁగట్టి తెప్పించె ♦ సుతునితోడ
 నలునాళ్లు కాలేదె ♦ నందనోద్యానంబుఁ
 జొరఁబాటి చీకాకు ♦ పఱచివచ్చె
 మూనాళ్లు కాలేదె ♦ ముక్కంటి పడకింటి
 నొక్కఁడే యుట్టుత ♦ లూఁచివచ్చె
 రెన్నాళ్లు కాలేదె ♦ యన్నపై దండెత్తి
 పుష్పకంబును జూఱు ♦ బుచ్చివచ్చె

గీ. తల తిరుగుచున్నదమ్మ నీ ♦ తమ్మతల్లి!
 పెద్దతండ్రి చేసెడిపనుల్ ♦ నిన్నయెడల
 నేమి కలదమ్మ లంకలో ♦ నిప్పుతోక్క
 దినము తలలెత్తుకొని మేము ♦ తిరుగలేము.

355

ఉ. మాజనకుండు బొత్తిగ న ♦ మాయకుఁడౌ నొరు లేనిచెప్పినన్
 వ్యాజములేక నన్ని యటు ♦ పై నగచాట్లను బొందుచుండునే
 యోజన నెన్ని చెప్పినఁ బ్ర ♦ యోజనముండకపోయె, దీనతా
 భాజనులన్ బొనర్చెమము ♦ “వాతలు పెట్టిన వాజమానునే”.

ఉ. మాపెదతల్లి సద్గుణన ♦ మన్నిత యుత్తమసాధ్వి విస్ఫుర
 ద్రూపవతీలలామ యవ ♦ రోధనిభూషణ కన్నతల్లిగా
 మాపయిఁ బ్రేమముంగురియుమక్కువ లోపము సుంతగానరా
 దా పెయెడన్ నయంబు వినయంబునుజూపెద రెల్లవారలున్.

గీ. ఆమెప్రేమ మాకు ♦ నాటంకమయ్యెను
 నామెమంచి మాకు ♦ నడ్డమయ్యె
 నేమిచేయఁజాల ♦ కిట్లూరకుంటిమి
 రాజ్యతృష్ణ మమ్ము ♦ రాయిడింప.

356

వ. ఈమాట లమృతోపమానంబుగాఁ దోప సీత నిష్పారిన
మోముతోఁ ద్రిజటను బరికించి చూచి సంతృప్తిఁజెంది. ౩౬౨

చం. సరసగుణాఢ్య! మీజనని ♦ సాధుచరిత్రను తేపా మాపా యా
క్కరుతుక నీయశోక వని ♦ కాస్తలికిం గొనితేర నామెతో
బరిచయముం ఘటించుకొని ♦ వాకొనిధర్మములెన్ని యోయాడం
బఱచెదఁ దోడ్పడక మనకుఁ బైఁగనుగొందము భావినంగతుల్.

గీ. సీతమాటల నాలించి ♦ చిత్తమనుచుఁ
ద్రిజట తనతల్లిఁ దోడ్కొని ♦ తెత్తునిప్పు
డనుచు నడుగులులెక్కించు ♦ కొనుచుఁ జనియె
బట్టణాభిముఖంబుగా ♦ బదరి బదరి.

౩౬౪

ఉ. మాపటివేళ పెన్నిరుల ♦ మాటునఁ గూతురు దారితీయఁ నె
ట్లో పుయిలోడుచుక సరమఁ యాంటి నశోకముక్రిందనున్న సీ
తాపతివత్ని చెంగటకుఁ ♦ దర్లి సుఖంబుగ గూరుచుండి యే
మో పడిపోయినట్లుగను ♦ ముచ్చటలాడిరి ప్రాద్దుపోవఁగక.

గీ. కరముశిరముఁజేర్చి ♦ కరము పెరిమనంత
సరమపురమువంకఁ ♦ దఱిమి యఱుమఁ
గుంటినడకతోడఁ ♦ గొంతదూరంజేగి
త్రిజట సీతకడకుఁ ♦ దిరిగివచ్చె.

౩౬౬

వ. అచ్చటి కపిసైన్య సమాచారంబు నాలింపుము.

౩౬౭

కం. హనుమంతుఁడు నడిపింపఁగ

వనచర యూధంబుఁగూడి ♦ వాలిసుతుండుక
జని దక్షిణాబ్ధి చెంతకు
వనరెఱిగి వననిధిదాఁట ♦ వలయునటంచుక.

౩౬౮

గీ. చాలకాలంబు మనసులోఁ ♦ జర్చజేసి
యూధపులకెల్లఁ జెప్పఁదా ♦ మోపమనిరి
జాంబవంతుండు ప్రేరేప ♦ సాహసించి
నడుముఁ గట్టెను సామిరి ♦ కడలిఁదాఁట.

౩౧౯

గీ. గండిచిన్న దైనఁ ♦ గవ్వగంతులువైచి
గొప్పదైన నీతఁ ♦ గొట్టికొట్టి
కులికికులికి కవులు ♦ కొనియాడుచుండఁగా
లంకఁజేరెఁ బొద్దు ♦ గ్రుంకువేళ.

౩౨౦

గీ. నదురుబెదురుమాని ♦ పదనుక త్తినిబూని
కన్న మూఁతమాని ♦ కాయుచుండె
లంకగవనుముందు ♦ లంకిణిఁ బొడఁగాంచి
దొంగపోటుపొడిచి ♦ ద్రుంచివేచె.

౩౨౧

గీ. సంజదాఁటిపోవ ♦ సందుగొందులుచూర
నానవాలుపట్ట ♦ నైతికాద
టంచుఁ దలఁచి పొదల ♦ యందు దాఁగుచిరులు
బయలుప్రాకునపుడు ♦ బయలుదేరి.

౩౨౨

ఉ. ఈడును జోడులేనిసిరు ♦ లెల్లెడఁ గన్నడ నేత్రపర్వమై
మేడల రామణీయకత ♦ మిద్దెల నుందరతావ్రశ స్థిక
నోడును బుట్టఁజేయఁగ ది ♦ గుల్పడి గాడుపుబిడ్డ యందుఁ గ్రీ
నీడల వంగివంగి యవ ♦ నీసుత రోయఁగఁబూనె లంకలో.

గీ. నేర్పుతో లంకగాలించి ♦ నెమకి నెమకి
నీతఁ బొడగానలేమి ని ♦ స్త్రీయటంచు
దూరముననున్న కంగేలి ♦ తోఁటకేగి
వెదకివచ్చుట మేలంచు ♦ మదిఁదలంచి.

౩౨౪

గీ. దట్టమగు తీవపందిలి ♦ నట్టనడుమ
చివురుటాకుల కంగేలి ♦ చెట్టుమొదటఁ
జెక్కిటను జేయఁజేర్చుక ♦ చింతపడెడి
చెలియఁ బొడఁగాంచి గంతులు ♦ చెలఁగివైచి. 32గీ

ఉ. అచ్చటికేగి మిక్కిలి రహస్యముగాఁ దనుఁదెల్పికొంచుఁ దా
వచ్చిన కార్యముందెలిపి ♦ భద్రముగా ముడినున్న యుంగరం
బిచ్చి శిరోవతంసము గ్రహించి యనుజనుబొంది వెంటనే
తచ్చన లాడియాడి వసుధానుతతో నిటులాడె నెమ్మదిన్. 32౬

ఉ. ఎవ్వరు గానరిందు నిను ♦ నేఁ గొనిపోవఁగ నేర్తుఁ దల్లిరో!
జివ్వన నబ్ధిదాఁటి రఘు ♦ శేఖరుముంగలఁ బెట్టఁగల్గుదున్
నెవ్వగల్గె మాని యవ ♦ నీపతి రంజిలనంచుఁ బెప్పఁగా
నవ్వుచు సీతపల్కెఁ దన ♦ నాథుని మర్తము విప్పిచెప్పుచున్.

చం. నిజముగ నన్ను రావణుఁడు ♦ నిబ్బరికింపక మోహవిష్టుఁడై
యజమున జుల్లుచేసి గది ♦ యం దమకింపఁగ తెప్పపాటుకూ
డ జమక కొంటిపాటున ని ♦ టన్ నిలువంగను నోవుదాననే
రజనిచరాంగనల్ నలుపు ♦ అద్దిని రవ్వను జూచుచుండియున్.

ఉ. బంగరులేడి నాపతిని ♦ వంచనసేయఁగ దూరమేగినన్
దొంగిలి రావణుండు ననుఁ ♦ దోడ్కొనివచ్చిన మాటకల్ల యే
భంగపడంగలేదు పాఱ ♦ పాటున మేమఖిలంబెఱింగియే
దొంగిల వీలుచూపితిమి ♦ తోడ్కొనిపోవఁగఁ గార్యసిద్ధికై.

ఉ. కావున ఘోరయుద్ధమున ♦ గండడగించుట యొండె మాయచే
ద్రావిడపాళినింగలఁచి ♦ దాస్యమునందునఁ బొన్ని వెంటనే
పావనమైన యార్య పరి ♦ పాలనమున్ నెలకొల్పుటొండె వే
తేవియు మాకునచ్చవు న ♦ రే చెవికెక్కవు మారుతా త్తజా.

గీ. కాన నీతోడ వచ్చుట ♦ తేనికడకుఁ
బోలదిప్పుడు పనిఁ జెడి ♦ పోవు దాన
నీవు నమ్మినబంటువౌ ♦ తెఱుఁగుదాన
నంచు సొగసుగ సీతమా ♦ టాడినంత.

౩౮౧

కం. సీతాదేనికి జోతలు

చేతులు జోడించిపెట్టి ♦ చిత్తంబనుచున్
నాతల్లీ! పోయెదనని
వాతూల కుమారకుండు ♦ పయనంబగుచున్.

౩౮౨

గీ. కొంతవడిఁబోయి రావణ ♦ కుతలనాథుఁ
గాంచిపోవుట యుత్తమ ♦ కార్యమనుచు
బాహుసంపదఁ జూపింప ♦ భావ్యమనుచు
క్షణములో మేనువెంచి యు ♦ త్సాహగరిమ.

౩౮౩

చం. గురుతరవృక్షముల్ విఱిగి ♦ కూలఁగఁదన్నుచుఁ బెద్దకొమ్మలన్
విఱుచుచువేఁగ నేలఁ బడ ♦ వేయుచుఁ గూఁకటివ్రేళ్లతోసరా
సరిఁ దలక్రిందుచేయుచుఁ గుఁజంబులఁగొన్ని టిఁబెచ్చురేఁగఁగా
పరులరుదేర వారలను ♦ బాది గతాసులఁ జేసివైచుడున్.

గీ. అక్షయఁడువచ్చి క్రొవ్వాఁడి ♦ యంపగమిని
నాంజనేయుడై బరగించి ♦ యతులశక్తిఁ
బిరుతినియ కట్టె పోరాడి ♦ వీఁగి తుదకు
వీరశయనంబు బొందెను ♦ విధివశమున.

౩౮౪

గీ. ఇంద్రజిత్తు జిత్తులమారి ♦ యేగుదెంచి
నునిశితాస్త్రంబులనువైవ ♦ సొమ్మసిల్లఁ
బట్టి హనుమంతుఁ గొనిపోయి ♦ భక్తితోడ
నప్పగించెను దండ్రు యా ♦ రా! యనంగ.

౩౮౫

వ. హనుమంతుండును రావణుఁ జూచి చూచుటతోడనే మనం
బులో నిట్లు తలపోయఁజొచ్చెను. 3౮౭

సీ. వీడటే రోరాయు ♦ వీడటే చొరఁబాటి
కైకొన్న వాడటే ♦ గాలికలము
వీడటే ముక్కంటి ♦ వీడటే పైకెత్తి
కొండొడినాడటే ♦ కొండవీడు
వీడటే నాడటే ♦ వెట్టివారలఁజేసి
పీడించినాడటే ♦ వేల్పుమూఁక
వీడటే కొడుకుచే ♦ బెడతెక్కలనుగట్టి
తెప్పించినాడటే ♦ దివిజనాధు

గీ. వీడటే తనవీడీడు ♦ జోడుజాడ
లేనిదానిఁగా జేసిన ♦ మానసునుఁడు
చేతులనునెత్తి జోహారు ♦ నేయుతలఁపు
పుట్టుచుండె నిస్సదు త్రాటఁ ♦ గట్టఁబడిర. 3౮౮

గీ. అవుర! యింతతేజశ్శాలి ♦ యగుటచేత
నే త్రిలోకంబు లకికట్టి ♦ నిల్పినేర్చె
దెగువఁజూపించి, యెల్లెడఁ ♦ దిరుగనేర్చె
వీనిజన్మంబు ధన్యంబు ♦ పృథ్విలోన. 3౮౯

వ. హనుమంతు డిట్లు విచారించుచుండఁ బ్రతాపలంకేశ్వరుండయిన
రావణుండు. 3౯౦

౧. వట్టువడినట్టి పగవానిఁ ♦ బాటఁజూచి
కొలుపులోన శిక్షించుట ♦ కూడుచనుచు
మంత్రవర్గంబుఁ బిలిపించి ♦ మంత్రవేత్త
తత్తణమ కొల్పినేయ ని ♦ ధ్వపడుచుండ. 3౯౧

వ. విభీషణుండు పుత్రికాముఖంబున నీయుదంతంబంతయు నెఱింగి
యేపన్నుగడనైన నాంజనేయుని శిక్షఁ దప్పించుట స్వార్థంబు
నకు మిగుల ననుకూలించునని యెంచి, యత్యుత్సాహంబుతో
నొడ్డోలగంబునకు నేగి యందు మరణదండన యొక్కటియే
సముచితంబగు శిక్షయని జరుగుచున్న చర్చ నాలించి వారించి
యగ్రజనుద్దేశించి.

3౯౨

ఉ. చూతయవధ్యఁ డాతనిని ♦ ద్రుంచుట ధర్మముకాదు సోదరా!
నీతిదొరంగి యీవిధము ♦ నీయటవంటి మహానుభావుఁడే
చూతను జంపుచో జగము ♦ చూరదె ధర్మవినాశమంచు? నీ
వీతనిఁ జంపమాని యెది ♦ యేనొకశిక్ష నిధించి పంపుమా.

కం. చూతను బరిమార్చినచో

బ్రాతఁబరస్పరము రాయ ♦ బారములెటులన్
భూతల వతులకు నడచును
చూతల వధీయింపఁదగదు ♦ దొరలకు నెందున్.

3౯౪

గీ. చూత దుండగీతైనచోఁ ♦ దొఱటుపడక
యంగవైకల్య మొనరింప ♦ నగునుగాన
వీనిమొలచుట్టుఁ గడు బ్రాత ♦ పేలికలను
గూర్చి కొఱవినిప్పుఁగొని దా ♦ కొల్పుచున్న.

3౯౫

గీ. లెస్సయని రావణుం డట్టు ♦ లే యోనర్పుఁ
డంచుఁ గొలువుకూటమువీడి ♦ యరిగెఁ దోక
చుట్టి కట్టెఱనిప్పుది ♦ పెట్టి సాగ
నంప నాంజనేయుఁడు దెస ♦ లద్రువనార్చి

3౯౬

గీ. గుప్తగుప్తన మంటలు ♦ గప్తచున్న
తోకచిచ్చు లంకాపురీ ♦ దుర్గమునకుఁ

దోకచుక్కయ్యె నిల్లిలు ♦ దూరి నిప్పు
వెట్ట లంకెల్ల బూడిద ♦ గుట్టయయ్యె.

౩౯౭

చం. వననిధిదాఁటి వాయుజుఁడు ♦ వాలిసుతాదులఁగూడి రామభ
ద్రునికడకేగి సీత దయ ♦ తోడనొసంగిన మస్తభూషణం
బునొసఁగి సర్వముండెలుప ♦ బోరననేడిచి కొంతసేపు వెం
టనెముదలిచ్చెనైన్యముసలు ♦ టాసలుటిఁదిన్నఁగఁబోవలంకకుఁ.

ఉ. దూతయెవండో! యేవ్రభువు ♦ దూతగ నీహనుమానునంపెనో!
సీతను జూచిరమ్మనుచుఁ ♦ జెప్పెనుగాని రఘూద్వజుండొగిన్
దూతఁగఁబోయి రావణుని ♦ తోఁ దగురీతిని రాయబారమున్
బ్రాతిగ నడ్పిరమ్మనుచుఁ ♦ బంపెనె? రాఘవుఁ డెంతమోసమో!

గీ. దూతయగువాఁడు లంకిణిఁ ♦ ద్రుంపనేల?
రాత్రి పురిమాటుతేల? థ ♦ రాజతోడ
మాటలేల? వనమునెల్ల ♦ మాపుతేల?
యక్షయాదివీరులఁ దెగ ♦ టార్చుతేల?

౪౦౦

కం. కలదొక్క ధర్మసూక్ష్మము
వలఁతులు తొల్లింటి పెద్ద ♦ వారలు మతిమం
తులు తెలిసి కప్పివుచ్చిరి
తెలిపెద నిపు డద్దినీకుఁ ♦ దెల్లముగాఁగన్.

౪౦౧

గీ. దూతదూతయంచుఁ ♦ దొందఱగాఁ జెప్పి
దూతఁ జంపునెడల ♦ దోసమంచు
బంకుబొంకుబొంక ♦ వంకతెలియలేక
బ్రనుసి మోసపడియె ♦ రావణుండు.

౪౦౨

కం. అట కిష్కింధాపురిలోఁ
బటుతర సుగ్రీవునాజ్ఞఁ ♦ బాటించుచు మ

క్కటనైన్యము లతిరభ సో

క్కటముగ లంకానగరికిఁ ♦ గదలఁగసాఁగెన్.

౪౦౩

ఉ. వానరవాహినీపతు ల ♦ పారబలంబులతోడ వచ్చుచుం
బ్రాణములొడ్డి సీతఁ గొని ♦ వత్తుమటంచును గ్రచ్చులాడుచుం
గానలనుండి కైకొనిన ♦ కమ్మనిపండుల నారగించుచున్
జైనముకాఁగ రాఘవులు ♦ వానరనాథునితోడ వెంటనే. ౪౦౪

కం. కోలాహలముం జేయుచు

గోలాంగూలములునడువఁ ♦ గోయని ధరణి

పాలసుతులు సుగ్రీవుని

కేలూనుచు నడచిరంత ♦ కేరింతలతో.

౪౦౫

ఉ. వారము లెన్నియోకడవ ♦ వానరులంగొని దక్షిణాంబుధిం
జేరి మహాసముద్రమిది ♦ సేన లపారము లెట్లు దీనినే
ర్పారఁ దరింపఁగల్గుదుమొ ♦ యంచు విభాకరపుత్రుఁగూడి సా
మీరినిబిల్చి మంతనము ♦ మిక్కిలిచేయుచునుండ నచ్చటన్.

ఉ. రాగవుఁ డబ్ధికావలను ♦ రాణువతో దిగియున్న వార్తనున్
వేగులవారిచేఁ దెలిసి ♦ వేగమ రావణుఁ డాస్తమంత్రులన్
వేగురు దండనాయకులఁ ♦ బిల్చి సమస్తముఁ దెల్పి కర్జమున్
బాగుగ నిర్ధరింపుఁడని ♦ పల్కె నిజస్థితి నిండుకొల్వులో. ౪౦౬

చ. ఎటులొ విభీషణుండెఱిగి ♦ యీసభసంగతి యస్పదస్పదే
కటఁదొడివూసికట్టి యొడికంబుగఁ గొల్పునుజేరి యందునొ
క్కట నుపనిష్టుఁడై సరిగఁ ♦ గన్గొనుచుండి సభానిశేషముల్
చిటుకున బూటకీడగుచుఁ ♦ జిత్తములోఁ దలపోసె నీగతిన్.

చం. ఇదె సమయంబువచ్చె నెదియెట్లయినన్ బదులాడియన్నతోఁ

బిడచి బిట్టులందిని నె ♦ బాన్గలి కోడలు పూర్వఁదిట్టి త

ప్పిదమును నన్న నెత్తిసయిఁ ♦ బెట్టి పురిందిగఁబెట్టి రామభూ
మిదయితు పాదపద్మముల ♦ మీఁదనువ్రాలి నమస్కరించెదన్.

గీ. ఈయుపాయంబుచే నిస్స ♦ డేయపాయ
మెనయకుండఁ బడనెద న ♦ భీష్మసిద్ధి
యంచు నొడ్డోలమంత వీ ♦ క్షించి యిట్లు
పాపభీతిఁ బొరయకుండ ♦ వక్కణించె.

౪౧౦

ఉ. నీతను బట్టితెచ్చి వన ♦ నీమనుబెట్టిన నాఁటఁగోలె నేఁ
జూతుఁ బురంబునందుఁ బలుఁచోటుల దుశ్శకునంబులెన్నియో
భీతి మునింగియుండె బ్రజఁబెల్గురె నేమియుఁ దోచకున్న మీ
రీతరి సంధిసేయ నశి ♦ యింపక నిల్చును లంక యగ్రజా! ౪౧౧

కం. రాముఁడు గుణాభిరాముఁడు

తామసిగాఁడు శరణంబు ♦ తప్పకయిచ్చున్
గామిడి మూఁకల మాటల
కేమి ? చెప్పదురు వార ♦ లేమయిననరే.

౪౧౨

గీ. శూర్పణఖ తెచ్చిపెట్టె నీ ♦ నూడు, సోడు
ముట్ట లంకనెల్ల నిపుడు ♦ చుట్టఁబెట్టి
కాల్చివేయంగ నుండె, నే ♦ కరణినేని
మీరుదప్పింపవలయు ను ♦ స్థ్రియఁటన్న.

౪౧౩

గీ. పండ్లు పటపటగొఱుకుచుఁ ♦ గండ్లుఱుముచు
నట్టహాసంబుఁ గావించి ♦ కట్టలుకను
సోదరుం డిట్లు మాటాడఁ ♦ జొచ్చెనకట
యంచుఁ బిఱుముఱాడి లం ♦ కాధినిభుఁడు.

౪౧౪

చం. అభిజనుఁ డెవ్వఁడేని యిటు ♦ లాడునె దుస్సహజాత్మివైరినే
యభయముఁగోరుమంచు నకటా నభలోపల? వీఁడుతమ్ముఁడా

యుభయకులంబులున్ జెఱుప ♦ నుద్యవమందినవారడు గాక పా
పభయముఁదక్కి నేవెడలఁబంపెదఁద్రెంపెద స్నేహవల్లికన్.

ఉ. తమ్ముఁడటంచు వీఁడుపెడదారులఁ గ్రుమ్మరుచున్నఁ జూచియున్
గిమ్మన కూరకుంటి నదె ♦ కీడయి యింతకుఁజెచ్చెనొర నా
సమ్మఖమందె నిట్టుల న ♦ సహ్యపుమాటలఁ బల్కుచుండె నే
నెమ్మెయి వీనిఁబట్టి ట్టుమి ♦ యింపఁగ నేర్తును మాటిమాటికిన్.

గీ. జాతిపౌరుషంబు ♦ జాత్యభిమానంబు
జాతిగౌరవంబు ♦ జాతిపరువు
వీనియందులేవు ♦ వీఁడెట్లు వుట్టెనో !
కుక్కమూతిపిందె ♦ కులముచెడఁగ.

౪౧౭

గీ. ఇంతలోన విభీషణుఁ ♦ డేమియన్న !
తగవులాడకు మీయెడఁ ♦ దప్పమీది
నీతనర్పించి శరణంబుఁ ♦ జెందురాముఁ
డతిదయాళువుగాన ని ♦ న్నాదరించు.

౪౧౮

గీ. శూర్పణఖ బన్న మెల్లఁ బో ♦ కార్పనెంచి
యఖిలకులమును నీవు పో ♦ కార్పవలదు
శరణమనకున్న నాత్తనా ♦ శంబుగల్గు
శంకవలదన్న రావణుఁ ♦ డంకపడుచు.

౪౧౯

గీ. బ్రదికినన్ని నాత్తు ♦ రావణత్తాపతి
పౌరుషంబుతోడ ♦ బ్రదికెననఁగ
సర్వనాశమైన ♦ జాతిప్రతిష్ఠను
గాచువారెడ రిపుల ♦ నేచువారెడ.

౪౨౦

వ. పరదారాగర్భ నిర్భేదనచణఢనుర్జ్యవల్లీకిణాంకితములైన యీ
హాసములు, నిరంతరనవకోటిశివాలయా ర్చాపవితీక్రతము

లయిన యీహస్తములు, ధర్మపీఠాపరాయణకంతలుంతనపటిష్ఠ
ద్రాఘిష్ఠఖడ్గపుంఖరత్నప్రభాఠింఛోలీనిభ్రాజితంబులయిన యీ
హస్తములు సంతతదానజలధారాపరిప్లుతములయిన, యీ హస్త
ములు, నీచమానవునకు, జాతివైరికి, హతభాగ్యునకుఁ గైవారంబు
సేయునా? ఓరిపాపీ! ఓరీ కులద్రోహి యంచు. ౪౨౧

గీ. బెట్టిదంబుగ నఱకాలఁ ♦ బెట్టితన్నఁ
గ్రిందపడి గద్దెపెనుండి ♦ కిదికిలేచి
తలపులేడేరె నని పొంగి ♦ కొలువువదలి
క్రొవ్వుమాటలు తెగఁబడి ♦ కొన్ని పలికె. ౪౨౨

చం. నలుగురు మంత్రులంగలిసి ♦ నక్కి విభీషణుఁ డపై యబ్ధియా
వలఁగల రామచంద్రు పద ♦ పద్మయుగంబున వ్రాలి దీనుఁడై
గిలి నభయంబువేడఁగ నొగిన్ హనుమంతుని మాటమీఁద నె
చ్చెలిగ గ్రహించి రాముఁ డభిషిక్తునిగానొనరించె లంకకున్.

చం. పిదప విభీషణుండు తన ♦ ప్రెగ్గెడలం బురికొల్పి మంత్రమె
ల్లఁదెలిసి వేగ రండనుచు ♦ లంకకుఁబంపఁగ వారు తోడుతోఁ
గదలి పురంబుఁజేరి యటఁ ♦ గల్గు రహస్యము లాకలింపుచున్
బదపడి దాఁచకుండ రఘు ♦ వర్యునికిన్ వినిపించి రంతటన్.

ఉ. ద్రావిడ శిల్పియౌ నలుఁడు ♦ రామునిపంపున గండ్లుపూడ్చి త
జ్జీవనధిన్ దరించుటకు ♦ సేతువుగట్టఁగ నబ్ధిచాఁటి నీ
తావిభుఁడా నువేలమున , దండును డించుచు రాయబారిగా
రావణు చెంతకంపె యువ ♦ రాజగు నంగదు సంధిసేయఁగా.

గీ. రాయబారంబు చెడిపోయె ♦ రావణుండు
స్వాధిభాత్యంబు నిడనాఁటి ♦ సత్యసేను

నొడబడకపోవ నందుచే యుద్ధభేరి
మొరనెఁ గోలాహలము మిన్ను యుద్ధముండ.

౪౨౬

గీ. సంధికుదురలేదనుమాట యసరమచెప్ప
సీత వెరడించి కూర్చుండి యెట్లుక్రిందఁ
గడకుఁ గానున్న దేదియో యాకామాన
దైన నొకమాట నాలింపు యమనుచువేడె.

౪౨౭

గీ. గుప్తికర్తమెట్లు యొనసాగుచుండెనో!
మంత్రనిశ్చయంబు యమాటయేమొ!
తెలిసివచ్చి తేట యెల్లంబుగాఁజెప్పఁ
సరమతల్లి నిన్ను యమఱవననిన.

౪౨౮

చం. సరమపురంబుఁజేరి పటుశక్తి రహస్యములన్ గ్రహించుచున్
సరగునవచ్చి మైథిలికి యంగతులన్నియుఁ జెప్పఁగాఁ బ్రభా
కరకులహేళికింగబురు యగ్రకుఁనఁబె యథోచితంబుగా
మఱగుచునుండె నేమగునొ యుంపిలు యుద్ధమటంచు నెమ్మదిన్.

వ. ఇరువారగులు పోరితమున కాయితమై మహాదారుణరణంబు
ప్రారంభింపఁ బెడబొబ్బలు, పెడనవ్వులు, కనకతప్పెటల
ప్రమోత, యేనుల గీపెట్టు, జక్కుల సకిలింపులతో నిలాతలంబు
దద్దరిల్లి, రోదసిగహ్వరంబు తూటుగట్టఁ జావునకుఁ దెగించి,
కనుకొప్పపాటులోఁ బోరుముగించుటకోయక, వీరరసావేశం
బుతో, నట్టహాసంబుతో, నవప్రసంగంబుతో దొమ్మిదవ
మోటువనాటుల పోటుధాటికి నిశాటు లొడుగ, నింద్రజిత్తు
నూరెలనిల్చి, కోల్లలఁజేయుచుఁజెలరేగి కొంతవడి యుద్ధంబుఁ
జేసి, కార్యంబు సుకరంబుగా సాధించుటకు, యజ్ఞదత్తంబు
లయిన రథాశ్వంబు లుండుట సముచితంబని యెంచి రణవిము
ఖుండై, వీడుచొచ్చి, నికుంభిలయందు హోమముఁ జేయ

సాగెను. ఈసమాచారంబు చారులవలన నెఱింగి విభీషణుండు
వెంటనే రామునకు నిన్న విం చెను. శ్రీరాముండు లక్ష్మణకుమా
రుని సస్యైన్యంబుగాఁబంప నతండు మేఘనాథునియునికి యెఱుంగ
నేరక తహతహపడుచుండ.

౪౩౦

సీ. అతిరాజ్యతృప్తచే ♦ నడియాస పాల్పడి
బాతినిరోధి నే ♦ స్తంబునల్పి
కన్నకూతురఁ జేసి ♦ కొన్న నాతినిగూడ
లంకలో దిగఁబెట్టి ♦ శంకలేక
పగవాని శరణంచుఁ ♦ బజ్జఁజేరి కులంబు
కూడకటివ్రేళ్లతోఁ ♦ గూల్చుచున్న
తనమాలుబిడ్డల ♦ ననుకంస నిరతంబు
కంటిపెప్పనిధానఁ ♦ గొచుచున్న

గీ. సోదరుని బిడ్డయని జాలి ♦ చూపకుండ
లక్ష్మణునకుఁజూపె నికుంభి ♦ లఁ జలపట్టి
పరమభాగవతోత్తమ ♦ వరుఁడుకాఁడె
నిమలచరితుండుకాఁడె ని ♦ భీషణుండు.

౪౩౧

కం. సరమాసతీవిభుండీ

కరణిని లక్ష్మణురకచటఁ ♦ గన్పఱవంగా
శరపాళిని నిగుడించుచుఁ
బరిమార్చెను మేఘనాథుఁ ♦ బటుతరశక్తిన్.

౪౩౨

గీ. జ్యేష్ఠపుత్రుని మరణంబు ♦ చెవినిబడిన
రావణుఁడు శోకవిహ్వల ♦ భావమునను
గొంతసేపూరకుండి స ♦ క్రోధుఁడగుచు
శత్రుమారణోపాయంబు ♦ సంస్కరించి.

౪౩౩

ద్వి. పాతాళహోమంబుఁ ♦ బరిపాటిఁజేసి
 లబ్ధదోస్సారుడై ♦ లావుతోమెఱసి
 జయలక్ష్మి కైదండ ♦ చనువుతోఁబట్టి
 యేపార రావణుం ♦ డెదనిశ్చయించి

మఱువున నొకచోట ♦ మంత్రతాలతోడ
 నొక్కఁడే పాతాళ ♦ హోమంబుఁజేయ
 నల విభీషణుడంత ♦ యాత్రంబుతోడ
 శ్రీరామునకుఁజెప్పి ♦ సిబ్బితలేక

యంగదాదులఁ బంపె ♦ నాహోమవిఘ్న
 మాచరింపఁగ వార ♦ లంతటఁబోయి
 దితిజేశు జాడలు ♦ తెలియఁగాలేక
 మల్లాడుచుండంగ ♦ మతిమాలి సరమ

వీక్షించి వెంటనే ♦ వ్రేలితోఁజూప
 సంగదుఁ డచ్చోట ♦ కఠితంద్రఁబోయి
 పెనుగొండ కైవడి ♦ పీటపైనుండి
 యగ్ని హోత్రమువేల్చు ♦ సచలసమాను

లంకాధినాథు ని ♦ లక్షణుఁజూచి
 జన్నంబు మాన్పింపఁ ♦ జాలఁగాలేక
 యవరోధ మెదిలేక ♦ యవరోధమేగి
 చెక్కునఁ జెయిఁజేర్చి ♦ చింతిల్లుచున్న

మండోదరినిగాంచి ♦ మాటాడకుండ
 ముత్యాల చేర్చుక్క ♦ పుడమిపైరాల
 జారుకొవ్వెదఁబట్టి ♦ చరచరలాఁగి
 రాజవీధులగుండ ♦ రమణిఁదోడ్చెర

వీక్షించి యేరాలు ♦ వెడనవ్వునవ్వు
 తాక్షసేశ్వరుముందూ ♦ రామనునిల్చు

నా నెవిలాపంబు ♦ నాలించి రావ
 ణుం డాగ్రహోదగ్ర ♦ మండితుండగుచు
 యువరాజు నెదుఱొమ్మ ♦ నొకతన్నుఁదన్ని
 యర్థాంగి విడిపింప ♦ నాతండుపర్యే.

౪౩౪

ఉ. ఏర్చు పరాభవాగ్నిఁ దపియించుచుఁగుందుచునున్న భార్యనో
 చార్చి విరోధివర్గమును ♦ దందడి దొందడిఁజేసి వారిఁబో
 కార్చి జయంబుఁడెత్తుననిగ్రక్కున దేరును నెక్కిపోయి బా
 ణార్చుల కారుచిచ్చు బయలంతయుఁబ్రాకఁగఁజేసె నంతటన్.

సీ. పడరాని యవమాన ♦ బాధ లంకేశుండు
 సీతాపహరణంబుఁ ♦ జేసి పిదప
 బసఁత సాంద్రాశోక ♦ వనములోఁ గూర్చుండఁ
 బెట్టఁగాహాయిగాఁ ♦ జెట్టునీడ
 రావణుండెంత దు ♦ రాగుఁ డౌరాయంచు
 శ్రీరాముఁ డెల్లెత్తి ♦ చెస్వచుండె
 నుశ్లోకవతి దివ్య ♦ సుగుణాఢ్య పతివత్ని
 మండోదరిని మోటు ♦ మర్కటుండు

గీ. రాణివాసంబుఁ జొచ్చి దు ♦ ర్మదముతోడఁ
 గొప్పవట్టిడ్వ వీధుల ♦ గుండ నొర!
 మైథిలీభర్త సల్లెత్తు ♦ మాటయైనఁ
 దప్పనంగ లేడెటువంటి ♦ ధార్మికుండొ!

౪౩౫

గీ. అసలు నూతేండ్లు దాటిన ♦ ముసలియయ్యు
 గుడుసునడుచుండఁ జాపంబు ♦ గడుసునడుచు
 వెలితియగుచుండఁ గవదొనల్ ♦ వెలితిపడక
 పోరుసాగింప రావణ ♦ భూవరుండు.

౪౩౬

ఉ. మోటువనాటులైన కపి ♦ ముఖ్యులు సంగరభూమిడించి పే
రోటమిఁ బొందుచున్ నిలువ♦నోపక వెన్కఁకుఁజూడకుండ పై
పోటులు చూచికొంచుఁ బడి♦పోవదొడంగిరి యొక్క పెట్టఁబో
రాట నెఱుంగుదేవుఁడని ♦ యంత కనుంగొని యుగ్రకోపుఁడై.

ఉ. ఓడకుఁడోడకుండనుచు ♦ నొక్కఁడు రాఘవుఁ డడ్డువచ్చి తూ
టాడఁదలంప రావణుఁ డహంకృతిఁ దూపులువేయఁ గాలుసే
యాడక యూరకున్నఁగని ♦ యంత నిభీషణుఁ డల్లనల్ల మా
టాడక వచ్చివచ్చి సమ ♦ యంబునకై పరికించి చూచుచున్.

కం. దొండడి కయ్యములోనన్
సందడి కనిపెట్టి గుదియ ♦ సారించుచుఁ ద
త్స్వందన హయముల నాల్గిటి
మ్రందించెను నొక్క డెబ్బ ♦ మాసఁటికాఁడే. రరం

కం. విరథుండయ్యను రావణ
ధరావరుఁడు కొండొక యర ♦ దంబెక్కి వెసన్
దురముం జేయుచునుండఁగ
గిరగిర కన్నుంగవదిరి ♦ గెన్ రామునకున్. రరం

చం. బడలిన రామచంద్రుఁగని, ప్రామిడితో సరమావిభుండుత్రొ
క్కుడుపడి రావణుండు రణ ♦ కోవిదుఁ డీతని గెల్వనేరఁ డె
వ్వఁడయిన ధర్మయుద్ధమున ♦ బావురె! కావునఁ బొత్తికడ్చుపై
గుడికొని బిట్టుగొట్టి పడఁగొట్టుమనన్ రఘురాముఁడెంతయున్.

గీ. నాభిమీదను వాలము ♦ నాటి పుడమి
వాలెచ్చ డబ్బాటుతోడ రా ♦ వణనరేంద్రు
భాగవతుఁడొ విభీషణు ♦ పల్కునినుచు
ధర్మమొ యధర్మమొ పనిమా ♦ త్రంబు దీరె. రర3

గీ. అవనిపైఁ జాపకట్టుగ ♦ నణఁగియున్న
యన్న కగ్ని సంస్కారము ♦ లాచరింప
ననె విభీషణుఁ డన్నయ ♦ తృధికపాపి
ధర్మదూరుడటంచును ♦ దగవుచెప్పి.

౪౪౪

ఉ. లోకమువిన్న ధర్మపరి ♦ లుప్తుఁడితండనిచెప్పి తిట్టునే .
మోకదయంచు రాఘవుఁడు ♦ యోజనచేసి విభీషణా! సరే
నీకిది యాస్పకాదు రజ ♦ నీచరనాథుఁడు లోకజేతయే
కాక సహోదరుండుకను ♦ కణ్ణబొసరింపుమయగ్ని సంస్కృతుల్.

గీ. చావుతోఁ దప్పులన్నియు ♦ సమసిపోవుఁ
గానఁ బ్రేతకునగ్ని సం ♦ స్కారములను
జేయుమని రాముఁడానతిఁ ♦ జేసినంత
యటులె చేసె విభీషణుఁ ♦ డౌనటంచు.

౪౪౬

గీ. పాలుత్రాగెదవా? నీవు ♦ బసవ! యాను
ప్రతివిత్తులు తిందువా? ♦ బసవ! యాను
మంచిమారంబుఁ బట్టెను ♦ మావిభీష
ణుండు నేటిదాఁ కెన్నో స ♦ న్నుతులుగాంచె.

౪౪౭

సీ. ఈరేడు జగముల ♦ కీతేఁడు తగువాఁడు
వేరేఁడు తగఁడన్న ♦ పేరుఁగాంచె
చదువు సాములునేర్చి ♦ చదువు సాములనేర్చు
చదువు సాములనేర్చు ♦ చతురుడయ్యె
గోవాండ్ర సరిదిద్ది ♦ గోవాండ్ర గని యిద్ది
గోవాండ్ర గనుడంచుఁ ♦ జావఁగొట్టె
ఐవగతురజట్టు ♦ నాపఁగఁ బురిచుట్టు
సావగ దొరఁబెట్టి ♦ యుధిమఁడయ్యె

గీ. ధరణీఁ బుట్టుట గిట్టుట ♦ కొఱకుఁగాదె
యెప్పుడో యాకప్పుడు చావు ♦ తప్పఁబోదు
జాతి యభివృద్ధికొఱకునె ♦ సమసిపోయె
రావణుం దెంతధన్యుడో ♦ ప్రథనభూమి.

౪౪౮

గీ విధవయైన లంకాపురి ♦ సధవఁజేసి
నీత నగ్నిలోపలఁ బ్రవే ♦ శింపఁజేసి
మరలఁ గొనుచు నయాధ్యకు ♦ మరలివచ్చె
వానరులతోడ రాముండు ♦ వైభవమున.

౪౪౯

గీ. భార్యఁగొంపోవఁగ విరోధి ♦ వానరులను
జేరి శరణఁచుఁ బగవానిఁ ♦ జించి భార్యఁ
దెచ్చికొన్న రాముఁడు కీర్తిఁ ♦ దెచ్చికొనియె
వసుధ నెవరియదృష్ట మె ♦ వ్యరికివచ్చు.

౪౫౦

ము గి ం పు.

వ. నాఁటికిఁ గథాశ్రవణంబు చాలించి, సంధ్యావందనాదులు
సల్పి, యారేయి నిదురించి, యుషగికాలంబునఁ దత్తరపడిలేచి,
కాల్యంబులఁ దీర్చికొని, గురువరుండగు నూతమహర్షిం జేరి
వందనం బాచరించి.

౪౫౧

చం. కడచినరేయి నొక్కకలఁ • గంటిని మాదగు కమ్మనాఁటిలో
గడబిడలేవొ కల్గి కడ ♦ గండ్లగచ్చాట్లు ప్రజాసమూహమున్
నుడుపులు పెట్టిపెట్టి పరి ♦ శోషణఁజేయుచు నుండెనంచు న
క్కడ కిపుడేగిచూచి యటఁగించిన సంగతులన్ని చెప్పెదన్.

గీ బుద్ధిపుట్టెను మాయూరు ♦ పోయివత్తుఁ
జుట్టపక్కల నెల్లరఁ ♦ జూచివత్తు

దేశికేంద్ర! రెన్నెల్లలోఁ ♦ దిరిగివత్తుఁ
గొఱతవడ్డ ధర్మంబుల ♦ నెఱుఁగుకొఱకు.

౪౫

గీ. ఎల్లకాల మెల్ల ♦ వృత్తంబు లెఱుఁగుదు
రైనఁ గన్నులార ♦ నేనుచూచి
మీకు విన్నవెంటు ♦ నాకడకథలెల్లఁ
దప్పపట్టవద్దు ♦ తండ్రీ! నన్ను.

౪౫

చం. అనవినిమానిచంద్రుఁడుర♦యంబునలేచుచునొక్కయోషధీ
గొని యరుదెంచి చూడుమిది♦గో! యపురూపపుమందుటాకు
నిని నఱకాలఁ బ్రామునెడ ♦ నింగినిబోయెద వెంతదూరమై
నను గనుజెప్పపాటునన♦నన్ విని మిక్కిలి యాదరంబునన్.

గీ. బిక్కమొగమున మునినాథు ♦ చక్కిచూచి
యేమితోఁచక కూర్చుండి ♦ యించుకంత
పైన మప్పడే నిశ్చయ ♦ పఱచినేను
యోగవాగలు సంచిలో ♦ నుంచికొనుచు.

౪౫

గీ. పాదలేపనంబుఁ ♦ బట్టంప నఱకాల
మింటికెగసి నాఁడ ♦ మంటినుండి
తెల్లవారలేదు ♦ దిగినాఁడ మాయూరి
చెఱువుగట్టుమీఁది ♦ చెట్టుక్రింద.

౪౫౭

కం. ఈకథ వ్రాసిన విన్నను
వాకొన్నను బాడిపంట ♦ పరువమునుబుట్ట
తేకువ జోకయుఁ బ్రబుట్ట
బ్రాకటముగ లిబ్బలుబ్బుఁ ♦ బైరములబ్బున్
తృ తీ యా శ్వా స ము
సంపూర్ణము.

౪౫౮

25/97

